

МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

БИЛТЕН

Интернет адреса на Министерството за финансии на Република Македонија
<http://www.finance.gov.mk/>

Интернет адреса на Управата за јавни приходи
<http://www.ujp.gov.mk/>

Интернет адреса на Царинската управа на Република Македонија
<http://www.customs.gov.mk/>

Интернет адреса на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност
<http://www.mse.org.mk/>

Интернет адреса на Комисијата за хартии од вредност
<http://www.sec.gov.mk/>

Интернет адреса на Државниот завод за статистика
<http://www.stat.gov.mk/>

Скопје, февруари 2005

СОДРЖИНА

ТАБЕЛИ И ГРАФИЧКИ ПРИКАЗИ

Табела 1: Република Македонија – Основни макроекономски индикатори	5
Табела 2: Одбрани макроекономски индикатори во одделни транзициони економии	5
Табела 3: Бруто домашен производ (реални стапки на раст)	6
Табела 4: БДП според произведен метод	7
Табела 5: БДП според расходиен метод	7
Табела 6: Основни краткорочни економски трендови	8
Бруто домашен производ	10
Цени	11
Надворешно–трговска размена	12
Краткорочни економски движења – февруари 2005 година	14
Надворешен долг на Република Македонија	24
Вкупен долг на јавниот сектор во 2004 и првиот квартал од 2005 година	28
Табела 7: Приходи и расходи на Централниот буџет на Република Македонија	40
Табела 8: Буџет – Централна државна власт	42
Табела 9: Функционална класификација на расходите на Централниот буџет на Република Македонија ...	43
Табела 10: Платен биланс на Република Македонија (годишни податоци)	44
Табела 11: Фонд за пензиско и инвалидско осигурување	45
Табела 12: Фонд за здравствено осигурување	46
Табела 13: Агенција за вработување	47
Табела 14: Фонд за магистрални и регионални патишта	48
Македонска берза на долгорочни хартии од вредност – февруари 2005 година	49
Табела 15: Македонска берза – извештај за тргување од 1.02.2005 до 28.02.2005 година	51
Пазар на пари и краткорочни хартии од вредност	55
Депозити на физичките лица кај банките и штедилниците	56
Каматни стапки на банките и штедилниците во Република Македонија	57
Кредитни линии за мали и средни претпријатија	59

СТАТИИ

Кратки вести	65
Finance & Development – Доларизација: Контролата на ризикот е од клучно значење	71
Проф. д-р Михаил Петковски – Критериуми за рангирање на корпоративните и обврзниците на локалните власти	75
Маја Богдановска – Новиот систем за контрола во Фондот за здравствено осигурување	79
Маја Парнарџиева – Управување со јавниот долг–нов предизвик за Македонија	86
Радица Коцева – Единствената природа на ММФ и улогата на програмите за поддршка	93
Анета Тричковска и Лила Димитровска – Значењето на новата Базелска спогодба за капиталот – Базел 2	99

ПОЧИТУВАНИ,

Овие месеци во Министерството за финансии на Република Македонија се чувствува голема раздвиженост. Токму во овие моменти се дефинира среднорочната економска политика на државата до 2009 година, при што се утврдуваат макроекономските и најважните структурни политики на Владата кои треба да се спроведат во втората половина од оваа декада. Ова е делумно детерминирано и од фактот дека се наоѓаме пред исклучително важен период во кој ќе склучиме два паралелни и синхронизирани аранжмани со ММФ и Светската Банка. Двата аранжмани (СБ и ПДПЛ) ќе бидат тригодишни и со нагласени структурни елементи.

Овие два аранжмани, заедно со макроекономската политика на самата Влада ќе ја одбележат нашата економска перспектива. Соработката со овие две институции на Република Македонија и досега не и недостасуваше. Во изминативе 15-тина години беа склучени повеќе аранжмани, но за жал не сите беа реализирани. Ова особено важи за периодот 1998–2002 година. Во секој случај соработката на Македонија со ММФ и СБ беше и останува од исклучителна важност. Овие два аранжмани на кои во моментот интензивно се работи преку превземање на претходни активности, а кои формално ќе започнат во периодот август–октомври 2005 година, меѓусебно се суштински поврзани. Успеавме во намерата да ги усогласиме двата аранжмани во насока на постигнување на економските и политичките цели на оваа Влада. Нивните најбитни обележја се: продолжувањето на цврстата и доследна макроекономска позиција и стабилност во економијата

поткрепени со цврста и одлучна фискална, буџетска и монетарна политика; цврста контрола на јавната потрошувачка и потенцијалните дефицити во јавната сфера; како и безусловно оддржување на екстерната и интерната ликвидност на државата.

Овие мерки се во насока на создавање на услови за забрзување на растот и затоа се комбинирани со неколку структурни елементи, меѓу кои, како најважни се истакнуваат групата на мерки за подобрување на инвестициската и деловната клима во економијата; висока либерализација и флексибилизација на пазарот на трудот, голема реформа во судскиот систем и исто така обемна реформа во јавниот здравствен сектор кој традиционално апсорбира огромен дел од јавната потрошувачка. Едновременно ќе продолжат, со цел до или пред 2008 година целосно да завршат, реформите во управувањето со јавниот сектор, јавната администрација и во финансискиот сектор.

Уверен сум дека целиот овој сет на економски политики ќе го забрза постојниот раст на економијата од 3% во минатите години на 5% до крајот на периодот и што е уште поважно растот ќе го направи перманентен и самоодржлив. На крајот од 2008 година, очекуваме Бруто домашниот производ (БДП) во Република Македонија да биде за повеќе од 30% поголем од оној во 2002 година, со што ќе се зацврсти и вкупната економска позиција на државата и на нејзините граѓани. Неминовна последица на тоа ќе биде и постепено, но сигурно зголемување на инвестирањето и бројот на вработените. Кажано поинаку, со сигурност можеме да истакнеме дека бројот на невработените видливо ќе се намалува.

Ваквата тенденција веќе е присутна во првите неколку месеци од оваа година, при што бројот на невработените во државата е намален за цели 10.000 лица.

Успешната реализација и завршувањето на престојните два аранжамни со ММФ и Светската банка до средината на 2008 година треба воедно да бидат и последни аранжамни на Република Македонија од ваков вид со овие институции, по што соработката ќе продолжи во вид на редовни консултации со ММФ и натамошно повлекување на инвестициони заеми од Светската банка. Овие аранжамни, покрај другото ќе и обезбедат на Македонија и одлична подготовка за идните преговори за членство во ЕУ, но и за самиот процес на зачленување во ЕУ. Имено, Република Македонија ќе стекне многу подобра позиција во преговорите и системски (во економска смисла) ќе биде многу поподготвена за тоа. Идниот голем процес на прилагодување на нашата земја ќе биде оној кон ЕУ. Аранжамните со ММФ и СБ се компатибилни со тој процес и на некој начин го трасираат патот во сферата на реформите на економскиот систем и економската политика на Македонија.

Покрај ова, во оваа година се одвиваат и други два многу важни и големи политички процеси – формалното започнување на долгонајавуваната и исто толку очекувана децентрализација, како и

остварувањето на последните подготовки пред веќе извесното членство на нашата држава во НАТО.

Реализацијата на двата среднорочни аранжамни со ММФ и СБ во периодот 2005–2008 година; стекнувањето на статус на кандидат и почеток на преговори со ЕУ за членство во периодот 2005–2006 година; почетокот и реализацијата на првата фаза од децентрализацијата на власта во периодот 2005–2007 година и завршните подготовки за зачленување во НАТО во периодот 2005–2007 година се четирите главни столба на Македонскиот политички ангажман и севкупните владини напори во периодот кој доаѓа. На овој пат, ќе ни биде потребна уште поголема координираност на овие процеси и уште поголем конзенсус околу нивната неопходност. Ништо од овие четири процеси нема поголем приоритет од другите. Сите процеси мора да бидат едновремени и успешни. Нивното остварување на Република Македонија ќе и донесе политичка и безбедносна стабилност, динамичен економски раст и се подобра економска состојба на граѓаните, јасна и сигурна европска перспектива и функционално поделена надлежност помеѓу централните и локални власти што треба да резултира со поголема ефикасност во управувањето со јавните работи. Сега шансите постојат и вратите за нас се ширум отворени. Останатото ќе зависи само од нас и од никој друг.

Со почит,
м-р **Никола Поповски**
Министер за финансии

ОСНОВНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ

годишни податоци за Република Македонија

		1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003*	2004*
Реален БДП	%	-1.8	-1.1	1.2	1.4	3.4	4.3	4.5	-4.5	0.9	2.8	2.9
БДП	USD мил.	3,386	3,351	3,390	3,458	3,581	3,674	3,588	3,437	3,769	4,642	5,407
Инфлација (просек)	%	128	15.7	2.3	2.6	-0.1	-0.7	5.8	5.5	1.8	1.2	-0.4
Инфлација (крај на период)	%	55.4	8.8	-0.7	2.7	-2.4	2.4	6.1	3.7	1.1	2.6	-1.9
БДП дефлатор	%	151.9	17.1	2.9	3.4	1.4	2.7	8.2	3.6	3.4	0.5	3.0
Буџетско салдо												
(централен буџет и фондови)	% БДП	-2.9	-1.2	-0.5	-0.4	-1.7	0.0	1.8	-7.2	-5.7	-1.1	0.0
Девизен курс, просек	ДЕН/1USD	43.2	38.0	40.0	49.8	54.5	56.9	65.9	68.1	64.7	54.3	49.4
Девизен курс, просек	ДЕН/1USD	-	-	50.1	56.2	61.1	60.6	60.7	60.9	61.0	61.3	61.3
Девизен курс, крај на период	ДЕН/1USD	40.6	38.0	41.4	55.4	51.8	60.3	65.3	69.2	58.6	49.9	45.9
Девизен курс, крај на период	ДЕН/1EUR	-	-	51.3	61.2	60.9	60.6	60.8	61.0	61.1	61.3	61.4
Извоз (Ф.О.Б.)	USD мил.	1,086	1,204	1,147	1,237	1,291	1,190	1,321	1,153	1,112	1,359	1,672
Увоз (Ф.О.Б.)	USD мил.	1,271	1,427	1,462	1,623	1,807	1,686	2,011	1,677	1,916	2,211	2,792
Трговски биланс	USD мил.	-185	-223	-315	-386	-516	-496	-690	-524	-804	-852	-1,120
Биланс на тековна сметка	USD мил.	-263	-299	-340	-286	-269	-32	-75	-235	-358	-152	-415
како % од БДП	%	-7.8	-8.9	-10.0	-8.3	-7.5	-0.9	-2.1	-6.8	-9.5	-3.3	-7.7
Девизни резерви	USD млд.	0.16	0.28	0.28	0.26	0.33	0.45	0.71	0.78	0.73	0.90	0.99
Покривање на увозот (резерви/увоз)	месеци	1.6	2.3	2.2	1.9	2.2	3.2	3.7	4.7	4.0	3.9	3.3
Надворешен долг ¹⁾	USD млд.	1,260	1,440	1,118	1,139	1,437	1,490	1,489	1,506	1,635	1,813	2,029
како % од БДП	%	35.8	42.4	33.1	33.5	41.4	41.5	39.9	41.0	43.1	44.9	44.1
Странски директни инвестиции	USD мил.	24.0	9.5	11.2	30.0	127.7	32.4	175.1	440.7	77.7	94.3	150.1
како % од БДП	%	0.7	0.3	0.3	0.9	3.6	0.9	4.9	12.8	2.1	2.0	2.8

1) Почнувајќи од 1998 година, согласно со новата методологија препорачана од Светската банка, вкупниот надворешен долг ги опфаќа краткорочните, среднорочните и долгорочните кредити.

* Проценка или претходни податоци

Извор: Државен завод за статистика, Министерство за финансии на Република Македонија и Народна банка на Република Македонија

ОДБРАНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ ВО ОДДЕЛНИ ТРАНЗИЦИОНИ ЕКОНОМИИ

	Реален БДП				Потрошувачки цени ¹				Тековна сметка (салдо) ²⁾			
	2003	2004	2005	2006	2003	2004	2005	2006	2003	2004	2005	2006
Пазари во развој - Вкупно	4.6	6.2	4.5	4.5	9.5	6.7	5.4	4.1	-4.3	-4.9	-4.7	-4.3
Бугарија	4.3	5.7	5.5	5.5	2.3	6.1	4.0	3.5	-9.3	-7.4	-7.6	-6.9
Чешка Република	3.7	4.0	4.0	3.9	0.1	2.8	2.5	2.7	-6.2	-5.2	-4.8	-4.4
Естонија	5.1	6.2	6.0	5.5	1.3	3.0	3.7	2.7	-13.2	-13.8	-11.0	-9.7
Унгарија	3.0	4.0	3.7	3.8	4.7	6.8	4.0	3.8	-9.0	-9.0	-8.6	-8.1
Латвија	7.5	8.0	7.3	6.2	2.9	6.3	5.7	5.3	-8.2	-12.3	-10.9	-9.8
Литванија	9.7	6.6	7.0	6.8	-1.2	1.2	2.9	3.0	-7.0	-8.6	-9.5	-9.3
Полска	3.8	5.3	3.5	3.7	0.8	3.5	3.1	2.5	-1.9	-1.5	-2.1	-2.5
Романија	5.2	8.3	5.5	5.0	15.3	11.9	8.2	5.7	-6.8	-7.5	-6.9	-6.3
Словачка	4.5	5.5	4.8	4.9	8.5	7.5	3.6	2.8	-0.9	-3.4	-6.0	-4.6
Словенија	2.5	4.4	4.0	4.0	5.6	3.6	2.3	2.0	0.1	-0.6	-1.4	-2.2
Кипар	1.9	3.7	3.8	4.0	4.1	2.3	2.5	2.5	-3.4	-4.1	-3.4	-2.7
Турција	5.9	8.0	5.0	5.0	25.3	10.6	9.0	6.1	-3.4	-5.2	-4.5	-3.7

1) Годишен просек.

2) Процент од БДП.

Извор: World Economic Outlook, IMF, Washington D.C., April 2005

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД

(реални стапки на раст, квартал во однос на ист квартал претходна година, 1999–2004)

		Земјоделство, лов, шумарство и рибарство	Вадење руди и камен, преработу- вачка индустрија и елект. енергија, гас и вода	Градеж- ништво	Трговија на големо и трговија на мало	Хотели и ресторани	Сообраќај, складирање и врски	Финансиско посреду- вање, активности во врска со недвижен имот, изнајмување и импутирани станарини	Јавна управа и одбрана, социјална заштита, образо- вање, здравство и социјална работа	Импутиран и банкарс- ки услуги	Додадена вредност	Нето- даноци на прои- зводство	БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД
		А + Б	В + Г + Д	Ѓ	Е	Ж	З	С + И + Љ	Ј + К + Л + Н				
1999	I	0.7	-9.0	14.4	-6.1	31.4	9.7	1.5	5.7	-2.3	0.0	-1.9	-0.3
	II	1.6	-5.3	27.0	-4.9	30.6	14.7	1.6	5.4	-2.0	3.0	1.1	2.7
	III	1.5	15.6	3.3	10.9	12.9	21.0	2.3	2.9	0.7	8.8	7.0	8.5
	IV	-0.2	6.3	1.3	11.2	28.2	22.7	2.3	2.6	0.9	6.4	4.5	6.1
	99/98	0.9	1.7	10.4	3.0	24.7	17.2	1.9	4.1	-0.7	4.6	2.7	4.3
2000	I	2.4	16.3	4.1	37.7	-7.1	13.4	2.4	1.0	0.5	11.4	15.1	12.0
	II	3.6	17.1	-9.9	4.6	-14.8	11.1	2.5	1.3	0.8	5.6	9.0	6.1
	III	1.2	1.8	5.3	-8.7	-9.6	10.1	2.7	-0.8	1.9	0.6	3.9	1.0
	IV	-3.1	4.5	12.5	-12.7	-13.1	0.7	3.2	-1.1	3.7	-0.3	3.0	0.2
	99/00	1.0	9.4	2.6	3.0	-11.3	8.5	2.7	0.1	1.7	4.1	7.5	4.5
2001	I	-6.9	-2.8	0.7	-18.9	6.7	-4.8	3.0	-8.7	-6.9	-6.2	-6.9	-6.3
	II	-12.5	-4.7	-4.9	4.5	-7.1	-7.2	2.6	-5.1	-8.5	-3.8	-4.4	-3.9
	III	-13.3	-10.6	-22.9	4.4	-14.7	-11.1	1.4	0.8	-13.1	-6.2	-6.9	-6.4
	IV	-10.3	-0.5	-22.8	9.7	-0.1	-9.9	1.3	3.7	-13.5	-1.5	-2.2	-1.6
	00/01	-10.8	-4.6	-14.4	-0.8	-4.5	-8.3	2.1	-2.3	-10.5	-4.4	-5.1	-4.5
2002	I	-5.6	-10.1	-7.0	6.0	-1.0	-3.4	-2.8	10.0	-2.5	-1.8	1.1	-1.3
	II	-2.5	-3.5	0.7	4.6	16.1	-6.7	-4.1	4.7	1.7	-0.9	2.0	-0.4
	III	-1.6	-1.3	5.3	4.2	32.2	-0.5	-4.1	0.8	6.2	0.3	3.2	0.8
	IV	1.8	10.2	1.4	6.8	18.8	3.5	-3.7	-0.8	2.2	3.6	6.6	4.1
	02/01	-2.0	-0.8	0.6	5.4	16.7	-1.8	-3.7	3.5	1.8	0.4	3.3	0.9
2003*	I	3.2	3.9	8.8	1.8	14.2	-2.7	-4.4	5.7	4.4	2.3	-0.5	1.8
	II	3.5	4.0	8.1	2.2	6.7	5.2	-3.7	6.5	-3.2	3.5	0.7	3.0
	III	6.5	15.0	13.8	1.1	11.1	0.5	-3.0	4.9	-4.3	5.9	3.1	5.4
	IV	6.2	-0.7	21.6	2.0	7.0	-0.9	-3.3	2.7	-1.6	1.7	-1.0	1.2
	03/02	4.8	5.0	13.3	1.8	9.6	0.4	-3.6	4.9	-1.2	3.3	0.6	2.8
2004*	I	3.7	-0.6	4.0	5.1	5.4	2.0	2.2	2.4	-0.7	2.4	2.4	2.4
	II	4.9	-0.7	11.4	6.7	8.7	5.0	3.0	2.1	1.9	3.7	3.7	3.7
	III	4.6	-0.1	7.9	8.2	1.8	5.3	2.6	1.1	2.3	3.4	3.4	3.4
	IV	4.4	-6.3	10.0	9.2	4.4	8.1	2.0	1.6	1.2	2.1	2.1	2.1
	04/03	4.4	-2.1	8.7	7.4	4.9	5.2	2.5	1.8	1.1	2.9	2.9	2.9

* Претходни податоци

Извор: Државен завод за статистика.

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД СПОРЕД ПРОИЗВОДНИОТ МЕТОД

Во милиони денари

По тековни цени

НКД	Назив	1999	2000	2001	2002	2003 1	Индекси
сектор							2003/2002
A	Земјоделство, лов и шумарство	23,094	23,756	22,933	24,509	28,672	17.0
B	Рибарство	29	14	24	48	27	-43.8
B	Вадење на руди и камен	1,620	1,856	1,312	960	989	3.0
Г	Преработувачка индустрија	36,764	40,926	39,587	37,925	39,651	4.6
Д	Снабдување со електрична енергија, гас и вода	9,203	10,381	10,041	9,146	11,778	28.8
Ѓ	Градежништво	10,880	13,361	11,801	11,893	13,537	13.8
Е	Трговија на големо и мало, поправка на моторни возила, мотоцикли и предмети за лична употреба и за домаќинствата	22,383	25,402	26,076	27,348	28,282	3.4
Ж	Хотели и ресторани	3,984	3,463	3,410	4,088	4,653	13.8
З	Сообраќај, складирање и врски	17,233	21,261	21,694	20,610	21,062	2.2
С	Финансиско посредување	6,977	7,342	7,420	7,427	6,110	-17.7
И	Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности	5,890	7,466	8,304	8,168	8,453	3.5
Ј	Јавна управа и одбрана, задолжителна социјална заштита	14,351	14,333	14,445	16,145	16,984	5.2
К	Образование	8,769	8,266	8,048	8,688	9,436	8.6
Л	Здравство и социјална работа	8,592	8,987	8,690	9,361	9,897	5.7
Љ	Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	4,967	5,217	5,548	5,553	5,503	-0.9
	Импутирани станарини	9,597	10,465	10,631	10,792	13,732	27.2
	Минус: импутирани банкарски услуги	5,017	5,153	4,738	4,160	3,797	-8.7
A.	Додадена вредност по основни цени	179,316	197,344	195,230	198,592	214,969	8.2
Б.	Нето даноци на производство	29,694	39,045	38,611	45,378	36,516	-19.5
A + Б	БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД	209,010	236,389	233,841	243,970	251,485	3.1

1) Претходни податоци

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД СПОРЕД РАСХОДНИОТ МЕТОД

	Во милиони денари					Во %				
	1999	2000	2001	2002	2003	1999	2000	2001	2002	2003
БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД	209.010	236.389	233.841	243.971	251.486	100,0	100.0	100.0	100.0	100.0
(по тековни цени)										
Финална потрошувачка	188.702	218.986	221.771	242.795	243.853	90,3	92.6	94.8	99.5	97.0
Финална потрошувачка на домаќинствата	145.693	175.965	163.788	188.179	191.873	69,7	74.4	70.0	77.1	76.3
Финална јавна потрошувачка	43.009	43.021	57.983	54.616	51.980	20,6	18.2	24.8	22.4	20.7
Бруто-инвестиции	41.171	50.683	42.759	48.058	50.261	19,7	21.4	18.3	19.7	20.0
Инвестиции во основни средства	34.710	38.332	34.716	40.448	42.110	16,6	16.2	14.8	16.6	16.7
Пораст на залихи	6.461	12.351	8.043	7.610	8.151	3,1	5.2	3.4	3.1	3.2
Извоз на стоки и услуги	88.143	114.209	99.091	92.674	95.254	42,2	48.3	42.4	38.0	37.9
Извоз на стоки	67.988	87.161	78.625	71.887	73.800	32,5	36.9	33.6	29.5	29.3
Извоз на услуги	14.367	19.971	15.894	16.388	17.705	6,9	8.4	6.8	6.7	7.0
Набавки на нерезидентите во земјата	5.788	7.077	4.572	4.399	3.749	2,8	3.0	2.0	1.8	1.5
Увоз на стоки и услуги	109.007	147.489	129.780	139.556	137.882	52,2	62.4	55.5	57.2	54.8
Увоз на стоки	90.554	123.910	107.166	121.574	120.038	43,3	52.4	45.8	49.8	47.7
Увоз на услуги	18.543	23.579	22.614	17.982	17.844	8,8	10.0	9.7	7.4	7.1

Извор: Државен завод за статистика

ОСНОВНИ КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ТРЕНДОВИ
Процентуална промена во однос на истиот период од претходната година, освен ако не е поинаку назначено

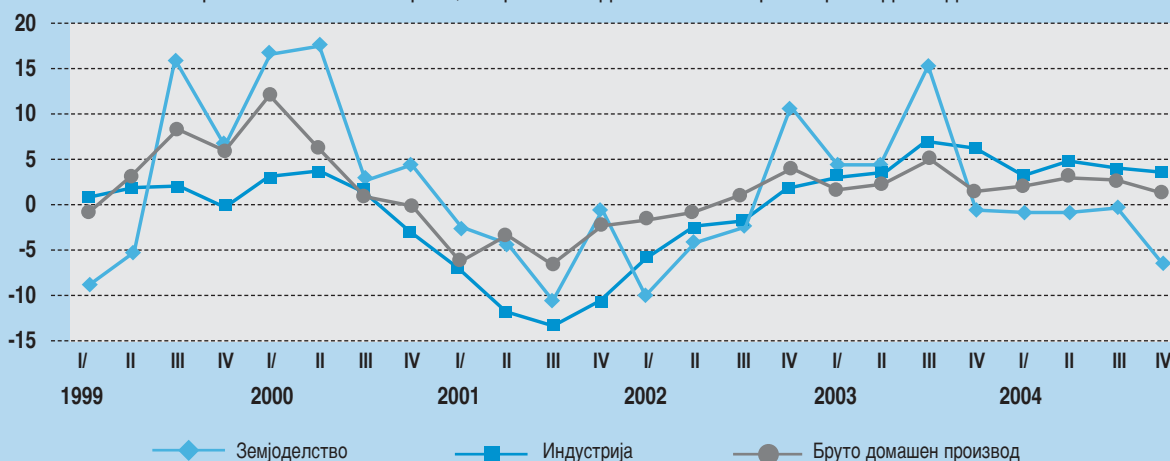
	2000	2001	2002	2003	2004	2003				2004				2005	
						К – 1	К – 2	К – 3	К – 4	К – 1	К – 2	К – 3	К – 4	Јануари	Февруари
РЕАЛЕН СЕКТОР															
Производство реални промени															
Бруто домашен производ	4.6	-4.5	0.9	2.8	2.9	1.8	3.0	5.4	1.2	2.4	3.7	3.4	2.1		
Индустриско производство	3.5	-3.1	-0.8	6.6	-2.1	3.9	4.0	15.0	-0.7	-0.6	-0.7	-0.1	-6.3	9.2	6.2
номинални промени															
Инвестиции во машини и опрема	20.8	-16.9	16.4	-7.7	4.9	-27.0	9.7	4.0	-12.5	11.0	7.2	8.1	-4.2		
Цени															
Трошоци на живот	5.8	5.5	1.8	1.2	-0.4	0.0	0.6	0.8	1.9	1.6	-0.5	-1.6	-1.3	-1.4	0.0
Цени на производители на индустриски производи	8.9	2.0	-0.9	-0.3	0.9	1.4	-0.4	0.0	-0.3	-1.5	0.5	2.2	2.6	1.2	2.2
Конкурентност на индустријата															
Продуктивност	6.0	0.5	3.0	13.1	3.9	20.3	10.3	21.0	-6.4	-28.0	-20.8	-16.7	-3.1	15.6	12.3
Трошоци за работна сила по единица производ	-4.7	-0.7	0.2	-10.3	0.7	-19.6	-9.2	-17.5	5.4	45.1	29.8	20.7	13.6	-9.8	-15.2
Реални трошоци за работна сила по единица производ	-12.5	-2.7	1.1	-10.1	-0.4	-22.8	-9.5	-18.0	8.0	50.6	28.2	16.8	9.2	-10.9	-17.4
Берзански цени на најважните извозни и увозни производи цени во САД \$															
Сурова нафта-брент	28.3	24.4	25.0	28.9	38.3	31.4	26.1	28.4	29.5	32.0	35.5	41.6	44.2	44.3	45.6
Јагнешко месо (ц/кг)	261.9	291.2	330.3	388.4	461.4	356.7	375.8	394.5	426.5	458.6	453.8	452.8	472.7	476.2	478.5
Никел	8,638.0	5,944.7	6,772.0	9,629.0	13,823.4	8,343.0	8,372.0	9,371.0	12,432.0	14,729.0	12,500.0	13,991.0	14,073.0	14,505.0	15,350.0
Бакар	1,813.0	1,578.3	1,559.0	1,779.0	2,866.0	1,663.0	1,641.0	1,753.0	2,059.0	2,731.0	2,790.0	2,850.0	3,093.0	3,170.0	3,254.0
Олово	45.4	47.6	45.3	51.5	88.7	45.9	45.6	51.1	63.4	84.4	81.1	93.2	95.9	95.32	97.8
Цинк	112.8	88.6	77.9	82.8	104.8	78.6	77.4	82.1	93.0	107.0	102.2	97.5	111.4	126.6	132.6
Ладно валани челични лимови	385.8	299.2	328.3	444.6	607.1	400.0	410.0	478.3	490.0	520.0	608.3	650.0	650.0	650.0	687.5
Топло валани челични лимови	295.8	216.5	246.7	320.2	502.5	306.7	320.0	324.2	330.0	401.7	508.3	550.0	550.0	550.0	587.5
НАДВОРЕШЕН СЕКТОР															
номинални промени на доларски вредности															
Извоз на стоки (ФОВ)	11.0	-12.7	-3.7	22.2	22.4	20.4	34.7	16.8	28.4	22.1	11.5	31.0	32.3	33.2	18.6
Увоз на стоки (ЦИФ)	17.9	-19.4	16.3	15.3	25.9	19.7	25.8	10.7	8.3	13.8	18.6	28.4	35.8	7.7	11.5
Трговски биланс (милиони САД \$)	-771	-533	-849	-937	-1,230	-238.0	-225.1	-212.4	-76.1	-246.0	-339.6	-264.0	-368.4	61.9	-67.3
Тековна сметка на Платниот биланс (милиони САД \$)	-236	-38	-324	-277	-415	-109.0	-64.3	-25.5	-66.0	-107.4	-172.9	-5.8	-129.7	-8.1	2.7
Промена во девизните резерви (милиони САД \$) „-“ значи намалување	235.6	62.0	-40.5	168.8	82.3	-113.0	-62.0	16.0	169.0	-12.2	38.0	72.0	83.0	62.0	17.6
Надворешен долг средно. долго. (крај на период во милиони САД \$)	1,438.0	1,444.0	1,571.0	1,771.0	1,957.0	1,561.0	1,648.0	1,655.0	1,771.0	1,766.0	1,766.4	1,821.0	1,957.6	1,918.5	1,924.1
Курсеви															
денар/ЕУРО	60.73	60.91	60.98	61.26	61.34	61.31	61.29	61.21	61.28	61.29	61.28	61.31	61.46	61.43	61.36
денар/САД \$	65.89	68.04	64.73	54.30	49.41	57.18	54.08	54.49	52.36	49.94	50.87	50.20	47.53	46.69	47.19

	2000	2001	2002	2003	2004	2003				2004				2005	
						К - 1	К - 2	К - 3	К - 4	К - 1	К - 2	К - 3	К - 4	Јануари	Февруари
ВЛАДИНИ ФИНАНСИИ															
номинални промени															
Приходи	22.5	-10.3	10.1	-7.4	5.8	-5.7	1.8	-10.6	-3.0	10.3	1.5	2.9	8.6	5.7	-15.7
Даночни приходи	22.1	-6.9	14.0	-9.6	6.8	-7.8	-2.0	-12.0	-4.7	5.7	5.0	6.7	9.9	10.1	-16.3
ДДВ	75.2	-1.8	19.8	3.2	21.6	4.5	21.3	-4.0	27.2	25.3	16.8	18.7	25.8	13.8	-31.5
Расходи	12.7	27.0	-0.1	-13.8	0.3	-18.3	-10.2	-18.6	4.9	5.2	3.0	-4.4	-1.7	12.7	5.9
Тековни расходи	1.8	31.9	17.2	-1.2	1.4	-2.4	7.3	-2.6	2.4	5.7	1.2	-2.8	1.9	3.4	3.7
Капитални расходи	94.5	28.3	11.8	-447.0	-3.4	-71.2	-54.4	-57.7	103.5	-34.3	-38.4	-15.9	-22.8	461.0	68.0
Салдо на централниот буџет (во милиони денари)	6,285	-12,490	7,343	-2,551	371	337.0	-155.0	-38.7	-288.0	1,002.0	-364.0	616.0	-882.0	84.0	-1038.0
Салдо на консолидираниот буџет (во милиони денари)	5,905	-13,171	-13,019	-2,596	7	-4.0	-251.0	329.0	-2,654.0	655.0	-635.0	654.0	-667.0	-207.0	-875.0
МОНЕТАРЕН СЕКТОР															
номинални промени (крај на период)															
Нето девизни средства	73.8	57.6	-19.1	5.3	4.7	-18.6	-7.2	3.8	5.3	10.3	4.9	3.0	4.7	4.7	5.4
Кредити на приватен сектор	17.2	7.3	12.7	15.8	18.7	9.9	9.3	9.0	15.8	18.9	25.9	24.4	18.7	19.7	18.3
Готови пари во оптик	16.6	48.5	0.0	0.3	-0.1	-13.4	-5.2	-13.8	0.3	9.2	4.7	2.0	-0.1	-0.3	1.5
М1	22.6	5.6	4.6	1.1	-1.1	-8.6	-3.5	-6.8	1.1	9.1	8.6	2.3	-1.1	4.0	7.6
М2	29.4	61.9	-7.0	15.9	15.1	7.3	15.8	13.9	15.9	18.1	20.1	18.3	15.1	16.9	19.9
М4	25.6	56.7		13.2	15.3	5.2	12.4	11.4	13.2	15.4	18.9	16.7	15.3	15.6	18.8
Однос на девизните резерви спрема М1	165.0	188.2	150.5	150.7	162.0	157.8	161.9	172.1	150.7	161.7	166.9	153.3	162.0	169.0	167.5
СОЦИЈАЛЕН СЕКТОР															
Пазар на работна сила															
Стапка на невработеност (АРС)	32.2	30.5	31.9	36.7	36.7					37.1	35.8	37.7	38.0		
Вкупно нововработени (крај на период)	101,996	90,308	110,401	79,921	112,013	22,452	24,193	24,964	8,312	25,648	51,190	80,235	112,013	6,838	9,300
Нововработени на неопределено време (крај на период)	63,987	63,346	74,341	49,661	63,538	12,693	16,184	15,564	5,220	16,153	31,870	47,135	63,538	3,726	5,807
Плати															
Номинални нето плати	5.5	3.5	6.9	4.8	4.0	6.3	7.1	3.3	1.5	4.0	4.4	3.4	4.0	5.5	1.1
Реални нето плати	-0.3	-1.9	5.0	3.6	4.4	6.3	6.5	2.5	-0.4	2.4	4.9	5.0	5.4	7.0	1.1
Потрошувачка кошница	2.5	5.2	2.7	-0.7	-2.7	-1.0	-1.6	0.0	-0.1	0.7	-2.8	-5.0	-3.9		
Социјална заштита															
Број на пензионери (крај на период)	241,221	247,200	249,421	254,267	260,075	250,355	251,166	251,589	254,267	254,333	256,917	258,360	260,075	260,364	260,591
Број на домаќинства кои примаат социјална помош (крај на период)	77,309	80,160	82,673	64,453		60,954	62,739	63,173	64,453	64,584	64,594	65,960	66,940	66,243	68,080
Број на лица кои примаат надомест за невработени (крај на период)	35,046	41,375	46,772	47,324	45,867	44,125	45,484	44,596	47,324	53,273	51,221	48,189	45,867	46,928	46,059

Извор: Државен завод за статистика, Народна банка на Македонија, Министерство за финансии, Министерство за труд и социјала, Завод за вработување, World Development Prospects (Pink Sheets), пресметки на Министерството за финансии

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД

реални стапки на пораст, квартал во однос на ист квартал претходна година

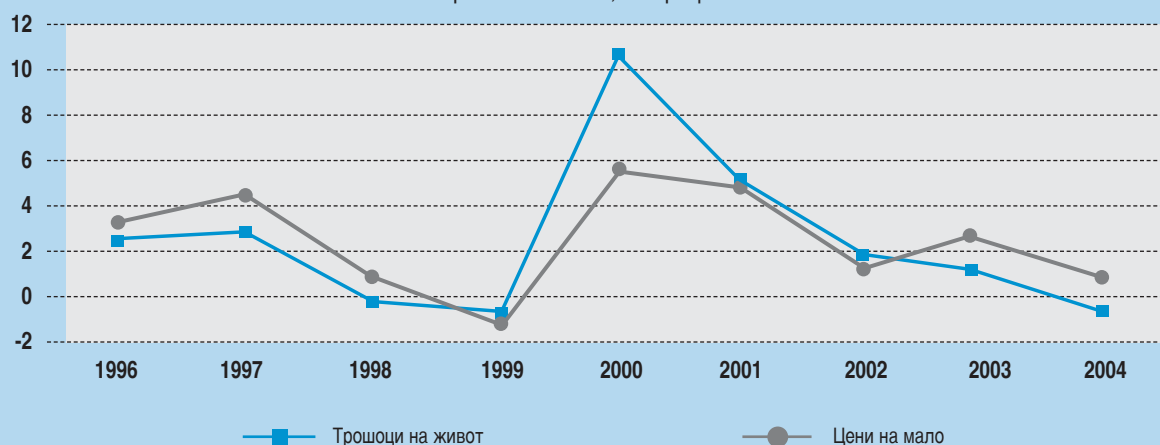
во милиони САД \$	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 ²⁾
Бруто домашен производ ¹⁾	3,450	3,389	3,351	3,390	3,458	3,575	3,730	3,899	3,723	3,755	4,546
во САД \$ (по глава на жител)	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 ²⁾
Бруто домашен производ ¹⁾	1,785	1,742	1,705	1,709	1,732	1,781	1,848	1,924	1,830	1,859	2,243

1) Пресметани по ПАРЕ методологија на ООН со која се врши конверзија со курс приспособен кон движењата на цените во националната економија. Притоа, како базен е земен курсот на САД\$ во однос на денарот во 1994 година и е извршена индексација со дефлаторот за секоја наредна година.

2) Претходни податоци.

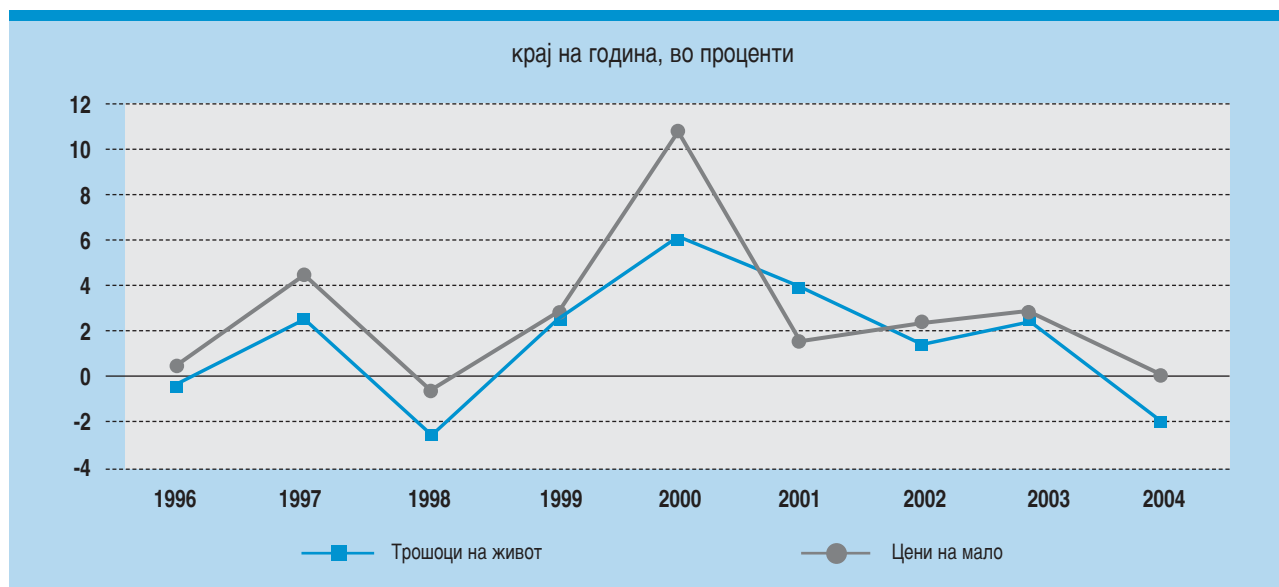
ИНФЛАЦИЈА

просечни стапки, во проценти

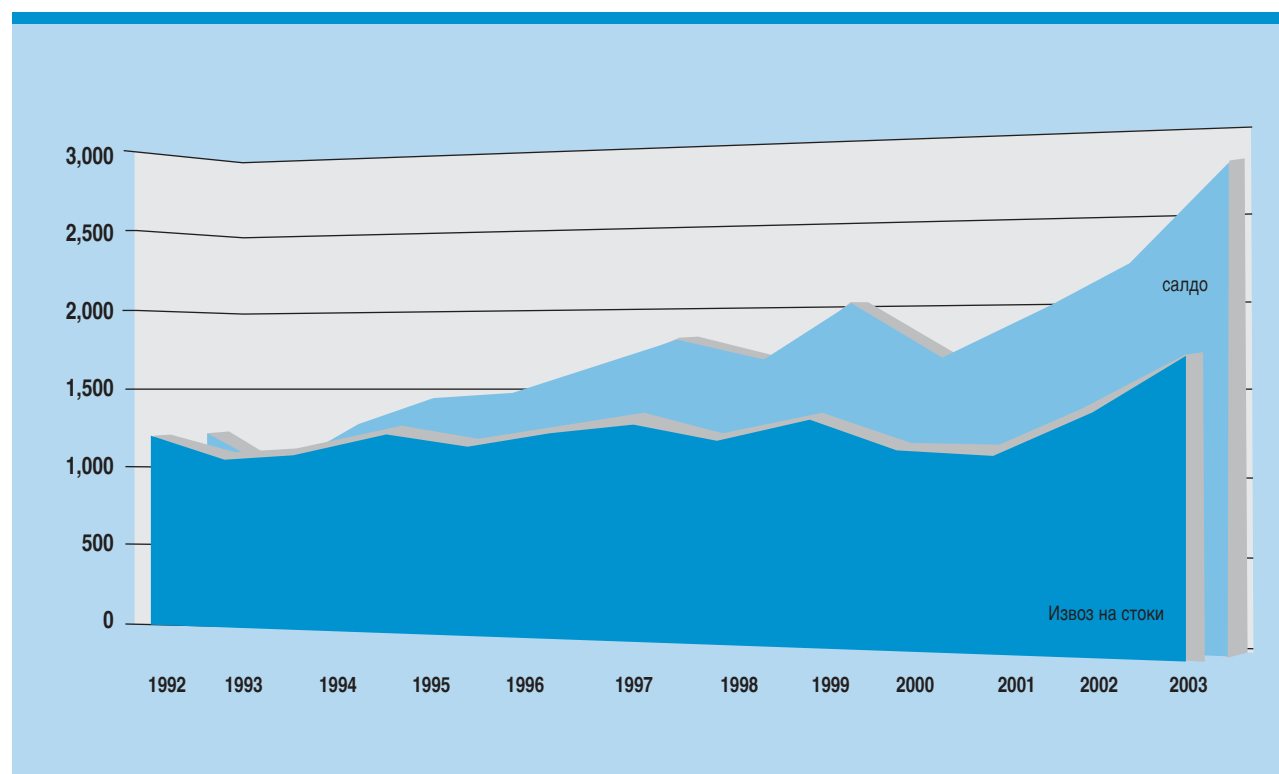
	просечни стапки во проценти								
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Трошоци на живот	2.3	2.6	−0.1	−0.7	5.8	5.5	1.8	1.2	−0.4
Цени на мало	3.0	4.4	0.8	−1.1	10.6	5.2	1.4	2.4	0.9

	крај на година, во проценти								
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Трошоци на живот	-0.7	2.7	-2.4	2.4	6.1	3.7	1.1	2.6	-1.9
Цени на мало	0.2	4.5	-1.0	2.3	10.8	1.2	2.2	2.9	-0.1

НАДВОРЕШНО - ТРГОВСКА РАЗМЕНА

	во милиони САД \$												
	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Извоз на стоки	1,199	1,055	1,086	1,204	1,147	1,237	1,292	1,190	1,321	1,153	1,112	1,359	1,674
Увоз на стоки	1,206	1,013	1,271	1,427	1,462	1,623	1,807	1,686	2,011	1,677	1,917	2,211	2,793
Салдо	-7	42	-185	-223	-315	-386	-515	-496	-690	-524	-805	-852	-1,119

НАДВОРЕШНО - ТРГОВСКА РАЗМЕНА

		Вкупно			Германија			Србија и Црна гора		
		Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо
1998		1,310.7	1,914.7	-604.0	286.0	255.2	30.8	240.0	245.6	-5.6
1999		1,191.3	1,776.2	-584.9	254.3	245.8	8.5	254.5	183.9	70.6
2000		1,322.6	2,093.8	-771.2	257.5	253.3	4.2	335.2	190.4	144.8
2001		1,155.0	1,687.6	-532.6	237.5	213.3	24.2	266.8	157.2	109.6
2002		1,115.5	1,995.2	-879.7	234.0	284.7	-50.7	246.4	185.2	61.2
2003		1,363.2	2,299.9	-936.7	278.3	303.8	-25.5	273.8	212.6	61.2
2004		1,673.6	2,903.4	-1,229.8	318.2	362.3	-44.1	348.8	244.8	104.0
2000	Q1	331.1	606.8	-275.7	66.1	80.9	-14.8	78.8	47.8	31.0
	Q2	317.7	481.0	-163.3	56.9	52.7	4.2	76.3	47.3	29.0
	Q3	345.1	470.6	-125.5	70.8	55.0	15.8	82.8	47.3	35.5
	Q4	328.7	535.4	-206.7	63.7	64.7	-1.0	97.3	48.0	49.3
2001	Q1	291.5	400.4	-108.9	69.0	52.8	16.2	62.3	34.9	27.4
	Q2	285.3	416.6	-131.3	52.9	59.0	-6.1	74.1	39.2	34.9
	Q3	295.7	378.9	-83.2	61.9	42.8	19.1	62.9	33.4	29.5
	Q4	282.5	491.7	-209.2	53.7	58.7	-5.0	67.5	49.7	17.8
2002	Q1	244.0	444.2	-200.2	60.9	56.4	4.5	47.2	38.2	9.0
	Q2	264.4	461.7	-197.3	54.0	70.5	-2.7	53.6	47.9	5.7
	Q3	289.1	497.1	-208.0	60.3	77.1	-10.4	55.8	47.9	7.9
	Q4	301.8	597.6	-295.8	57.0	89.2	-32.2	66.4	55.1	11.3
2003	Q1	293.7	531.7	-238.0	66.6	69.2	-2.6	47.2	50.4	-3.2
	Q2	355.8	580.9	-225.1	68.0	74.2	-6.2	76.4	54.8	21.6
	Q3	337.8	550.2	-212.4	72.0	71.0	1.0	74.7	53.5	21.2
	Q4	375.9	637.1	-261.2	71.7	89.4	-17.7	75.5	53.9	21.6
2004	Q1	366.0	616.1	-250.1	82.1	84.0	-1.9	57.9	48.2	9.7
	Q2	367.7	715.1	-347.4	63.1	90.0	-26.9	84.4	63.7	20.7
	Q3	442.7	706.7	-264.0	80.8	89.2	-8.4	98.7	63.2	35.5
	Q4	497.2	865.5	-368.3	92.2	99.1	-6.9	107.8	69.7	38.1
2003	I	78.6	159.0	-80.4	18.7	22.6	-3.9	11.3	15.0	-3.7
	II	94.7	152.2	-57.5	21.9	21.7	0.2	15.5	15.4	0.1
	III	120.4	220.5	-100.1	26.0	24.9	1.1	20.4	20.0	0.4
	IV	117.3	190.3	-73.0	22.2	21.2	1.0	22.4	15.4	7.0
	V	119.9	208.4	-88.5	23.6	26.5	-2.9	27.3	23.2	4.1
	VI	118.6	182.2	-63.6	22.2	26.5	-4.3	26.7	16.2	10.5
	VII	124.3	194.8	-70.5	25.2	27.8	-2.6	27.2	18.0	9.2
	VIII	96.1	173.1	-77.0	22.2	20.5	1.7	23.1	18.3	4.8
	IX	117.4	182.3	-64.9	24.6	22.7	1.9	24.4	17.2	7.2
	X	124.7	214.0	-89.3	22.8	26.7	-3.9	28.9	18.8	10.1
	XI	122.7	198.8	-76.1	24.7	29.4	-4.7	22.6	15.7	6.9
	XII	128.5	224.3	-95.8	24.2	33.3	-9.1	24.0	19.4	4.6
2004	I	102.4	176.5	-74.1	27.3	21.8	5.5	14.5	11.2	3.3
	II	132.0	199.3	-67.3	28.0	32.6	-4.6	20.0	17.0	3.0
	III	131.6	240.3	-108.7	26.8	29.6	-2.8	23.4	20.0	3.4
	IV	125.2	238.2	-113.0	22.3	27.4	-5.1	26.4	22.5	3.9
	V	117.9	223.7	-105.8	19.5	29.2	-9.7	27.9	22.6	5.3
	VI	124.6	253.2	-128.6	21.3	33.4	-12.1	30.1	18.6	11.5
	VII	155.6	253.0	-97.4	31.5	32.3	-0.8	31.2	20.1	11.1
	VIII	137.5	223.0	-85.5	24.9	25.4	-0.5	34.1	21.4	12.7
	IX	149.6	230.7	-81.1	24.4	31.5	-7.1	33.4	21.7	11.7
	X	158.0	256.0	-98.0	24.4	31.5	-7.1	33.4	21.7	11.7
	XI	154.0	294.7	-140.7	26.8	24.9	1.9	33.0	21.4	11.6
	XII	185.2	314.8	-129.6	41.0	42.7	-1.7	41.4	26.6	14.8
2005	I	147.9	209.8	-61.9	43.3	21.7	21.6	19.0	15.8	3.2
	II	156.6	222.3	-65.7	35.5	25.6	9.9	22.4	16.7	5.7

САД			Италија			Грција			Русија		
Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо
174.0	101.6	72.4	91.9	109.1	-17.2	83.1	112.9	-29.8	26.1	90.9	-64.8
136.1	54.7	81.4	77.6	92.7	-15.1	85.9	164.5	-78.6	15.1	91.2	-76.1
165.6	83.0	82.6	90.8	111.1	-20.3	84.1	201.5	-117.4	10.3	191.8	-181.5
99.7	51.5	48.2	88.7	107.7	-19.0	101.4	184.0	-82.6	13.9	139.4	-125.5
77.4	58.7	18.7	81.9	118.6	-36.7	116.9	237.9	-121.0	14.4	125.4	-111.0
72.8	56.2	16.6	95.4	122.5	-27.1	179.8	300.2	-120.4	13.7	177.8	-164.1
70.3	46.8	23.5	134.9	170.2	-35.3	228.8	280.7	-51.9	19.7	255.7	-236.0
49.6	16.3	33.3	25.4	29.4	-4.0	19.7	43.1	-23.4	2.6	60.8	-58.2
48.6	16.5	32.1	27.4	29.3	-1.9	18.4	42.3	-23.9	2.7	38.6	-35.9
37.5	23.4	14.1	18.1	25.4	-7.3	23.5	55.3	-31.8	2.1	33.2	-31.1
29.9	26.8	3.1	19.9	27.0	-7.1	22.5	60.8	-38.3	2.9	59.2	-56.3
28.4	13.4	15.0	24.0	19.2	4.8	21.2	40.2	-19.0	2.8	53.4	-50.6
23.4	15.6	7.8	21.4	23.3	-1.9	24.3	38.7	-14.4	3.7	31.7	-28.0
26.9	11.7	15.2	24.3	29.5	-5.2	30.6	51.1	-20.5	3.3	26.9	-23.6
21.0	10.8	10.2	19.0	35.7	-16.7	25.3	54.0	-28.7	4.1	27.4	-23.3
18.0	18.2	-0.2	26.7	24.6	2.1	19.2	46.0	-26.8	3.4	49.4	-46.0
18.9	15.6	3.3	25.1	26.2	-1.1	27.6	49.4	-21.8	3.6	22.3	-18.7
16.5	10.7	5.8	21.2	29.4	-8.2	30.3	52.2	-21.9	3.5	13.3	-9.8
24.6	13.9	10.7	18.7	32.2	-13.5	35.6	56.3	-20.7	3.0	61.1	-58.1
16.7	13.8	2.9	26.9	21.6	5.3	35.1	98.4	-63.3	2.5	25.1	-22.6
13.8	19.1	-5.3	26.5	34.3	-7.8	52.1	76.4	-24.3	3.6	34.6	-31.0
16.0	11.1	4.9	21.6	29.3	-7.7	43.7	56.7	-13.0	3.4	53.5	-50.1
26.3	12.2	14.1	20.4	37.3	-16.9	48.9	68.7	-19.8	4.2	64.6	-60.4
14.8	13.4	1.4	24.6	31.7	-7.1	52.7	64.1	-11.4	3.9	68.7	-64.8
14.1	11.6	2.5	29.1	45.1	-16.0	55.1	73.0	-17.9	4.7	47.9	-43.2
21.8	10.2	11.6	38.9	44.9	-6.0	54.6	69.2	-14.6	5.5	78.7	-73.2
19.6	11.6	8.0	42.3	48.5	-6.2	66.4	74.4	-8.0	5.6	60.4	-54.8
6.7	5.2	1.5	8.9	7.3	1.6	8.2	43.9	-35.7	0.5	1.8	-1.3
5.1	3.9	1.2	7.5	6.0	1.5	11.7	22.9	-11.2	0.5	2.1	-1.6
4.9	4.7	0.2	10.5	8.3	2.2	15.2	31.6	-16.4	1.5	21.2	-19.7
3.5	4.5	-1.0	8.9	10.4	-1.5	17.4	31.2	-13.8	1.0	9.6	-8.6
3.4	6.1	-2.7	7.9	11.8	-3.9	18.5	25.6	-7.1	1.1	17.1	-16.0
6.9	8.5	-1.6	9.7	12.1	-2.4	16.2	19.6	-3.4	1.5	7.9	-6.4
7.2	3.9	3.3	7.4	11.8	-4.4	16.9	22.4	-5.5	1.3	9.8	-8.5
4.5	3.1	1.4	6.4	9.0	-2.6	10.9	15.4	-4.5	1.1	23.2	-22.1
4.3	4.1	0.2	7.8	8.5	-0.7	15.9	18.9	-3.0	1.0	20.5	-19.5
5.7	4.4	1.3	5.5	11.3	-5.8	18.2	22.8	-4.6	2.3	24.6	-22.3
6.8	2.8	4.0	7.2	11.8	-4.6	15.9	21.0	-5.1	1.2	19.6	-18.4
13.8	5.0	8.8	7.7	14.2	-6.5	14.8	24.9	-10.1	0.7	20.4	-19.7
6.4	5.3	1.1	5.8	7.6	-1.8	12.5	17.7	-5.2	1.4	27.4	-26.0
4.6	3.8	0.8	8.0	10.0	-2.0	17.8	21.0	-3.2	1.2	17.3	-16.1
3.8	4.3	-0.5	10.8	14.1	-3.3	22.4	25.4	-3.0	1.3	24.0	-22.7
3.6	4.6	-1.0	12.0	13.8	-1.8	19.9	23.0	-3.1	1.7	27.3	-25.6
4.5	3.6	0.9	7.8	14.4	-6.6	17.1	24.7	-7.6	1.7	2.2	-0.5
6.0	3.4	2.6	9.3	16.9	-7.6	18.1	25.3	-7.2	1.3	18.4	-17.1
7.9	3.2	4.7	13.3	19.5	-6.2	21.2	29.2	-8.0	1.8	22.7	-20.9
5.9	3.5	2.4	13.1	11.0	2.1	13.7	17.3	-3.6	1.9	29.6	-27.7
8.0	3.5	4.5	12.5	14.4	-1.9	19.7	22.7	-3.0	1.8	26.4	-24.6
8.0	3.5	4.5	12.4	14.4	-2.0	21.6	23.2	-1.6	1.8	26.4	-24.6
4.4	4.6	-0.2	12.9	15.1	-2.2	23.7	24.9	-1.2	2.2	25.5	-23.3
7.2	3.5	3.7	17.0	19.0	-2.0	21.1	26.3	-5.2	1.6	8.5	-6.9
3.1	4.5	-1.4	12.3	9.6	2.7	20.2	18.5	1.7	1.0	25.9	-24.9
1.8	5.7	-3.9	13.8	10.2	3.6	26.8	21.0	5.8	1.7	21.9	-20.2

КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА

ФЕВРУАРИ 2005 ГОДИНА

РЕЗИМЕ НА НАЈВАЖНИТЕ КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА ВО ФЕВРУАРИ 2005 ГОДИНА

- Пораст на индустриското производство од 11,3% на месечна основа, односно 6,2% на годишна основа;
- Пораст на трошоците на живот за 0,5% на месечна основа;
- Просечната инфлација сеуште е негативна, на ниво од -0,7%;
- Зголемување на берзанските цени на одделни производи, пред се нафтата и никелот;
- Кумулативен пораст на извозот на стоки за 29,9% на годишна основа, со истовремен пораст на увозот на стоки за 15%;
- Дефицитот во надворешно-трговската размена во првите два месеца од 2005 година изнесува 127.6 милиони долари, најнизок во изминатите неколку години;
- Зголемување на надворешниот долг на месечна основа за 18 милион долари (12.1 милион курсни разлики), при што истиот достигна износ од 1.931 милион долари;
- Дефицит на Централниот Буџет во првите два месеца од 2005 година во висина од 953 милиони денари;
- Зголемување на вкупните пласмани на банките за 2,5% на месечна основа;
- Зголемување на нивото на Бруто девизни резерви на месечна основа за 27 милиони САД долари (973 милиони долари);
- Речиси непроменето ниво на бројот на регистрирани невработени лица на месечна основа (394.087).

1. РЕАЛЕН СЕКТОР

1.1. Индустриско производство

За разлика од претходниот месец кога индустриската активност забележа намалување на месечна основа, во февруари 2005 година индексот на физичкиот обем на индустриското производство бележи зголемување од 11,3%. По редовното (сезонско) намалување на производството кое речиси без ис-

клучок се случува во првиот месец од годината, во февруари дојде до нормализирање на економската активност. Во прилог на ова говори и фактот дека, веќе трет месец по ред, индустриското производство во Република Македонија бележи континуиран тренд на пораст на годишна основа, при што во вториот месец од годината, порастот изнесуваше 6,2%.

На месечна основа, февруарскиот пораст на индустриското производство е резултат на зголемената активност во речиси сите гранки. Па така, од вкупно 24 индустриски гранки, пораст на месечна основа е евидентиран во 16 гранки, додека во останатите 8 гранки производството е речиси на приближно исто ниво како и во претходниот месец.

Во исто време, годишното зголемување на индустриското производство е резултат на порастот евидентиран во 12 сектори, пред се во производството на основни метали (пораст од 72,8%), текстилната индустрија (2,5%), хемиската индустрија (26,6%) и производството на електрична енергија (17,7%). Сите овие движења придонесоа на кумулативна основа, во првите два месеца од годината, индустриското производство да порасне за 7,6%. Притоа,

слично како и во претходниот период, растот на индустриската активност на кумулативна основа е резултат на производството на основните метали (челичната индустрија), кое во периодот јануари-февруари 2005 година учествува со околу 60% во вкупниот пораст.

По јануарскиот пад, во февруари 2005 година, пораст на месечна основа од 2,9% забележа и индексот на десезонирано индустриско производство, кое се добива кога овој индекс ќе се „исчисти“ од различните сезонски влијанија во текот на годината. На тој начин, по минатомесечниот пад, индустриското производство повторно се врати во зона-та на позитивен раст.

Анализа на деловните тенденции во преработувачката индустрија

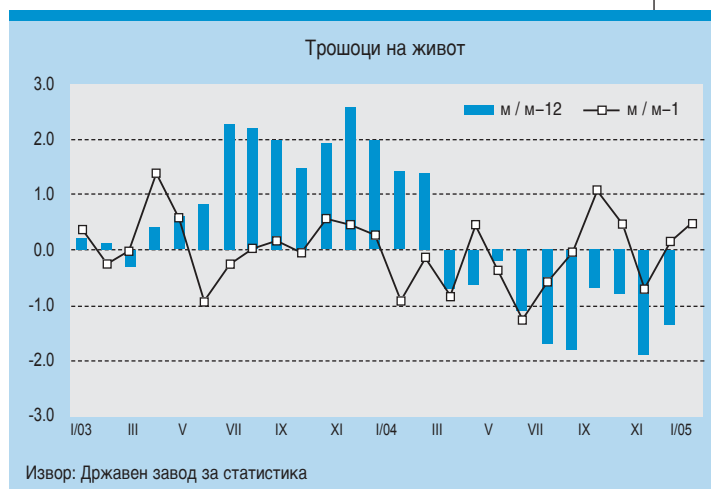
Со исклучок на минатиот месец, довербата на менаџерите во краткорочните перспективи на македонската економија веќе шести по ред продолжува да расте. Притоа, во февруари 2005 година оптимизмот на првите луѓе на македонските индустриски компании за обемот на производството во наредниот квартал бележи исклучителен пораст од 15%.

Оттука, резултатите од февруарската анкета на деловните тенденции во индустријата ги потврдуваат позитивните резултати во индустриското производство и извозот, со очекување на натамошно интензивирање на деловниот циклус.

1.2. Цени

По декемврискиот пад на трошоците на живот, во февруари 2005 година повторно продолжи месечниот пораст на трошоците започнат во октомври минатата година. Па така, во вториот месец од годината, индексот на трошоците на живот забележа месечно зголемување од 0,5%, додека на годишна основа, не се забележани промени во нивото на це-

ните. Сепак, позитивните месечни стапки на инфлација не беа доволни за извлекување на просечната инфлација од негативната зона, поради што на кумулативно ниво (јануари-февруари 2004/јануари-февруари 2005 година), просечната стапка сеуште е негативна и изнесува -0,7%.

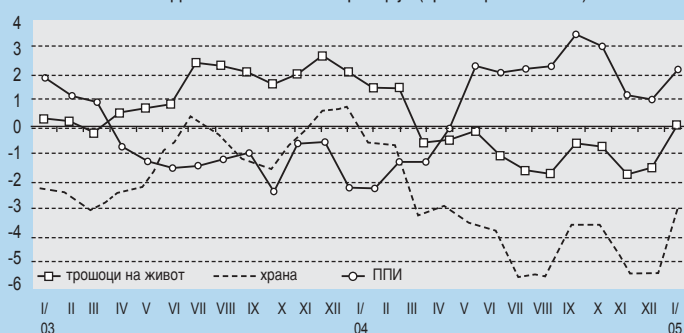
На месечна основа, позитивната стапка на инфлација беше детерминирана од движењето на цените на храната и земјоделските производи, а посебно на овошјето и раноградинарскиот зеленчук кои во февруари 2005 година забележаа зголемување од 2,7% односно 6,5% соодветно. Покрај ова, на зголемувањето на месечниот индекс на трошоците на живот влијааа и цените на сообраќајните услуги, каде како резултат на зголемувањето на малопродажната цена на нафтените деривати, евидентиран е месечен пораст од 2%. Во рамките на самиот индекс на трошоците на живот, цените на стоките забележаа месечен пораст од 0,6%, при истовремено зголемување на цените на услугите за 0,2%.

На кумулативна основа, сликата е сосема поинаква. Дефлационите тенденции кај храната и пијалаци (-4% во првите два месеца) сеуште ја држат просечната инфлација во негативната зона, и покрај високиот пораст на цените на алкохолните пијалаци и тутунот (7,1%), облеката (3,9%) и сообраќајните услуги (5,2%). Во овој случај, цените на стоките бележат пад од -1,4%, додека цените на услугите се повисоки за 2,2%.

Цените на нафтените деривати продолжуваат да го определуваат трендот на цените на производите-

ли на индустриски производи. Во февруари 2005 година, берзанските цени на нафтата продолжија да растат што соодветно се рефлектира и врз месечниот пораст од 0,8% на цените на производители на индустриски производи. Идентичен правец на движење имаат и годишните цени на индустриски производи, кои во февруари се повисоки за 2,2% споредено со истиот месец од претходната година. Основна причина за тој резултат повторно се цените на нафтените деривати кои во втората половина на 2004 година, и првиот квартал од 2005 година имаат исклучително висок пораст. Цените на сите останати индустриски производи (со исклучок на тутунските производи кои забележаа пораст од 2,7% на годишно ниво иницирано од зголемувањето на акцизните давачки), во февруари останаа непроменети.

Годишна стапка на инфлација (трошоци на живот)

Извор: Државен завод за статистика

1.2.1. Берзански цени

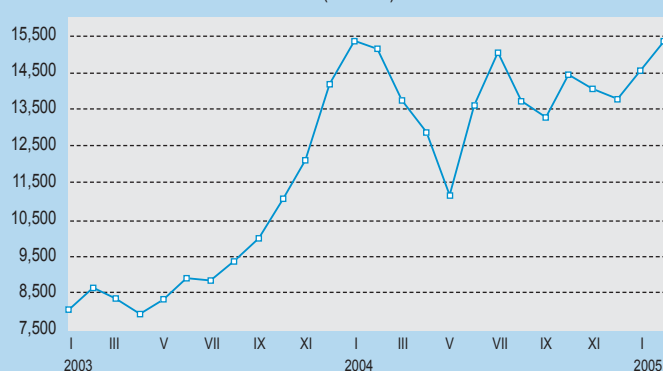
Во февруари 2005 година, цените на производителите со кои вообичаено најмногу се тргува на светските берзи, забележаа одредено зголемување на берзанските цени на месечна основа. Исклучок од ваквите движења беше единствено златото, каде веќе трет месец по ред е евидентирано намалување на берзанската цена.

Карактеристика на месецов ќе остане повторното зголемување на берзанската цена на нафтата. Иако просечната цена достигна 45.6 САД\$ за барел, истата беше мошне висока кон крајот на месецот, надминувајќи ја границата од 52 САД\$ за барел, што е за околу 3,5 долари поевтино од рекордните 55,7 долари постигнати во октомври минатата година. Како причини за поскапувањето на „црното злато“, експертите ги наведуваат зголемената побарувачка во САД поради студеното време, помалите американски залихи на нафта за затоплување во споредба со минатата година и повторниот пад на доларот. Дополнителен притисок врз цената на нафтата е и најавата на ОПЕК за намалување на дневното производство во вториот квартал од годинава.

Речиси идентично движење на берзанската цена имаше и никелот, кој во февруари 2005 година се продаваше по просечна цена од 15.350 САД\$ за еден метрички тон, што претставува пораст од 5,8% на месечна основа. Како резултат на второто последователно зголемување, за период од два месеца цената на никелот порасна за 11,8%. Зголемување на берзанската цена на месечна основа е регистрирано и кај јагнешкото месо, шеќерот, бакарот, оловото и цинкот. Берзанските цени на овие производи и на годишна основа, речиси без исклучок, беа лежат голем пораст, во одредени случаи и над 50% (шеќерот).

Како куриозитет на овој месец ќе остане и зголемувањето на берзанските цени на челикот и челичните лимови, кое доаѓа по еден мошне стабилен пе-

Никел (УС\$/мт)

Извор: World Development Prospects, Pink Sheets

риод од седум месеци во кои отсуствуваа ценовните осцилации. Особено висок пораст е евидентиран кај топоваланите челични лимови кои достигнаа цена од 650 САД\$ (месечен пораст од 6,8%). Во исто време, цените на ладноваланите челични лимови пораснаа за 5,8%, односно 3,2% кај чистиот челик. Ваквите движења на берзанските цени во основа беа детерминирани од зголемувањето на побарувачката во светски рамки, иницирани од закрепнувањето на светската економија.

Берзански цени на челични лимови (\$ / mt)

Извор: World Development Prospects, Pink Sheets

2. НАДВОРЕШЕН СЕКТОР

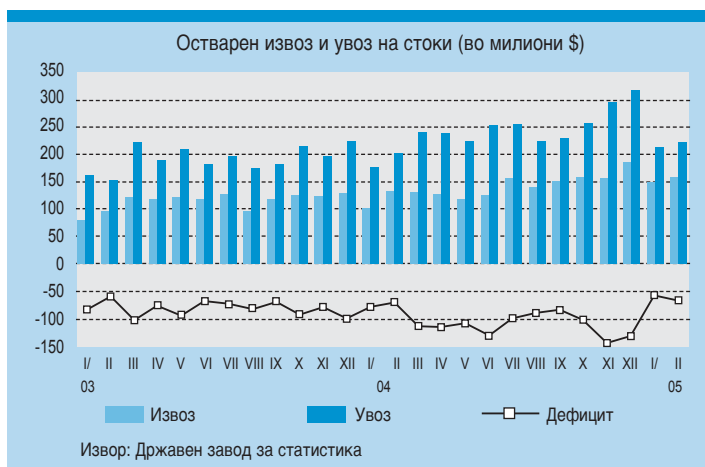
2.1. Надворешно-трговска размена

Во февруари 2005 година, надворешно-трговската размена на Република Македонија изразена во доларска вредност, бележи пораст на годишна основа од 14,4%. Споредено со претходниот месец, надворешно-трговската размена е зголемена за 5,9%, при што и извозот и увозот на стоки остварија идентичен пораст од 5,9%. Ваквите движења во февруари 2005 година придонесоа за остварување на дефицит во трговската размена во износ од 65,7 милиони долари (зголемување од 3.6 милиони долари на месечна основа). На кумулативна основа, во првите два месеца од годината, трговскиот дефицит достигна ниво од 127.6 милиони долари (13.8

Германија, Грција, Србија и Црна Гора, Италија, Хрватска и Франција и понатаму се наши најголеми партнери, чие учество во вкупниот извоз изнесува 70,7%.

Увозот на стоки за широка потрошувачка во првите два месеци од 2005 година оствари ист апсолутен износ како и минатата година, но неговото структурно учество е намалено за 3,2 процентни поени. Увозот на сировини и репроматеријали остварува позитивни тенденции и е поголем за 19%, што укажува на натамошно интензивирање на индустриската активност во следните неколку месеци.

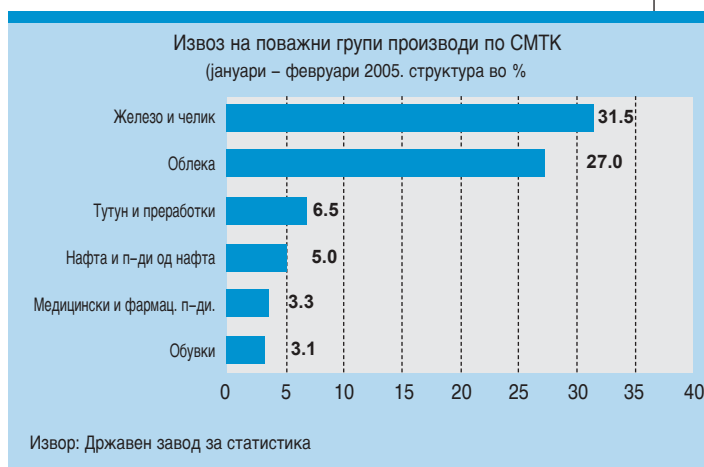
Дефицитот во размената со странство изразен во долари е намален за околу 14 милиони долари, или за 9% во однос на истиот од претходната година.

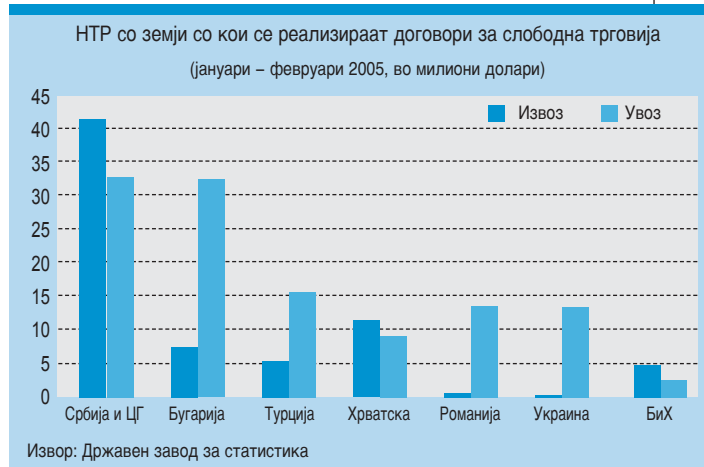
милиони пониско во однос на истиот период лани), што претставува најниско ниво на трговски дефицит во изминатите неколку години. Истовремено, покриеноста на увозот со износ изнесуваше 70,5%, што исто така претставува нависока покриеност во изминатиот период.

Во вториот месец од годината, споредено со јануари, зголемен извоз на стоки е остварен главно кај облеката (за 6 милиони долари повеќе, или околу 17%), медицинските и фармацевтските производи (за 3,5 милиони, или 206%), а потоа следуваат обувките, електричните машини и опремата и др. Главни „носител“ на извозот во февруари се железото и челикот, облеката, тутунот и преработките од тутун, нафтата и производите од нафта, како и медицинските и фармацевтски производи, обувки и др. Овие шест групи производи сочинуваат 76,5% од вкупниот извоз на државата во овој месец.

Во првите два месеци од годината, 67% од вкупно извезените стоки се пласирани на пазарот на Европска Унија, при истовремен увоз на стоки во висина од 44,7%. Притоа, извозот во Европска Унија е поголем за околу 40%, додека увозот е речиси на истото ниво со јануари 2005.

Притоа, значајно повисок увоз од извоз и понатаму се остварува со земји со кои размената се остварува преку договори за слободна трговија, како Бугарија, Турција, Романија и Украина. Дефицитот во трговската размена само со овие четири земји изнесува 61 милион долари, што претставува речиси половина од трговскиот дефицит остварен во земјата во првите два месеци од 2005 година.

Анализата на валутната структура на НТП на Република Македонија во првите два месеци од 2005

НАДВОРЕШНО - ТРГОВСКА РАЗМЕНА на Република Македонија
(по валути)

Извоз											апсолутна промена во валутна вредност	релативна промена во валутна вредност (во %)
валута	000 т	извоз во валута	просечен курс на денарот во однос на валутите	извоз во денари	структура во %	000 т	извоз во валута	просечен курс на денарот во однос на валутите	извоз во денари	структура во %		
EUR	127	130,101,983	61.2843	7,974,122,238	69.8	230	186,129,394	61.3956	11,413,589,088	80.2	56,027,411	43.1
USD	79	67,078,342	48.5478	3,294,168,533	28.8	93	58,168,633	46.9268	2,675,120,576	18.8	-8,909,709	-13.3
EUR+USD	206			11,268,290,771	98.7	323			14,088,709,664	99.0		
Вк.извоз:	206			11,420,281,280	100.0	324			14,236,108,169	100.0		24.7

година во споредба со истиот период лани, покажува намалување на структурното учество на американскиот долар во вкупниот извоз (за 10 процентни поени), што се прелеа во делот од извозот реализиран во евра (кој забележа зголемување за 10,4 процентни поени). Ова укажува дека полека, но сигурно, се освојува Европскиот пазар, што резултираше и со осетна тенденција на намалување на трговскиот дефицит.

Треба да се истакне дека доминантното учество на еврото во структурата на размената има големо влијание врз зголемувањето, односно фиктивниот пораст на индикаторите изразени во долари. Така, трговијата во евра во првите два месеци од 2005 година во однос на истиот период лани, бележи високо зголемување на страната на извозот за 56 милиони евра, односно 43,1%, додека на страната на увозот за 28,6 милиони евра, односно 13,5%.

сведе по просечен курс на доларот остварен во истиот период 2004 година, се согледува загубата во извозот од околу 149 милиони денари, или околу 3 милиони долари (пресметано по истиот курс).

Увозот во евра во првите два месеци од 2005 година е зголемен за 28,6 милиони евра, што претставува пораст од 13,5%. Со тоа вкупниот увоз на стоки во денарска противвредност во анализираниот период е зголемен за 10,4%.

Оствареното салдо од надворешно-трговската размена е помало од тоа во 2003 и 2004 година. Така, делот од дефицитот што е остварен во евра се намали за 27,4 милиони евра (или за 33,3%), при истовремено зголемување на доларскиот дел на дефицитот за 20,3 милиони долари (или за 58,9%).

Соодветно на ова, вкупниот денарски износ на трговскиот дефицит забележа намалување од 917 милиони денари, односно 13,3%.

НАДВОРЕШНО - ТРГОВСКА РАЗМЕНА на Република Македонија
(по валути)

салдо на тргов. размена											апсолутна промена во валутна вредност	релативна промена во валутна вредност (во %)
валута	000 т	износ на салдо во валута	просечен курс на денарот во однос на валутите	салдо во денари	структура во %	000 т	износ на салдо во валута	просечен курс на денарот во однос на валутите	салдо во денари	структура во %		
EUR	-125	-82,151,761	61.2843	-5,035,192,942	73.3	-63	-54,762,806	61.3956	-3,357,998,679	56.4	27,388,955	-33.3
USD	-238	-34,512,326	48.5478	-1,681,121,221	24.5	-157	-54,831,527	46.9268	-2,528,981,943	42.5	-20,319,201	58.9
EUR+USD	-363			-6,716,314,163	97.8	-220			-5,886,980,622	98.9		
Дефицит	-364			-6,868,321,537	100.0	-220			-5,951,433,576	100.0		-13.3

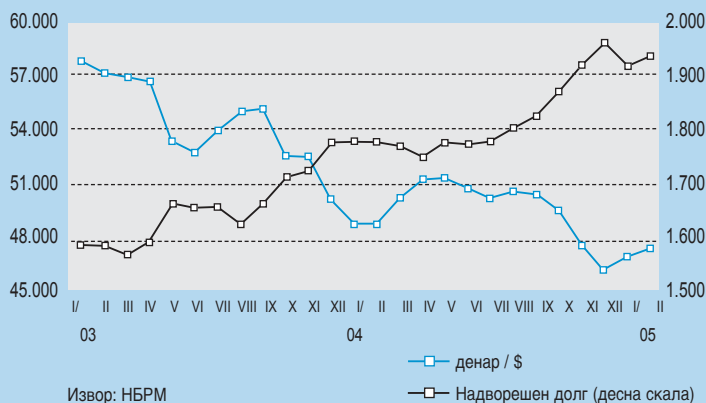
Истовремено, трговијата во долари бележи значајно намалување на страната на извозот за околу 9 милиони долари, или 13,3%, додека поради „поефтиниот долар“, увозот е зголемен за 11,4 милиони долари или 11,2%.

Во анализираниот период, извозот на стоки на Република Македонија изразен во денарска противвредност забележа зголемување од 24,7%, секако релативизирано (намалено за околу 5 процентни поени) од депресијацијата на американскиот долар. Доколку доларскиот дел од извозот во јануари и февруари 2005 година (кумулативно), се

2.2. Надворешен долг

Надворешниот долг на Република Македонија на крајот на февруари 2005 година изнесуваше 1.931 милион САД долари, и во однос на претходниот месец истиот е зголемен за 18 милиони долари. Порастот на надворешниот долг во основа се должи на позитивните курсни разлики кои за овој месец изнесуват 12.1 милион долари, како и од повисокиот износ на користени средства од отплатата на главницата на долгот.

Движење на надворешниот долг и курсот на САД\$

Во текот на февруари, повлечени се средства по основ на веќе одобрени кредити во износ од 11.9 милиони долари. Во тие рамки, од мултилатералните кредитори повлечени се 9 милиони долари, односно 2 милиони од приватните кредитори. Во рамките на мултилатералната, најголем дел од средствата се повлечени од ЕБРД (8 милиони долари).

Вкупните отплати на обврски кон странство по користени кредити изнесуваа 11 милиони долари (9 милиони долари главница), при што спрема мултилатералните кредитори платени се 5 милиони долари, 2 милиони кон билатералните кредитори и 4 милиони долари кон приватните кредитори.

Во вториот месец од годината, склучени се нови кредити во износ од 6.7 милиони долари, сите од приватни банки и финансиски институции. До крајот на годината, согласно планот на отплата на Народната банка на Република Македонија (март–декември 2005 година), за плаќање достасуваат обврски спрема странство во висина од 182 милиони долари, од кои 136 милиони долари главница.

3. ФИСКАЛЕН СЕКТОР

Во првите два месеци од 2005 година, вкупните приходи на централниот Буџет достигнаа износ од 8.186 милиони денари, што претставува намалување од 4,4% во однос на истиот период од минатата година. Помалото остварување на вкупните приходи во основа се должи на намалувањето на носечките даночни приходи, односно на приходите од ДДВ. Од вкупно планираните даночни приходи со Буџетот на РМ за првите два месеца од 2005 година во износ од 7.957 милиони денари, реализирани се 7.773 милиони денари, што претставува отстапување од проекциите за 2,4%. Во исто време, ваквата реализација на приходите од ДДВ е пониска за 2,8% во однос на истиот период од 2004 година.

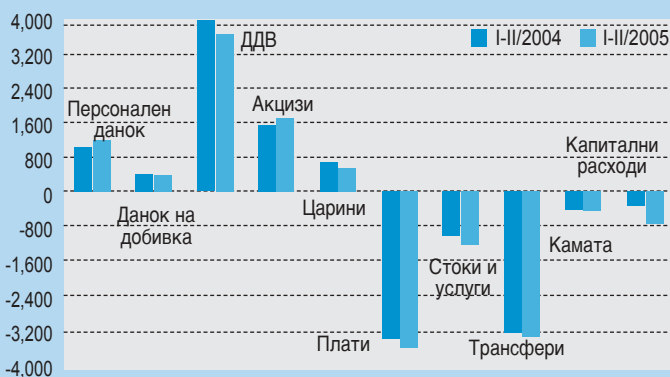
Учеството на ДДВ во вкупните даночни приходи во првите два месеци од 2005 година изнесуваше

48,6%, односно заедно со акцизите 69,8%, како потврда на ориентацијата на даночната политика кон индиректните даноци. Од данокот на додадена вредност, во двата месеца се наплатени приходи во висина од 3.780 милиони денари, што претставува намалување од 307 милиони денари, или 7,5% во однос на истиот период од минатата година. Во споредба со проектираните приходи по овој основ, во периодот јануари–февруари 2005 година отстапувањето изнесува дури 7%.

Сосема поинакви движења беа регистрирани кај втората компонента на индиректните даноци – акцизите, каде приходите по овој основа во првите два месеца од годината бележат пораст од 8,6%, односно 121 милион денари споредено со истиот период лани, при што достигнаа износ од 1.649 милиони денари. Притоа, како карактеристика за акцизите е што почнувајќи од 1 јануари 2005 година (согласно Законот за изменување и дополнување на законот за акцизи „Службен весник на РМ“ бр.96/04), се зголемува акцизата на патничките автомобили со работна зафатнина над 1.000 см³ (од 15.000–550.000 денари), се воведува акциза на синтетички масла за подмачкување и се зголемува акцизната стапка за цигари.

Во овој период, регистрирано е очекуваното намалување на приходите по основ на царини, кои во првите два месеца достигнаа износ од 604 милиони денари, што укажува на намалување на царинските приходи за 17,2% на годишна основа. Падот на царинските приходи е предизвикан пред се од намалувањето на царинските стапки согласно Договорот за пристапување кон Светската трговска организација, како и договорите за слободна трговија. Сепак, во однос на проекциите, реализацијата на царинските приходи е повисока за 35 милиони денари, односно 6,1%.

Одделни категории на приходи и расходи

Извор: Министерство за финансии

Во категоријата на директните даноци, приходите од персоналниот данок на доход достигнаа износ од

1.174 милиони денари, односно 93 милиони денари, или 8,6% повеќе во однос на истиот период лани. Во споредба со планираните приходи по овој основ, реализацијата е повисока за 6,7%. Во исто време, во првите два месеци од годината, наплатени се приходи од данокот на добивка во износ од 447 милиони денари, што претставува зголемување од

овој период, расходите за плати и надоместоци учествуваа со 39%, што споредено со истиот период лани претставува намалување на структурното учество за 1.4 процентни поени. Сепак, во апсолутен износ, трошоците за плати во првите два месеца се повисоки во споредба со минатата година.

Во делот на трансферите (учество од 35,7% во

Реализација на краткорочни хартии од вредност

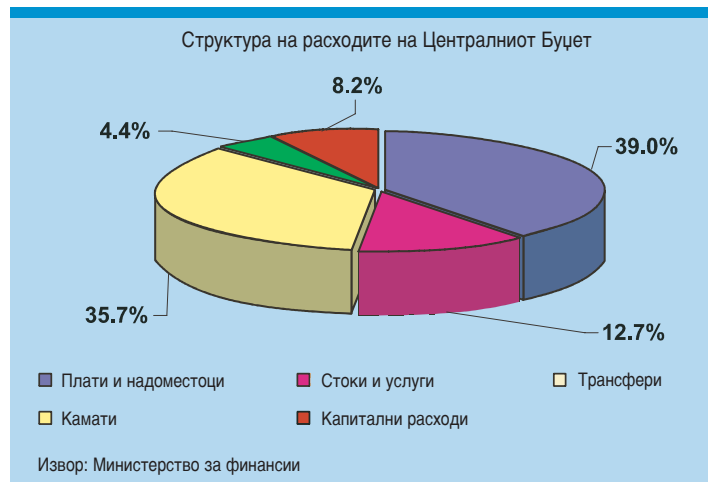
Државните записи претставуваат краткорочни хартии од вредност кои ги издава државата, со цел финансирање на дефицитот во буџетот, односно надминување на привремените ликвидносни проблеми поради временската неусогласеност на јавните приходи и расходи. Од минатата година, започна издавањето на првите државни записи наметнато од потребата за проширување на изворите на финансирање на буџетскиот дефицит, поттикнување на развојот на финансиските пазари, како и диверзифицирање на портфолиото на хартии од вредност. Издавач е државата (Министерството за финансии), додека во улога на агент на државата се јавува НБРМ.

Во периодот јануари и февруари 2005 година се спроведени 4 аукции на кои се понудени државни записи во висина од 1.580,0 милиони денари, (1.430 милиони денари тромесечни записи и 150 милиони денари шестомесечни) побарувачката за државни записи е 1.415 милиони денари, додека реализирани се вкупно 1.260 милиони денари (1.186 милиони денари за тромесечни и 74,3 милиони денари за шестомесечни записи). Притоа, каматната стапка изнесуваше од 9,6% до 11% за тримесечните и од 9,8% до 11% за шестомесечните државни записи.

1,6% на годишна основа.

На расходната страна, во периодот јануари–февруари 2005 година, вкупните трошоци на Централниот буџет изнесуваа 9.139 милиони денари, што е за 9,3% или 780 милиони денари повеќе во однос на истиот период од минатата година. Речиси половина од овој пораст е резултат на зголемените трошоци за капитални расходи.

Во вкупните расходи на Централниот буџет во

вкупните расходи на Централниот Буџет), во овој период се потрошени 3.264 милиони денари, односно 80 милиони денари повеќе. Во тие рамки, зголемување на расходите имаме кај Агенцијата за вработување, социјалните програми, структурните реформи и другите трансфери. Трансферите кон Фондот за пензиско и инвалидско осигурување се извршени во речиси идентичен износ од 1.343 милиони денари.

Како позитивна тенденција во овој период секако се издвојуваат средствата за капитални расходи кои достигнаа износ од 1.150 милиони денари, речиси трипати повеќе во однос на првите два месеца од 2004 година. До крајот на годината се очекува реализацијата на овие средства да достигне износ од 5.739 милиони денари.

Во периодот јануари–февруари 2005 година, ваквите движења во фискалната сфера, односно помалата наплата на јавните приходи и зголеменото трошење на буџетските средства, придонесоа за остварување на дефицит на Централниот Буџет во висина од 953 милиони денари, речиси идентично ниво со проектираниот износ за првите два месеца.

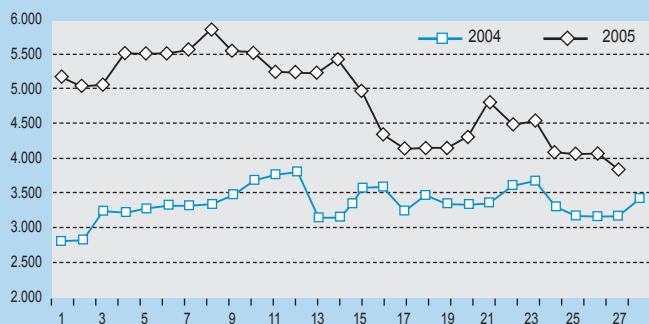
4. МОНЕТАРЕН СЕКТОР

Натамошното одржување на стабилноста на номиналниот девизен курс на денарот во однос на еврото, како посредна монетарна цел, претставува главна карактеристика на монетарната политика и во вториот месец од 2005 година. Постигнувањето на оваа цел беше овозможено преку комбинација на интервенции на Народната банка на девизниот пазар и инструментите на монетарната политика.

Од аспект на ликвидноста, во услови на непроменето ниво на готови пари во оптек, вишокот на ликвидност креиран преку интервенциите на НБРМ на девизниот пазар и зголемената буџетска потрошувачка, беше стерилизиран преку инструментите на монетарната политика.

Во февруари 2005 година, просечната дневна ликвидност на банкарскиот систем изнесуваше 4.855 милиони денари, односно 11% повеќе во споредба со претходниот месец, иницирано од девизните трансакции на НБРМ (нето откуп на девизи) и во просек повисокото трошење на државата. Од аспект на динамиката, кумулирање на ликвидни средства од банките беше присутно во првата половина од месецот (заради исполнување на обврската за задолжителна резерва и даночните исплати), по што до крајот на месецот беше присутно намалување на ликвидноста.

Дневна ликвидност на банките (мил. денари)

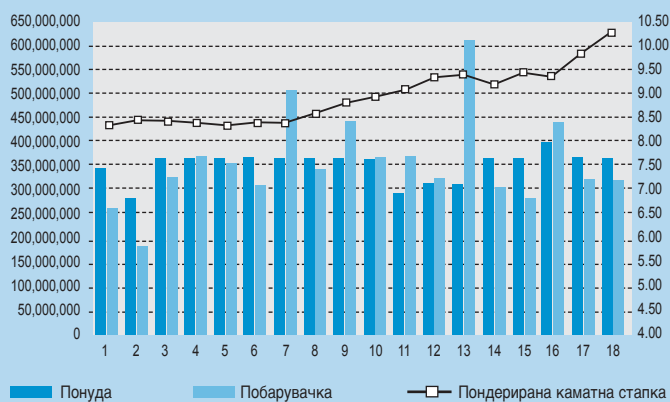
Извор: Народна банка на Република Македонија

На крајот на февруари, денарските депозити на државата кај НБРМ на месечна основа беа пониски за 495 милиони денари, со што истите делуваа во насока на креирање на ликвидност. Притоа, во текот на месецот беа одржани две аукции на 3-месечни државни записи¹, при што и на двете аукции, понудата на државни записи ја надмина побарувачката, што предизвика и соодветно зголемување на просечната пондерирана каматна стапка која достигна ниво од 9,75%, односно 10,16% на втората

аукција. Состојбата на повисока понуда од побарувачка беше присутна и кај аукцијата на шестмесечните државни записи², кога беше постигната просечна пондерирана каматна стапка од 10,84%.

На страната на Народната банка, благајничките записи делуваа во насока на стерилизација на ликвидноста (согласно нивната основна функција), при што нивото на благајничките записи на крајот на февруари 2005 година изнесуваше 5.737 милиони денари, што претставува

Понуда и побарувачка на државни записи

Извор: Министерство за финансии

зголемување од 2.328 милиони денари, односно дури 68,3% во споредба со претходниот месец.³

Во рамките на монетарните агрегати, на крајот на

Кредити на приватен сектор

Извор: Народна банка на Република Македонија

февруари 2005 година примарните пари забележаа месечно намалување од 5,3%. Сепак, паричната маса M1 оствари умерен месечен пораст од 1,7% на месечна основа иницирано од зголемените трансакциски депозити. Пораст на месечна основа е евидентиран и кај пошироките монетарни агрегати M2 и M4 кои согласно порастот на краткорочните депозити (особено во странска валута), забележаа месечен пораст од 1,8% и 1,5% соодветно.

1) На 08.02.2005 и на 22.02.2005 година

2) Аукцијата на шестмесечните државни записи се одржа на 08.02.2005 година

3) Зголемиот износ на благајнички записи главно се должи на привременото вложување на средства врз основа на депозит на на јавно претпријатие, до исплата на дивиденда.

Во текот на февруари 2005 година, продолжи трендот на поддржување на економската активност на приватниот сектор, изразен преку натамошен пораст на вкупните пласмани на банките кај претпријатијата, овојпат преку месечен пораст од 2,4%. Вкупните пласмани на банките на крајот на февруари беа повисоки за 2,5% и изнесуваа 59.305 милиони денари. Притоа, повисок месечен пораст од 3,6% е евидентиран кај девизните пласмани, додека денарските пласмани беа повисоки за 2,3%. Согласно проекциите, се очекува продолжување на ваквиот тренд и во текот на целата 2005 година, при што на годишна основа, вкупните пласмани на банките би биле повисоки за околу 15%.

На полето на каматната политика на банките, во февруари 2005 година, како и подолг период наназад, немаше отсуствуваа позначајни промени. Просечната пондерирана активна каматна стапка на банките изнесуваше 11,86% и оствари незначителна промена во однос на предходниот месец. Просечната пондерирана пасивна каматна стапка на тримесечните денарски депозити и понатаму остана речиси непроменета и изнесуваше 6,56% (6,53% во јануари).

Во исто време, во вториот месец од годината, како резултат на поволните движења на девизниот пазар, Бруто девизните резерви на НБРМ забележаа зголемување на месечна основа од 27 милиони САД долари, при што со сотојба 28.02.2005 година истите изнесуваа 973 милиони САД долари. На годишна основа, девизните резерви се повисоки за 89 милиони долари, односно 10,1%. Главни детерминанти за февруарското зголемување на бруто девизните резерви се реализираниот нето откуп на девизи на девизниот пазар (14.8 милиони долари) и позитивните курсни разлики (околу 10 милиони долари).

5. ПАЗАР НА РАБОТНА СИЛА

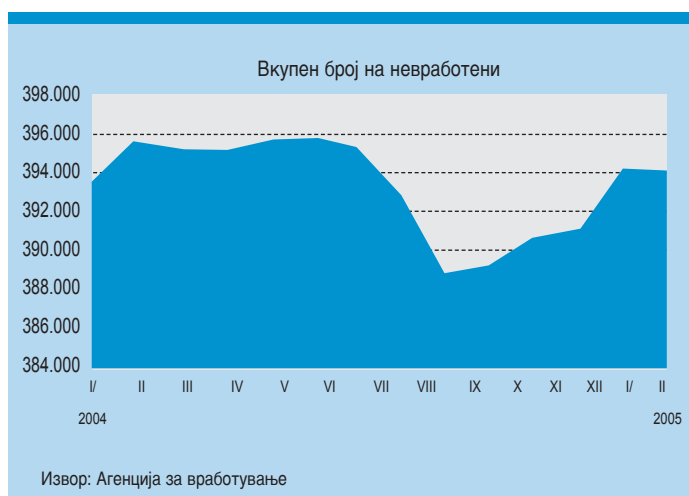
5.1. Вработеност

Согласно податоците на Агенцијата за вработување, во текот на првите два месеци од 2005 година (заклучно 28.02.2005 година), во Република Македонија вработени се 16.138 лица, од кои 59% претставуваат вработувања на неопределено време и 41% на определено време. Притоа, вкупната бројка на нововработени во 2005 година е речиси идентична со остварувањата во првите два месеца од минатата година, со единствена разлика во структурата, односно повисокото учество на вработувањата на неопределено време (64,9%).

Од вкупниот број на вработувањата во февруари 2005 година, 32,4% од нововработените се од евиденцијата на Агенцијата за вработување, додека

останатите вработувања се однесуваат на лица кои не се регистрирани во Агенцијата како невработени, односно лица кои претходно не биле пријавени како невработени (студенти, неактивни лица), како и лица кои го промениле работното место.

Според регионалната структура на вработувањата, најголем дел од вработувањата и понатаму се остварени во Скопје (29,5%), потоа во Струмица (6,9%) и во Битола (6,7%).

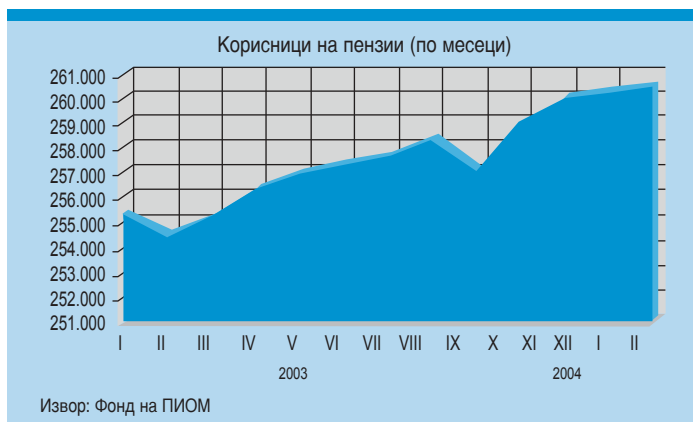
5.2. Невработеност

На крајот на февруари 2005 година, вкупниот бројот на невработените лица изнесуваше 394.087 лица, што значи дека вкупниот број на невработени на месечна основа е речиси константен, односно бележи мало намалување од 173 лица. Притоа, од новоевидентираните невработени лица, 2.476 се новопријавени, 3.201 се отпуштени од работа, а 2.371 се лица избришани од евиденцијата. На годишна основа, бројот на невработени е намален за 0,4% (1.520 лица).

Податоците за прилив и одлив на невработени лица во периодот јануари-февруари 2005 година, по-

кажуваат на врамнотежен сооднос на пазарот на работна сила, односно како прилив (лица кои стекнале статус на невработени во текот на дадениот период), регистрирани се 8.272 лица, додека како одлив (лица кои престануваат да се водат во евиденцијата на невработени), регистрирани се 8.445 лица.

Лицата на возраст од 15–30 години учествуваат со 32% во вкупната невработеност, лицата од 30–50 години со 48%, додека 20% од невработените се на возраст над 50 години. Во исто време, образовната структура на невработените е крајно неповолна бидејќи најголем дел од нив, или 48% се неквалификувани, 21,5% се полуквалификувани и квалификувани, 24,5% се со завршено средно стручно образование, додека 6% од невработените се со вишо и високо образование. Најголем проблем претставува ситуацијата со невработените кои долго време чекаат вработување, имајќи предвид дека 28,5% од нив чекаат за работа осум и повеќе години.

5.3. Корисници на паричен надоместок за невработеност и право на здравствено осигурување

Во февруари 2005 година, бројот на корисници на паричен надоместок во случај на невработеност изнесуваше 46.059 лица, односно 11,7% од евидентираниите невработени лица, што претставува намалување на месечна основа од 1,9%. На годишна основа, бројот на корисниците на паричен надоместо е намален за 4.823 лица, односно за 9,5%. За разлика од ова, бројот на регистрирани невработени лица кои се здравствено осигурани од страна на Агенцијата за вработување, во февруари годинава бележи зголемување на месечна основа од 0,7%, односно 1.882 лица, при што истиот изнесуваше 255.226 лица. На годишна основа, бројот на корисниците е зголемен за 2,8%.

5.4. Корисници на пензии и социјална помош

На почетокот на 2005 година бројот на пензионерите и понатаму расте со иста динамика, при што во февруари како корисници на пензии регистрирани се 260.591 лица, што е за 227 лица повеќе во однос на претходниот месец, додека во споредба со февруари 2004 година, овој број е зголемен за 5.312 лица, односно за 2%.

Во поглед на висината на просечната пензија, во последниот период не се забележани поголеми промени, при што во февруари 2005 година просечната пензија изнесуваше 7.424 денари, односно на ниво на претходниот месец, додека во однос на февруари минатата година, истата е реално зголемена за 0,2%. Соодносот на просечната пензија за февруари со просечната исплатена нето плата во јануари 2005 година изнесуваше 59,3%.

Во исто време, според последните податоци на Министерството за труд и социјална политика, во февруари 2005 година по основ на социјална помош исплатени се вкупно 141.5 милиони денари на 66.243 регистрирани корисници. На месечна основа, бројот на регистрирани корисници на социјална помош бележи намалување од 159 лица, или 0,2%, додека на годишна основа, нивниот број бележи пораст од 11,9%.

Кај корисниците на постојана парична помош, на месечна основа не се евидентирани поголеми отстапувања, односно нивниот број изнесуваше 4.873 корисници, додека кај корисниците на помош по основ на туѓа нега и помош, евидентирани се 20.473 лица.

5.5. Просечна нето-плата

Во јануари оваа година, просечната исплатена месечна нето-плата по работник изнесуваше 12.523 денари, што претставува номинално намалување од 0,1%, односно реално намалување од 0,3 % во однос на декември 2004 година. Најголем месечен пораст на просечната исплатена нето-плата е регистриран во дејноста „Воздушен собакај“, (за 67%). На годишна основа, просечната исплатена месечна нето-плата во првиот месец од годината бележи номинален пораст од 5,5%. Притоа, како резултат на дефлационите тенденции во македонската економија, реалната нето-плата во јануари 2005 година е повисока за 6,9%.

Во исто време, во првиот месец од годината, 18,5% од работниците во Република Македонија не примиле плата, што значи дека во однос на претходниот месец, оваа бројка пониска за 4,7 процентни поени.

НАДВОРЕШЕН ДОЛГ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Надворешниот долг на Република Македонија на крајот на февруари 2005 година изнесуваше 1.931 милиони САД долари и во однос на јануари е зголемен за 18 милиони долари. Порастот на надворешниот долг во основа се должи на позитивните курсни разлики, кои во овој месец изнесуваа 12,1 милиони САД долари, како и од повисокиот износ на користени средства од отплатата на главницата на долгот.

Структурата на надворешниот долг и понатаму останува речиси непроменета, при што повеќе од половина од долгот (54%) отпаѓа на мултилатералните кредитори. Приватните кредитори опфаќаат 33%, додека билатералните 12%. Најголеми поединични кредитори и понатаму се ИДА со 384 милиони долари и Лондонскиот клуб со 227 милиони долари.

Од аспект на валутната структура на долгот, која се однесува само на главницата на долгот, најзастапена валута е еврото со учество од 42,6%, потоа следи САД доларот со 31,4%, и специјалните права на влечење со учество од 23,9%. Останатите валути имаат речиси безначајно учество во структурата на главницата на долгот.

Во текот на февруари, повлечени се средства од

странските кредитори по основ на веќе одобрени кредити во износ од 11,9 милиони долари, и во споредба со предходниот месец тие се намалени за 8 милиони долари. Во овие рамки, од мултилатералните кредитори повлечени се 9 милиони долари и 2 милиони долари од приватни кредитори. Во рамките на мултилатералната, најголем дел од средствата се повлечени од ЕБРД (8 милиони долари).

Вкупните отплати на обврските кон странство по користени кредити во февруари 2005 година изнесуваа 11 милиони долари (9 милиони долари главница). Притоа, спрема мултилатералните кредитори отплатени се 5 милиони долари, кон билатералните 2 милиони долари и 4 милиони долари кон приватните кредитори.

Во вториот месец од годината, склучени се нови кредити во износ од 6.7 милиони долари, сите од приватни банки и финансиски институции

До крајот на годината (во периодот март–декември 2005 година), согласно планот на отплатаа на Народна банка на Република Македонија, за плаќање кон странските кредитори достасуваат обврски во висина од 182 милиони долари, од кои 136 милиони долари главница.

НАДВОРЕШЕН ДОЛГ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА¹

(милиони САД долари)

	12/31/1997	12/31/1998	12/31/1999	12/31/2000	12/31/2001	12/31/2002	12/31/2003	12/31/2004	1/31/2005	31/02/2005
Официјални кредитори	870	1,004	1,031	1,033	980	1,048	1,198	1,313	1,268	1,285
Мултилатерала	521	684	714	716	688	756	926	1,062	1,034	1,050
ИМФ	99	114	113	82	71	67	68	62	61	62
ИБРД	92	115	117	123	124	145	181	224	217	216
ИФЦ	1	55	57	57	33	18	20	9	9	9
ИДА	145	179	222	250	255	295	358	388	381	384
ЕИБ	37	54	68	67	75	102	116	148	142	143
ЕУРОФИМА	25	22	17	17	14	12	8	8	8	8
ЦЕДБ	5	5	5	7	6	14	17	23	22	22
ЕБРД	88	90	72	72	61	32	36	65	67	76
ЕУ	27	48	40	37	44	65	112	122	117	118
ИФАД	0	1	2	3	4	5	7	10	11	11
ЕАР	0	0	0	1	1	0	2	1	1	1
Билатерала	349	320	317	316	292	292	272	252	234	235
Приватни кредитори	261	394	407	405	464	501	572	644	638	646
Лондонски клуб	234	243	250	253	262	254	234	233	228	228
Останати	27	151	157	152	202	247	328	412	410	419
Банки и финансиски институции	16	27	26	32	143	181	211	250	251	251
Претпријатија	11	124	131	120	59	66	117	162	159	168
ВКУПНО	1,131	1,398	1,438	1,438	1,444	1,549	1,770	1,957	1,907	1,931

Извор: Државен завод за статистика

1) Долгорочен и среднорочен долг

ВКУПЕН НАДВОРЕШЕН ДОЛГ ПО ДОЛЖНИЦИ *

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Вкупен надворешен долг	1,118	1,139	1,437	1,490	1,489	1,506	1,635	1,813	2,029
Јавен сектор	1,012	1,007	1,222	1,305	1,330	1,222	1,321	1,487	1,603
Влада	774	775	890	975	1,066	1,052	1,135	1,257	1,350
Влада (обврски на Влада)	766	767	864	932	1,018	1,010	1,095	1,215	1,308
Фонд за патишта			18	33	48	42	40	41	42
Здравствен фонд	1	1	1	3	0	0	0	0	0
Останати	7	7	7	7	0	0	0	0	0
НБМ	80	99	114	113	96	71	67	68	63
Јавни претпријатија	158	133	218	217	168	99	119	162	190
Приватен сектор	106	132	215	185	159	284	314	325	427
Банки	84	92	110	93	66	97	110	86	74
Претпријатија	22	40	105	92	93	187	204	240	353

Извор: Државен завод за статистика

* Краткорочен, среднорочен и долгорочен долг

НАДВОРЕШЕН ДОЛГ - ПО КРЕДИТОРИ

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Вкупно (Среднорочен и долгорочен)	1,062	1,123	1,141	1,380	1,438	1,436	1,444	1,549	1,770	1,957
Мултилатерални	399	468	490	687	714	715	688	756	926	1,061
IMF	69	80	103	114	113	82	71	67	68	62
IBRD / IDA	178	206	237	296	339	373	379	441	539	612
IFC	5	2	0	56	57	57	33	18	20	9
EIB	82	76	37	54	68	67	75	102	116	148
EBRD	15	69	83	90	72	72	62	32	37	65
EUROFIMA	40	29	25	23	17	17	14	12	8	8
Совет на Е.Р.банка	10	6	5	5	5	7	6	14	17	23
EU				48	41	37	44	65	112	122
IFAD				1	2	3	4	5	7	10
Билатерални кредитори	412	402	377	289	317	316	292	292	272	252
Приватни кредитори	251	253	274	404	407	405	464	501	572	644
Комерцијални банки	229	229	241	243	250	253	262	254	243	232
Останато	22	24	33	161	157	152	202	247	329	412
Вкупно (без ММФ)	993	1,043	1,038	1,266	1,325	1,335	1,373	1,482	1,702	1,895
Краткорочен долг				60	55	52	63	64	42	71

Извор: Народна банка на Република Македонија

ОТПЛАТА НА ДОЛГОТ ПО КРЕДИТОРИ
(јануари – февруари 2005 год.)

(во милиони САД долари)	Вкупно	Главница	Камата
Вкупно (главница и камата)	41,0	30,6	10,4
Официјални кредитори	24,6	18,2	6,4
Мултилатерала	8,5	5,3	3,2
IMF	0,0	0,0	0,3
IBRD	4,8	3,3	1,5
IFC	0,0	0,0	0,0
IDA	1,1	0,6	0,5
EIB	0,0	0,0	0,0
EUROFIMA	0,0	0,0	0,0
CEDB	0,0	0,0	0,0
EBRD	1,8	1,4	0,4
EU	0,5	0,0	0,5
IFAD	0,0	0,0	0,0
EAR	0,0	0,0	0,0
Билатерала	16,1	12,9	3,2
Репрограм 1995	14,0	11,5	2,5
Нерепограмиран долг	/	/	/
Репрограм 2000	/	/	/
Новосклучени кредити	2,0	1,4	0,6
Приватни кредитори	16,4	12,4	4,0
Лондонски клуб	8,4	5,2	3,2
Останати	8,0	7,2	0,8
Банки и финансиски институции	3,7	3,2	0,5
Претпријатија	4,2	3,9	0,3

Извор: Народна банка на Република Македонија

ВАЛУТНА СТРУКТУРА НА НАДВОРЕШНИОТ ДОЛГ
(структурата се однесува само на главницата)

Валута	12/31/2004	01/31/2005	02/28/2005
DKK	6,264,755	5,783,201	5,783,201
во USD	1,145,800	1,012,968	1,023,085
%	0,06	0,05	0,05
JPY	297,582,450	289,148,252	289,148,252
во USD	2,870,533	2,798,311.00	2,743,724
%	0,15	0,15	0,14
SEK	5,308,682	5,037,906	5,037,906
во USD	801,058	722,631	731,053
%	0,04	0,04	0,04
CNF	38,124,204	38,753,310	38,753,310
во USD	33,590,802	32,672,495	33,073,240
%	1,74	1,74	1,73
GBR	1,050,618	987,382	985,754
во USD	2,016,452	1,858,425	1,881,338
%	0,10	0,10	0,10
USD	607,905,524	594,860,852	598,704,521
во USD	607,905,524	594,860,852	598,704,521
%	31,47	31,61	31,38
EUR	604,626,427	610,598,810	317,754,239
во USD	822,534,287	795,914,810	813,274,241
%	42,58	42,29	42,63
SDR	296,835,757	297,963,905	297,740,170
во USD	460,988,020	451,963,905	456,134,580
%	23,86	24,02	23,91
AUD	131,685	131,685	131,685
во USD	102,141	101,889	103,046
%	0,01	0,01	0,01
Вкупно	1,931,954,617	1,881,906,288	1,907,668,829

СЕРВИСИРАЊЕ НА ОБВРСКИ (ГЛАВНИЦА И КАМАТА)

(милиони САД долари)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ПО КРЕДИТОРИ										
Главница	33	47	53	86	103	111	144	184	186	196
Мултилатерални	29	29	27	29	43	49	66	82	53	55
ИМФ	1	1	0	2	17	19	8	9	22	20
ИБРД / ИДА	19	15	6	6	0	6	4	6	8	12
ИФЦ	8	3	1	0	3	3	27	20	3	5
ЕИБ	0	2	8	2	3	3	3	3	6	9
ЕБРД	0	1	8	14	15	15	19	38	9	8
ЕУРОФИМА	0	7	2	5	4	1	4	4	5	0
Совет на Е.Р. банка	0	0	1	1	1	1	1	1	0	0
ЕУ	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
ИФАД	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Билатерални кредитори	0	13	18	30	13	15	44	35	43	47
Париски клуб	0	0	17	26	11	11	28	29	36	/
Тајван	0	0	0	0	0	0	10	0	0	/
Останати	0	0	1	4	3	3	6	6	7	/
Комерцијални кредитори	4	5	9	27	46	48	34	66	85	95
Лондонски клуб	0	0	0	0	0	0	0	8	10	10
Останати	4	5	9	27	46	48	34	59	75	84
Камата	13	32	72	57	52	54	60	51	50	45
Мултилатерални	12	18	43	0	26	27	27	23	21	21
ИМФ	2	3	3	3	3	3	2	1	1	1
ИБРД / ИДА	8	7	6	5	8	9	10	9	9	9
ИФЦ	1	1	0	0	5	5	4	2	1	1
ЕИБ	0	4	28	3	4	3	4	4	5	5
ЕБРД	0	2	4	5	4	5	5	4	2	2
ЕУРОФИМА	0	1	1	1	1	1	1	1	1	0
Совет на Е.Р. банка	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
ЕУ	0	0	0	2	1	1	2	2	2	2
ИФАД	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Билатерални кредитори	0	13	28	21	8	8	17	13	13	0
Париски клуб	0	0	27	20	8	7	15	11	11	/
Тајван	0	0	0	0	0	1	1	1	0	/
Останати	0	0	1	1	1	1	2	1	2	/
Комерцијални кредитори	1	1	1	16	17	18	16	15	16	16
Лондонски клуб	0	0	0	10	9	9	10	10	6	5
Останати	1	1	1	6	9	9	6	5	10	11
Вкупно (главница и камата)	47	79	125	143	155	165	205	235	237	241
ПО ДОЛЖНИЦИ										
Главница	0	47	53	86	103	111	142	181	186	
Влада		8	8	19	18	17	50	50	67	
Посебни фондови		0	0	0	0	4	5	5	4	
Останати		40	45	68	85	90	87	126	116	
Камата	0	32	72	57	52	54	60	51	50	
Влада		15	30	37	26	27	39	35	32	
Посебни фондови		0	0	0	0	4	4	3	3	
Останати		17	42	20	26	22	17	12	15	
Вкупно (главница и камата)	0	79	125	143	155	165	202	232	23	

Извор: Народна банка на Република Македонија

Вкупен долг на јавниот сектор во 2004 година и првиот квартал од 2005 година

Вовед

Со цел обезбедување на централизиран пристап, односно концентрација на надлежностите околу управувањето со јавниот долг кај една институција, во март 2005 година во Министерството за финансии беше формирана посебна организациона единица – Сектор за управување со јавен долг. Оваа институционална промена значи поставување на функцијата на управување со јавниот долг на респективно повисоко ниво, а сè со цел поефикасно и поефективно управување со јавниот долг во насока на оптимизирање на портфолиото на долгот на државата.

Правна рамка врз основа на која ќе се извршува оваа функција е Законот за јавен долг, кој се наоѓа во постапка на донесување и се очекува да биде донесен до крајот на првата половина од оваа година. Со овој закон попрецизно се дефинираат: целите на управувањето со јавниот долг, носителите на јавниот долг, намените на државниот долг, постапката и начините на задолжување, постапката на издавање, сервисирање и престанок на државните гаранции и сл.

Основна цел на управување со јавниот долг е преземање на мерки и активности од страна на Министерството за финансии заради обезбедување на финансирање на потребите на државата со најнизок можен трошок, на среден и долг рок при одржливо ниво на ризик. Дополнителна цел на управувањето со јавниот долг претставува развој и одржување на ефикасни домашни финансиски пазари.

Согласно Предлогот за донесување на Закон за јавен долг, **јавниот долг** го сочинуваат државниот долг и сите финансиски обврски во форма на заем и хартии од вредност создадени преку задолжување на општините и на градот Скопје, како и задолжувањето на јавните претпријатија и трговските друштва кои се во целосна или во доминантна сопственост на државата. **Државниот долг** го сочинуваат сите финансиски обврски во форма на заем или хартии од вредност создадени преку задолжување на Република Македонија.

Предмет на информацијата е обединување на податоците за вкупниот долг на државата, а особено за долгот на јавниот сектор и негова анализа во пе-

родот од 1999 до 2004 година и првиот квартал од 2005 година, како и појаснување на спецификите на достасани а неплатени обврски на општините.

Анализата на податоците за вкупниот долг на јавниот сектор во државата во овој текст ќе ја вршиме со примена на класификацијата и методологијата утврдена во Прирачникот за финансиска статистика на државата (Говернмент Финанциал Статистиц Мануал – ГФС 2001 – ИМФ), а за прв пат ќе бидат презентирани и податоци согласно Предлог Законот за јавен долг.

Согласно Прирачникот за финансиска статистика на државата (ГФС 2001), јавниот сектор на државата го сочинуваат два основни институционални сектори, кои во себе вклучуваат повеќе подсектори.

Основни сектори и нивни подсектори кои го сочинуваат јавниот сектор се:

- Општа Влада (General Government), во која како подсектори влегуваат централната влада, државната влада и локалната влада; и
- Јавни корпорации (Public Corporation), кој е составен од следниве подсектори:
- Нефинансиски јавни корпорации–сите резидентни нефинансиски корпорации контролирани од страна на општата влада;
- Финансиски јавни корпорации, во кој влегуваат:
- Немонетарните финансиски корпорации–сите резидентни финансиски корпорации, освен Централната банка и други јавни депозитарни друштва, кои ги контролира општата влада;
- Монетарни финансиски корпорации, освен централна банка–сите резидентни депозитарни корпорации, освен Централната банка, кои се контролирани од страна на општата влада;
- Централна банка – во која влегуваат Централната банка, валутни бордови или независни валутни

власти кои вршат емисија на национална валута која е поддржана од девизните резерви, и други владини агенции кои се посебни институционални единици и кои основно вршат активности кои ги врши централната банка.

Оттука, согласно ГФС методологијата, како јавен долг ќе се смета долгот на општата влада, односно долгот на централната влада, јавните фондови и општините, како и долгот на централната банка и на јавните претпријатија.

За разлика од ГФС методологијата, дефиницијата за јавниот долг утврдена во Предлог Законот за јавниот долг како јавен долг го третира само долгот на општата влада (централната влада, јавните фондови и општините) и на јавните претпријатија, додека долгот на Централна банка нема третман на јавен долг.

I. ВКУПЕН ДОЛГ НА ЈАВНИОТ СЕКТОР

Вкупниот јавен долг го сочинуваат обврските по основ на надворешното и внатрешното задолжување на јавниот сектор.

● Вкупен јавен долг пресметан по ГФС методологијата

Во периодот од 1999 година до 2004 година вкупниот износ на долгот на јавниот сектор се движи нерамномерно со прогресивен тренд во 2000 и 2001 година, и тренд на континуирано намалување до 2003 година. Најголемо зголемување на вкупниот јавен долг е реализирано во 2000 година, кога во однос на 1999 година, порасна за 59%, и го достигна нивото од 2.233,31 милиони ЕУР. Ваквиот рапиден пораст на долгот на јавниот сектор се должеше пред сè на зголемување на внатрешното задолжување на централната власт преку издавање на две нови структурни обрзници Обврзницата за старото девизно штедење и Обврзницата за приватизација на Стопанска банка.

Вкупниот долг на јавниот сектор на 31.12.2004 година изнесува 1.860,86 милиони ЕУР, што во однос на 2003 година претставува незначително зголемување за 0,08%. Ваквиот пораст се должи пред сè на зголемување на состојбата на благajничките записи кои ги издава Народната банка на Република Македонија, која во 2004 година изнесува 74,09 милиони ЕУР, што е за 3,71% повеќе во однос на 2003 година.

Учеството на вкупниот јавен долг во бруто домашниот производ во 2004 година изнесува 44,11%, што во однос на 2003 година претставува намалување за 0,91 процентен поен.

Учеството на внатрешниот и надворешниот долг во вкупниот јавен долг во 2004 година изнесува 35,59% (662,28 милиони ЕУР) и 64,41% (1.198,58 милиони ЕУР) респективно. Споредено со 2003 година, учеството на внатрешниот долг бележи тенденција на намалување за 1,19%, додека, надворешниот долг своето учество го зголемил за 0,79%.

● Вкупен јавен долг пресметан според Предлог законот за јавен долг

Вкупниот јавен долг пресметан според Предлог законот за јавен долг, има ист тренд на движење во периодот од 1999 до 2004 година, како и јавниот долг пресметан по ГФС методологијата. Со оглед на фактот дека во оваа пресметка не е вклучен долгот на Народна Банка на Република Македонија, може да се заклучи дека долгот на централната банка нема суштинско значење во трендот на движењето на вкупниот долг на јавниот сектор.

Согласно Предлогот за донесување на Закон за јавен долг, јавниот долг го сочинуваат државниот долг и сите финансиски обврски во форма на заем и хартии од вредност создадени преку задолжување на општините и на градот Скопје, како и задолжувањето на јавните претпријатија и трговските друштва кои се во целосна или во доминантна сопственост на државата. Државниот долг го сочинуваат сите финансиски обврски во форма на заем или хартии од вредност создадени преку задолжување на Република Македонија.

Учеството на вкупниот јавен долг во бруто домашниот производ во 2004 година изнесува 41,24, и истото во однос на 2003 година претставува пад за 0,66 процентни поени. Споредено со пресметките на учеството на јавниот долг во БДП по ГФС методологијата, ова би значело помало учество на јавниот долг за 2,87 процентни поени.

Учеството на внатрешниот и надворешниот јавен долг во 2004 година изнесува 33.81% (615,17 милиони ЕУР) и 66.19% (1.151,47 милиони ЕУР) респективно.

Вкупен долг на јавниот сектор по ГФЦ методологија и Предлог законот за јавен долг

Во милиони ЕУР

основ	година						
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	31.03.2005
НАДВОРЕШЕН ЈАВЕН ДОЛГ	1,289.08	1,442.23	1,394.54	1,267.51	1,189.18	1,198.58	1,189.40
Долг на Општа Влада	1,024.30	1,153.14	1,191.43	1,089.04	1,005.12	1,009.41	1,002.70
Долг на Централна Влада	1,024.30	1,153.14	1,191.43	1,089.04	1,005.12	1,009.41	1,002.70
Централна влада	971.54	1,100.48	1,143.77	1,050.66	972.31	978.00	971.80
Јавни фондови	52.76	52.66	47.66	38.38	32.81	31.40	30.90
Општини	Н/А	Н/А	Н/А	Н/А	Н/А	Н/А	Н/А
Централна банка	101.53	103.17	80.56	64.29	54.42	47.11	47.00
Јавни претпријатија	163.25	185.92	122.55	114.18	129.64	142.06	139.70
ВНАТРЕШЕН ЈАВЕН ДОЛГ	113.62	791.08	733.31	675.66	670.28	662.28	751.46
Долг на Општа Влада	79.85	711.76	681.52	626.57	598.84	588.19	652.50
Долг на Централна Влада	79.85	711.76	681.52	626.57	598.84	588.19	652.50
Структурни обврзници	79.85	711.76	681.52	626.57	598.84	557.07	613.26
Обврзница за санација на Стопанска банка	58.73	53.57	48.08	42.66	37.19	31.77	31.80
Мала обврзница	3.98	2.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Обврзница за селективни кредити	17.14	17.09	17.04	17.01	16.95	16.91	16.91
Обврзница за приватизација на Стопанска банка	0.00	120.20	111.60	103.00	94.40	85.39	83.68
Обврзница за старо девизно штедење	0.00	518.90	504.80	462.40	409.90	357.50	357.69
Обврзници за денационализација (I, II, III и IV емисија)	0.00	0.00	0.00	1.50	40.40	65.50	123.18
Континуирани државни хартии од вредност	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	31.12	39.24
Општини	Н/А	Н/А	Н/А	Н/А	Н/А	Н/А	Н/А
Централна банка	33.77	79.32	51.79	49.09	71.44	74.09	98.96
Јавни претпријатија	Н/А	Н/А	Н/А	Н/А	Н/А	Н/А	Н/А
ВКУПЕН ЈАВЕН ДОЛГ*	1,402.70	2,233.31	2,127.85	1,943.17	1,859.46	1,860.86	1,940.86
Бруто домашен производ**	3,448.10	3,892.80	3,838.93	4,000.95	4,137.08	4,218.45	4,218.45
Просечен извоз	1,116.97	1,433.27	1,290.18	1,180.49	1,204.59	1,324.82	1,324.82
Надворешен јавен долг како % од вкупниот јавен долг	91.90	64.58	65.54	65.23	63.95	64.41	61.28
Внатрешен долг како % од вкупниот јавен долг	8.10	35.42	34.46	34.77	36.05	35.59	38.72
Вкупен долг како % од просечен БДП	40.68	57.37	55.43	48.57	44.95	44.11	46.01
Вкупен долг како % од просечен извоз	125.58	155.82	164.93	164.61	154.36	140.46	146.50
Вкупен долг на Централната Влада	1,104.15	1,864.90	1,872.95	1,715.61	1,603.96	1,597.60	1,655.20
Вкупен надворешен долг на централниот Буџет како % од вкупниот долг на централниот Буџет	92.77	61.83	63.61	63.48	62.66	63.18	60.58
Вкупниот внатрешен долг на централниот Буџет како % од вкупниот долг на централниот Буџет	7.23	38.17	36.39	36.52	37.34	36.82	39.42
Вкупниот долг на централниот Буџет како % од просечен БДП	32.02	47.91	48.79	42.88	38.77	37.87	39.24
Вкупниот долг на централниот Буџет како % просечен извоз	98.85	130.12	145.17	145.33	133.15	120.59	124.94
Вкупен јавен долг пресметан според Предлог законот за јавен долг	1,267.40	2,050.82	1,995.49	1,829.79	1,733.60	1,739.66	1,794.90
Надворешен јавен долг како % од вкупниот јавен долг	93.70	65.29	65.85	65.76	65.46	66.19	63.65
Внатрешен долг како % од вкупниот јавен долг	6.30	34.71	34.15	34.24	34.54	33.81	36.35
Вкупен долг како % од просечен БДП	36.76	52.68	51.98	45.73	41.90	41.24	42.55
Вкупен долг како % од просечен извоз	113.47	143.09	154.67	155.00	143.92	131.31	135.48

* При пресметката на вкупниот долг користен е средниот курс на ЕУР и УСД од официјалната курсна листа на НБРМ на крајот на пресметковниот период (крај на годината)

** При пресметката на БДП користен е просечниот курс на ЕУР остварен во соодветната година

Извор: Министерство за финансии и НБРМ

Во првиот квартал од 2005 година вкупниот јавен долг бележи благо зголемување од 80 милиони ЕУР во споредба со декември 2004 год., а пред се поради поголемиот износ на емитувани благајнички записи и државни записи.

При пресметка на надворешниот и внатрешниот долг користени се следниве курсеви:

- 1999 – 1ЕУР = 60.617; 1УСД = 60.34;
- 2000 – 1ЕУР = 60.788; 1УСД = 65.328;
- 2001 – 1ЕУР = 60.961; 1УСД = 69.172;
- 2002 – 1ЕУР = 61.071; 1УСД=58.598;
- 2003 – 1ЕУР = 61.293; 1УСД = 49.05;
- 2004 – 1ЕУР = 61.441; 1УСД = 45.94;
- 2005 – 1ЕУР=61.4229; 1УСД=47.4565;

II. ВНАТРЕШЕН ЈАВЕН ДОЛГ

Внатрешниот јавен долг на Република Македонија според ГФС методологијата се состои од:

1. Структурни обврзници
2. Континуирани државни хартии од вредност;
3. Благајнички записи;
4. Долг на општините и на јавните претпријатија; и
5. Долгорочен кредит од Народна Банка на Република Македонија кој заклучно со 31.12.2004 година е исплатен.

II.1. Структурни обврзници

Република Македонија заклучно со 31.12.2004 година има издадено вкупно шест структурни обврзници:

а) Обврзници издадени заради извршена санација на Стопанска банка а.д. Скопје (Голема обврзница);

б) Обврзница за селективни кредити;

ц) Обврзница за преземање на побарувањата од Стопанска банка А.Д. Скопје заради извршена приватизација (Нова обврзница);

д) Обврзници за старо девизно штедење;

е) Обврзници за денационализација (I, II, III емисија) а четврта емисија ќе биде издадена 2005 година; и

ф) Обврзницата за преземање на остатокот од девизните штедни влогови (Мала обврзница)

Од сите претходно наведени обврзници, само последната, таканаречена Мала обврзница, е целосно намирена, додека останатите се сеуште активни.

а) Обврзници издадени заради извршена санација на Стопанска банка а.д. Скопје (Голема обврзница)

Согласно со Законот за санација и реконструирање на дел од банките во Република Македонија („Сл. весник на РМ“ бр. 14/95), Агенцијата за управување со средства, во име и за сметка на Република Македонија, издаде обврзници за санација и реконструирање на Стопанска банка АД– Скопје, во вкупен износ од 6.000.000.000 денари.

Отплатата на главнината, согласно со Законот, ќе се врши во рок од 15 години, во еднакви годишни рати, почнувајќи од 1 април 1996 година. Каматата на обврзниците се пресметува во висина на есконтната стапка на Народна банка на Република Македонија и се исплатува месечно, почнувајќи од 1 јануари 1995 година. Отплатата на обврските по обврзниците се врши од средства на Буџетот на Република Македонија.

Најголемо зголемување на вкупниот јавен долг е реализирано во 2000 како резултат пред се на зголемување на внатрешното задолжување на централната власт преку издавање на две нови структурни обврзници Обврзницата за старото девизно штедење и Обврзницата за приватизација на Стопанска банка

б) Обврзници за селективни кредити

Со Законот за санација и реконструирање на дел од банките во Република Македонија („Сл. весник на РМ“ бр. 14/95), Агенцијата за управување со средства, во име и за сметка на Република Македонија, издаде обврзници за надоместување на селективните кредити на Народна банка што се пребиваат со износот на дел од ненаплативите побарувања кај Банката во износ до 1.039.000.000 денари. На номиналниот износ на обврзницата не се пресметува камата. Отплатата на главницата, од средствата на Буџетот на Република Македонија, ќе се изврши на 1 април 2020 година.

ц) Обврзница за преземање на побарувањата од Стопанска банка а.д. Скопје заради извршена приватизација (Нова обврзница)

Обврските по основ на оваа обврзница се регулирани со Законот за гарантирање на инвестицијата

на стратешките инвеститори и за преземање на од- делни побарувања од крајните корисници од страна на Република Македонија, во Стопанска банка АД Скопје („Сл. весник на РМ“ бр. 81/99, 86/99, 25/00 и 108/00).

д) Обврзници за старо девизно штедење

Овие обврзници се издадени врз основа на Закон за начинот и постапката на исплатување на депонираните девизни влогови на граѓаните по кои гарант е

Домашен долг - инструменти и услови под кои се издадени

Во милиони ЕУР

Намена за која се издадени обврзниците	Година на издавање	Година на исплата на првата рата	Година на исплата на последната рата	Рок на отплата во години	Каматна стапка	Датум на кој се исплатува главнината	Датум на кој се исплатува каматата	Состојба на долг 31.12.2004 година ¹	Состојба на долг 31.03.2005 година ²
Обврзници за санација на Стопанска банка	1996	1996	2010	15	во висина на есконтна стапка	1.IV	секој месец	31.80	31.80
Обврзница за селективни кредити	1996	–	2020	25	без камата	–	–	16.91	16.91
Обврзници за старо девизно штедење	2000	1.IV 2002	1.X 2011	10	2% годишно	1.IV и 1.X	1.IV и 1.X	357.69	357.69
Обврзница за приватизација на Стопанска банка	2001	31.III.2002	31.XII. 2004	14	Еурибор + 1 процентен поен	31.III, 30.VI 30.IX, и 31.XII	30.III, 30.VI 30.IX, и 31.XII	85.82	83.68
Прва емисија на обврзници за денационализација	2002	1.VI 2003	1.VI 2012	10	2% годишно	1.VI 2003	1.VI 2003	0.99	0.99
Втора емисија на обврзници за денационализација	2003	1.VI 2004	1.VI 2013	10	2% годишно	1.VI 2004	1.VI 2004	27.80	27.80
Трета емисија на обврзници за денационализација	2004	1.VI 2005	1.VI 2014	10	2% годишно	1.VI 2005	1.VI 2005	36.39	36.39
Четврта емисија на обврзници за денационализација	2005	1.VI 2006	1.VI 2015	10	2% годишно	1.VI 2006	1.VI 2006	0.00	58.00
ВКУПНО								557.4	613.26

1) Износите заклучно со 31.12.2004 година се пресметани по курс од ЕУР = 61.441 денари

2) Износите заклучно со 31.03.2005 година се пресметани по курс од ЕУР = 61.4229 денари

Извор: Министерство за финансии, Сектор за управување со јавен долг

Причината за издавањето на обврзницата е приватизација на Стопанска банка АД–Скопје, при што со оваа обврзница се изврши преземање на побарувањата од групацијата Македонија табак АД–Скопје, Југохром АД–Јагуновце, Фенимак АД–Скопје и КО–КО Годел АД– Скопје, во вкупен износ од 235 милиони ДЕМ или денарска противвредност од 7.283 милиони (пресметана по средниот курс на курсната листа на НБРМ од 31.12.1999 година).

Согласно со Законот, отплатата на номиналната вредност и на каматните купони на обврзниците ќе се врши во рок од 14 години, во еднакви квартални рати (т.е. 56 ануитети), сметано од 31 март 2001 година. На обврзниците се исплатува камата од тримесечен ЕУРИБОР + 1 процентен поен.

Република Македонија („Сл. весник на РМ“ бр.32/00).

Номиналната вредност на обврзниците се отплатува во 20 полугодишни рати, на 1 април и на 1 октомври. Првата рата за отплата пристигна на 1 април 2002 година, а последната исплата достасува на 1 октомври 2011 година. Значи, вкупниот период на отплата е 10 години. На номиналната вредност на обврзниците се пресметува камата во висина од 2% годишно, започнувајќи од 1 мај 2000.

е) Обврзници за денационализација

Со Законот за издавање на обврзници на Република Македонија за денационализација („Сл. весник на РМ“, бр. 37/02) се уредува начинот и постапката на издавање на обврзници за денационализација. Овие обврзници се издаваат како надомест за имо–

тот одземен во корист на државата во период од 1945 до 1990 година.

Согласно со Законот, Република Македонија ќе изврши вкупно шест емисии на обврзници за денационализација, односно по една во текот на година–

Во првиот квартал од 2005 година по основ на главнина и камата за овие обврзници од Буџетот на Република Македонија беа исплатени средства во износ 203,9 милиони денари. Најголем дел од исплатите од овој квартал се однесуваа на обврските по основ на

Тргување на структурните обврзници во 2004 година

Износите се изразени во ЕУР

		2003			2004							
					Q1		Q2		Q3		Q4	
Структурни обврзници	состојба 31.12.2002	тргована вредност	коэф. на ликвид.	состојба 31.12.2003	тргована вредност	коэф. на ликвид.	тргована вредност	коэф. на ликвид.	тргована вредност	коэф. на ликвид.	тргована вредност	коэф. на ликвид.
Обврзници за старо девизно штедење	462,377,278.00	1,186,776.30	0.00	408,859,712.00	1,687,166.92	0.00	1,427,777.44	0.00	1,199,814.90	0.00	1,611,653.79	0.00
Обврзници за денационализација I емисија	1,500,000.00	33,159.12	0.02	1,400,000.00	63,698.60	0.05	63,802.70	0.05	19,886.29	0.01	24,691.50	0.02
Обврзници за денационализација II емисија	39,000,000.00	928,248.08	0.02	39,000,000.00	1,129,007.28	0.03	562,300.47	0.01	265,693.27	0.01	1,557,305.26	0.04
Обврзници за денационализација III емисија	0.00	0.00	0.00	47,000,000.00	0.00	0.00	4,901,882.56	0.10	3,865,709.41	0.08	2,813,361.69	0.06

3) Претставува однос помеѓу состојбата и тргованата вредност, која е пресметана по курс од ЕУР = 61.4 денари

Тргување на структурните обврзници во 2005 година

Структурни обврзници		Q1 во 2005 година					
		Јануари/2005		Февруари/2005		Март/2005	
	состојба 31.12.2004	тргована вредност	коэффициент на ликвидност	тргована вредност	коэффициент на ликвидност	тргована вредност	коэффициент на ликвидност
Обврзници за старо девизно штедење	357,685,138.00	200,766.61	0.00	293,234.01	0.00	416,787.39	0.00
Обврзници за денационализација I емисија	990,000.00	691.99	0.00	10,671.64	0.01	11,316.12	0.01
Обврзници за денационализација II емисија	28,000,000.00	342,476.81	0.01	159,133.31	0.01	97,413.66	0.00
Обврзници за денационализација III емисија	36,390,000.00	625,845.20	0.02	751,246.32	0.02	810,972.51	0.02
Обврзници за денационализација IV емисија	58,000,000.00	0.00	0.00	0.00	0.00	5,298,698.24	0.09

та. Првата емисија е објавена во 2002 година и заклучно со 2005 година се извршени вкупно четири емисии, додека во наредните години се очекува да се издаваат уште две емисии на обврзници за денационализација. Номиналната вредност на обврзниците се отплатува во десет годишни рати и се пресметува камата во висина од 2% годишно. Гласат на име и во ЕВРО валута.

Состојбата на долгот на државата по основ на издадените структурни обврзници заклучно со 31.12.2004 година изнесува 557,4 милиони ЕУР односно 34.247,2 милиони денари.

Во 2005 година планирано е за овие обврзници од Буџетот на Република Македонија да се исплатат средства во износ од 5.172,89 милиони денари, од кои 4.403,82 милиони денари по основ на главница и 769,07 милиони денари по основ на камата.

камата и главнина за Обврзницата за приватизација на Стопанска банка (Нова обврзница) за која беа исплатени вкупно 173,51 милиони денари од кои 131,79 милиони денари по основ на главнина, а остатокот од 41,72 милиони денари по основ на камата. Преостанатите исплати во вкупен износ од 30.39 милиони денари се отплати на обврски по основ на камата по обврзницата за санација на Стопанска банка.

Ликвидност на структурните обврзници

Структурните обврзници (Обврзниците за старо девизно штедење и Обврзниците за денационализација (прва, втора, трета, а во почетокот на 2005 година и четвртата емисија) котираат на Македонската берза за хартии од вредност. Со оглед дека овие обврзници се издадени за намирување на од–

редени обврски на државата, нивните карактеристики не соодветствуваат на потребите на потенцијалните инвеститори, пред сè поради подолгите рокови на доспевање, а и поради желбата на сопствениците да не ги продаваат, затоа овие обврзници се релативно неликвидни на секундарниот пазар на хартии од вредност (Берза). Една од причините за малиот обем на тргување со државните хартии од вредност на Македонската берза за хартии од вредност се високите трансакциони трошоци, односно брокерските провизии, провизиите на берзата и провизијата на Централниот депозитар на хартии од вредност.

Според коефициентот на ликвидноста, во текот на 2004 година како најликвидна обврзница е обврзнцата за денационализација–трета емисија, која во споредба со другите обврзници има повисок коефициент на ликвидност.

(Прилог: Табела 3 и 4 за тргување на структурните обврзници во 2004 год и 2005 год)

Заклучно со 2004 година, Македонија има издадено шест структурни обврзници и тоа: за извршена санација на Стопанска банка, за селективни кредити, за преземање на побарувањата од Стопанска банка заради извршена приватизација, за старо девизно штедење, за денационализација (I, II, III емисија) и за преземање на остатокот од девизните штедни влогови

II.2. Континуирани државни хартии од вредност - Државни записи

Владата на Република Македонија усвои Стратегија за развој на пазарот на државни хартии од вредност, а во јануари 2004 година започна емисијата на првите државни хартии од вредност – 3-месечни државни записи, додека во ноември истата година беа воведени и 6-месечни државни записи. Интенција е во 2005 година да се збогати портфолиото на државни хартии од вредност со воведување и на 12-месечни државни записи, а се планира и воведување на долгорочни државни хартии од вредност – 2-годишни државни обврзници, што претставува и законски предуслов за отпочнување со работа на новиот двостолбен пензиски систем.

Во текот на 2004 година се одржани вкупно 23 аукции на тримесечни државни записи и вкупно две аукции на шестмесечни државни записи. Вкупниот

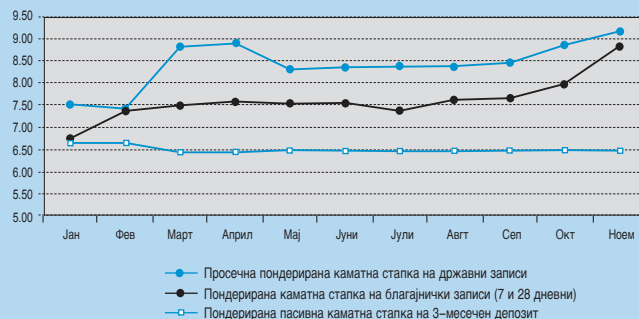
понуден износ на аукциите на државни записи (вклучително три и шестмесечни), за 2004 година, изнесува 6.980 милиони денари, додека вкупната побарувачка изнесува 7.318,1 милиони денари. Каматниот трошок во 2004 година изнесуваше 220 милиони денари.

Во 2005 година, Министерството за финансии продолжи со континуирана емисија на државни записи.

Во првиот квартал од 2005 година вкупно беше понуден износ од 3.050 милиони денари за 3 и 6-месечни државни записи. Побарувачката за овој износ беше помала и изнесуваше 2.589 милиони денари, а реализацијата изнесуваше 2.410 милиони денари. Во првите три месеци од 2005 година нето повлекувањата по овој основ изнесуваа 520,7 милиони денари, а каматниот трошок изнесува 42,9 милиони денари.

Гледано агрегатно постои помала побарувачка за државни записи, и покрај тоа што за 3-месечните државни записи на две аукции побарувачката беше

Пондерирани каматни стапки на државните записи, благајничките записи и пасивна каматна стапка на тримесечен депозит за 2004 година

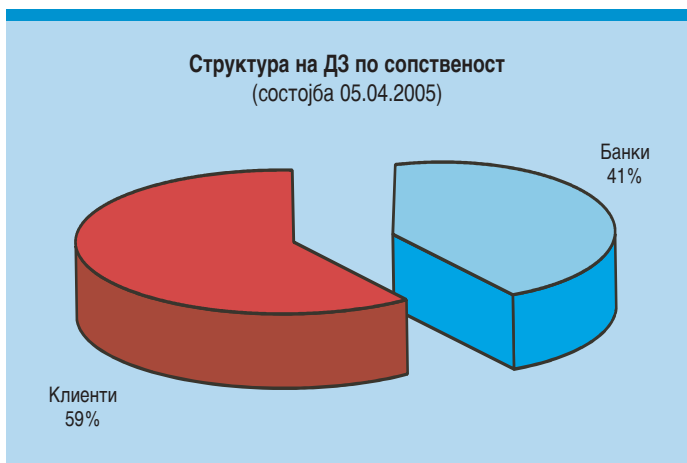
нешто поголема од понудениот износ. Имено, на втората аукција на 3-месечни државни записи беше понуден износ од 380 милиони денари, а побарувачката изнесуваше 422 милиони денари, и на петтата аукција на државни записи беше понуден износ од 370 милиони денари а побарувачката изнесуваше 392 милиони денари. Што се однесува до интересот за купување на 6-месечни државни записи, само на првата аукција во 2005 година е забележан поголем интерес, кога побарувачката изнесуваше 83,4 милиони денари за понуден износ од 50 милиони денари.

Каматната стапка на државните записи се одредува пазарно, во зависност од понудата и побарувачката. На аукциите на 3-месечни државни записи во 2005 година забележана е најниска каматна стапка од 9.00%, а највисока или максимална каматна стапка постигната на сите аукции во првиот

квартал изнесува 11.5%. Пондерираната каматна стапка има тенденција на континуиран пораст. Така, пондерираната каматна стапка на 3-месечните државни записи од 9.41% на првата аукција во 2005 година, се зголеми на 10.51% на последната аукција во првиот квартал.

На аукциите на 6-месечни државни записи забележана е најниска каматна стапка од 10.5% на првата аукција во 2005 година, кога пондерираната каматна стапка изнесуваше 10.79%. Пондерираната каматна стапка бележеше пораст и на наредните две аукции изнесуваше 10.84% и 11.21% соодветно.

Каматните стапки на тримесечните денарски депозити во банкарскиот сектор се пониски од пондерираните каматни стапки на тримесечните државни записи. Воедно, и благајничките записи на Народната банка имаат пониски каматни стапки од државните записи, но ова е очекуван тренд, ако се има предвид дека благајничките записи имаат пократок рок на достасување (7 и 28 дена) во однос на државните записи (три и шестмесечни).

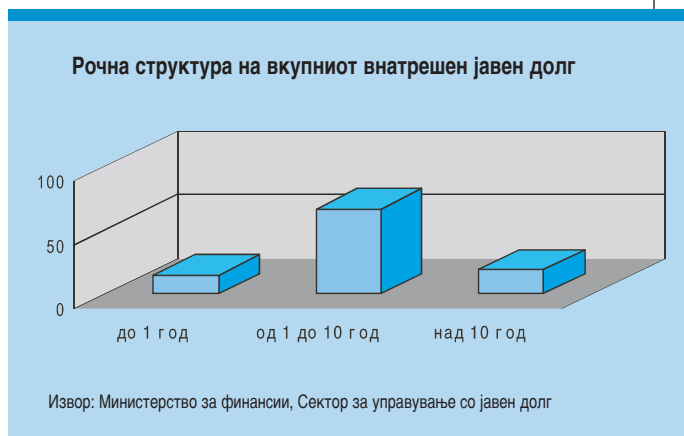
Структурата на државните записи по сопственост, од една до друга аукција во текот на 2004 година, значително флукуираше помеѓу банките и клиентите. Во почетокот, на првите неколку аукции, доминираа банките, што беше и очекувано во иницијалната фаза од развојот на пазарот на државни хартии од вредност. И покрај промотивната кампања на новиот финансиски инструмент, особено како безризичен, со оглед дека неговата исплата ја гарантира државата, сепак, пошироката јавност очигледно не беше доволно запозната, што резултираше во значително поголемо учество на банките на првите неколку аукции – дури за 50% поголемо од она на клиентите.

Со цел фокусирање на напорите кон управување со ликвидноста и каматните стапки во банкарскиот систем, централната банка, при спроведување на монетарните операции со благајничките записи (ка-

ко исклучително монетарен инструмент), на 15.04.2004 година го ограничи пристапот само на банките. Со тоа, клиентите – правните и физичките лица, се пренасочија кон пазарот на државни хартии од вредност. Како резултат на тоа, веќе во следните аукции учеството на клиентите во сопственичката структура на тримесечните државни записи драстично се зголеми, за сметка на учеството на банките, кое пак, значително опадна. Така, сопственичката структура гледана кумулативно, со состојба на 05.04.2005 година, е следна – учеството на банките во побарувачката за тримесечни државни записи изнесува 41%, додека пак, клиентите учествуваат со 59%.

Со цел промовирање на државните записи како ликвиден инструмент, во април 2005 година беа донесени Правила за начин и постапка за тргување и порамнување на трансакции со државни записи на пазари преку шалтер („Службен весник на Република Македонија“ број 24/2005), кои ги изработи Народната банка на Република Македонија, во соработка со Министерството за финансии. Со донесувањето на овие правила официјално започна да функционира ОТЦ – пазарот преку шалтер, преку кој се одвива секундарното тргување со државните записи. На тој начин Министерството за финансии очекува дека со развојот на секундарното тргување ќе се намали и каматната стапка на државните записи, поради намалувањето на ликвидносниот ризик кој државните записи го носеа до април 2005 година поради високите трансакциони трошоци за нивното тргување на Македонската берза на хартии од вредност.

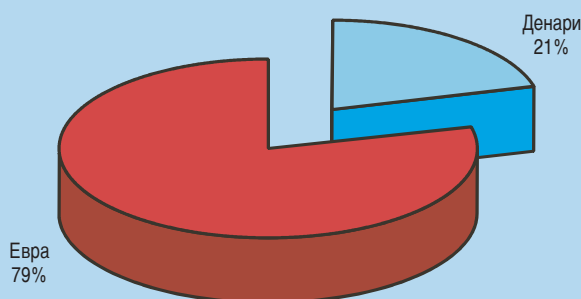
Со цел зголемување на побарувачката на државните записи, Министерството за финансии во моментот изработува маркетинг стратегија за промовирање на предностите и поволностите од купувањето на државните хартии од вредност.

II.3. Благајнички записи

За реализација на целите на монетарната политика, како и за регулирање на ликвидноста во стопанството, Народната банка на Република Македонија по пат на аукции врши емисија на сопствени хартии од вредност, благајнички записи. Благајничките записи се краткорочни хартии од вредност, кои се со рок на доспевање од 7 и 28 дена и се ко-

Валутна структура на вкупниот внатрешен јавен долг

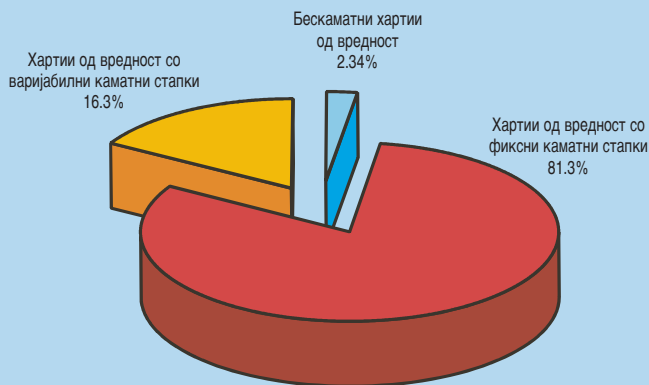

Извор: Министерство за финансии, Сектор за управување со јавен долг

ристат за монетарни цели, за разлика од државните записи кои се користат за фискални цели. Во моментот го применуваат тендерот со износи (неограничен износ) и фиксно утврдена каматна стапка од 10%—кај благајничките записи со рок на достасување од 28 дена.

Нивото на благајничките записи заклучно со 31.12.2004 година изнесуваше 4.552 милиони денари. Состојбата на благајничките записи на 31.03.2005 година изнесува 6.078,4 милиони денари. Просечната пондерирана каматна стапка на благајничките записи во март 2005 година достигна 9.31%. Зголемување на просечната каматна стапка (10%) е

Каматна структура на внатрешниот јавен долг

Извор: Министерство за финансии, Сектор за управување со јавен долг

резултат на одлуката за укинувањето на емисијата на седум дневните благајнички записи, која започна да се применува од 9 март 2005 година.

II.4. Рочна структура на внатрешниот јавен долг

Анализата на внатрешниот долг на јавниот сектор на државата од аспект на рочната структура покажува дека во вкупниот внатрешен јавен долг доминира долгот со подолг рок на отплата односно со рок на отплата до 10-години. Со најдолг рок на отплата е обврзницата за селективни кредити со 25-години рок на доспевање. Краткорочниот внатрешен јавен долг го сочинуваат издадените државни записи со рок на достасување од 3 и 6 месеци и благајничките записи на централната банка, кои во вкупниот внатрешен долг на јавниот сектор се застапени со 15.87%.

II.5. Валутна структура на внатрешниот јавен долг

Од аспект на валутната структура на внатрешниот јавен долг на Република Македонија, може да се констатира дека најголем дел, односно 77% од вкупниот внатрешен јавен долг е изразен во ЕУР, а остатокот од 23% е изразен во домашна валута – денари.

На домашна валута гласаат следните државни хартии од вредност:

1. Обврзница за санација на Стопанска банка;
2. Обврзници за селективни кредити.
3. Државни записи
4. Благајнички записи

На странска валута, односно ЕУР гласаат следните државни хартии од вредност:

1. Обврзница за преземање на побарувања од Стопанска банка;
2. Обврзници за старо девизно штедење;
3. Обврзници за денационализација.

II.6. Каматна структура

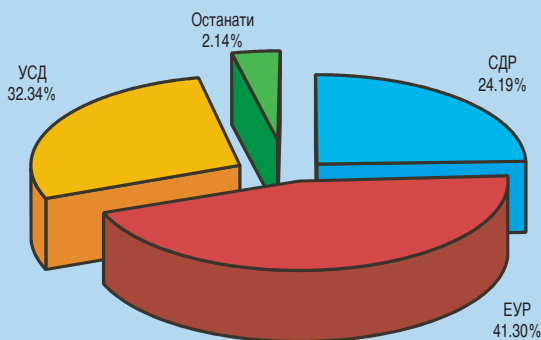
Од аспект на каматната структура поголемиот број на обврзници имаат фиксна каматна стапка со исклучок на Обврзницата за санација на Стопанска банка кои имаат варијабилна каматна стапка и таа е во висина на есконтната стапка како и Обврзницата за приватизација на Стопанска банка чија камата изнесува: еурибор+1 процентен поен.

Исто така, постојат и обврзници кои се безкаматни односно на нив не се пресметува камата како што е обврзницата за селективни кредити.

III. НАДВОРЕШЕН ЈАВЕН ДОЛГ

Надворешниот долг на Република Македонија го соочинуваат обврските на резиденти кон нерезиденти, настанати врз основа на користени долгорочни и краткорочни заеми и кредити од мултила-

Валутна структура на надворешниот јавен долгорочен долг на 30.12.2004 година

Извор: Народна Банка на Република Македонија

трални, билатерални и приватни кредитори. Надворешниот јавен долг на Република Македонија согласно со ГФС методологијата претставува консилидиран долг кон странство на општата влада (централната влада, фондовите и општините), јавните претпријатија и централната банка, додека согласно со Предлог законот за јавен долг Централната банка не е опфатена во вкупниот надворешен долг на јавниот сектор.

Во период од 1999 до 2004 година вкупниот надворешен јавен долг бележи тенденција на континуиран намалување, освен во 2000 и 2004 година, кога во однос на 1999 и 2003 година, е забележано негово зголемување за 11,9% и 0,79% респективно.

Рочна структура на надворешниот јавен долгорочен долг на 30.09.2004 година

во милиони УСД

Рок на отплата	износ	процент
до 5 г.	41.80	2.78%
5–10 г.	60.18	4.00%
10–15 г.	505.51	33.60%
15–20 г.	484.16	32.19%
20–25 г.	34.09	2.27%
25–30 г.	0.00	0.00%
над 30 г.	378.56	25.16%
ВКУПНО	1504.30	100.00%

Извор: Народна Банка на Република Македонија

Состојбата на вкупниот надворешен јавен долг на Република Македонија на 31.12.2004 година според ГФС методологијата изнесува 1.198,58 милиони ЕУР од кои:

- Долг на општата влада во износ од 1.009,41 милиони ЕУР, што споредено со 2003 година претставува зголемување за 4,29 милиони ЕУР
- Долг на монетарната власт 47,11 милиони ЕУР, што претставува пад за 7,31 милиони ЕУР во однос на 2003 година
- Долг на јавните претпријатија во износ од 142,06 милиони ЕУР што е за 12,42 милиони ЕУР поголемо ниво во однос на 2003 година

III.1. Валутната структура на јавниот надворешен долг

Со оглед на фактот дека задолжувањето во странство се врши исклучително во странска валута, анализата на валутната структура на надворешниот јавен долг покажува дека најзастапена валута е еврото со учество од 41.33%, потоа американскиот долар со учество од 32.34% и специјалните права за влечење со 24.19%, додека учеството на останатите валути во валутната структура на долгот е незначителна.

III.2. Рочната структура на надворешниот јавен долг

Анализата на рочната структура на јавниот надворешен долг заклучно со 30.09.2004 година (последен податок добиен од НБРМ, која ја води евиденцијата за надворешниот долг) покажува дека доминантно учество во вкупниот надворешен јавен долг имаат долгорочните кредити со рок на доспевање од 10 до 20 години и кредити со рок на отплата над 30 години, додека учество на долгот со рок на доспевање до 5 години и од 5 до 10 години е незначително. Имено учеството на овие две категории на кредити заедно изнесува 90,95% од вкупниот јавен долгорочен долг.

III.3. Сервисирање на надворешниот јавен долг

Сервисирањето на обврските по основ на задолжувањето на јавниот сектор кај странски кредитори

може да се врши од повеќе извори, како што се де-визната сметка за отплата на надворешниот долг која е отворена во НБРМ и со која управува Министерството за финансии, како и од сметките на останатите буџетски корисници, фондови и агенции. Обврските по основ на надворешниот долг на јавните претпријатија, ги сервисираат тие самите, освен во случај на активирање на издадена гаранција.

За отплата на обврски за надворешниот долг, во првиот квартал на 2005 година, од сметката на Министерството за финансии, исплатени се средства

предвидува во јавниот долг, покрај државниот долг да бидат вклучени и сите финансиски обврски создадени преку задолжување на општините и на градот Скопје, како и задолжувањето на јавните претпријатија и трговските друштва кои се во целосна или во доминантна сопственост на државата.

Задолжувањето на општините се врши во согласност со Законот за финансирање на единиците на локална самоуправа, освен задолжувањето на градот Скопје кое се врши согласно Законот за градот Скопје.

Структура на долгот на општините

	Градежни работи	Експропријација	Административни долгови	Електрична енергија	друго
ЕАР	2,054	237	58	188	63
МДН ⁴	1,964	110	12	268	795

во милиони денари

во износ од 26,376 милиони ЕУР, односно 1.616,87 милиони денари (19,41 милиони ЕУР, или 1.189,85 милиони денари по основ на главница и 6,97 милиони ЕУР, или 427,01 милиони денари по основ на камата). За отплата на обврските по основ на надворешниот долг до крајот на 2005 година ќе се издвојат уште 36,058 милиони ЕУР, односно 2.210,4 милиони денари, од кои 23,40 милиони ЕУР, или 1.434,53 милиони денари за отплата на главница и 12,66 милиони ЕУР, или 775,87 милиони денари за

Законот за финансирање на единиците на локална самоуправа го предвидува разрешувањето на проблемот со долговите на општините како предуслов за започнување на процесот на фискална децентрализација. Имено, согласно овој закон до 30 јуни 2005 година, општините се обврзани да започнат со спроведување на план за разрешување на проблемот со заостанатите долгови (долгови кои се настанати во периодот пред 31 август 2004) кон добавувачите и другите доверители.

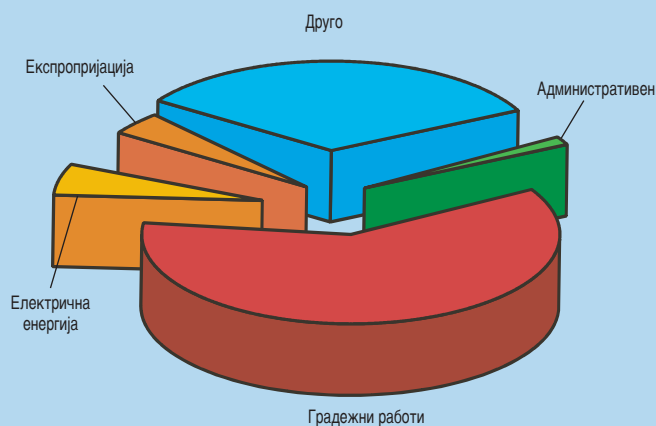
Вид на долг	износ
Административен	11.75
Градежни работи	1963.899
Електрична енергија	267.64
Експропријација	110.394
Друго	795.84
ВКУПНО	3149.523

отплата на камата. Најголем дел од обврските се однесуваат на Парискиот клуб на кредитори и Лондонскиот клуб на доверители, а отплати ќе се вршат и кон Меѓународната банка за обнова и развој, Меѓународната финансиска асоцијација, Европската комисија, Европската Инвестициона банка, и други мултилатерални и билатерални кредитори.

IV. ДОЛГ НА ОПШТИНИТЕ

Како што беше споменато и претходно, со **Предлогот за донесување на Закон за јавен долг** се

Преглед на долгот на општините по видови

Министерството за финансии во соработка со Европската агенција за реконструкција и ЗЕЛС направи проценка за долговите на општините, но податоците од проценката не се прецизни и целосни. Проценката се одвиваше на тој начин што беа ис-

4) MDW - Make Decentralization Work – единица финансирана од УСАИД за имплементација на процесот на децентрализација.

пратени прашалници за долговите и побарувањата до општините и доверителите и врз основа на вратените пополнети прашалниците долговите на општините се проценети околу 2,6 милијарди денари.

Исто така, Министерството за финансии направи уште една проценка на долговите на општините, во соработка со УСАИД и со проценката беа утврдени долговите на општините во износ од 3,2 милијарди денари, заклучно со 31.08.2004 година.

Причината за разликата во двете споменати проценки на долговите на општините е различниот извор на податоци, односно при првата проценка податоците беа прибирани од должниците и од поголемите доверители, додека при повторената проценка податоците беа обезбедени само од доверителите. Заради тоа следеше процес на прилагодување, кој подразбира споредба на информациите со оние кои веќе беа примени од страна на ЗЕЛС, како и барање од општините да се потврдат истите информации.

Структурата на долговите на општините од аспект на побарувањата на доверителите според двете проценки е следната:

Процентуално учество на доверителите во долговите на општините кои изнесуваат околу 3,1 милијарди денари е следното:

Во поглед на општините како носители на долгови, најзадолжена општина е градот-Скопје со 592 милиони денари, потоа општина Охрид со 583.981 милиони денари, општина Струга со околу 170 милиони денари итн. Она што е од особена важност е дека долговите на општините претставуваат обврски спрема добавувачите неподмирени во рок подолг од 90 дена, што укажува на фактот дека не се работи за класично позајмување, односно задолжување кај банки или други финансиски институции.

Согласно Предлог Законот за јавен долг, неплатените а доспеани обврски на носителите на јавен

долг немаат третман на јавен долг, поради што податоците за овие обврски на општините не се прикажани во табелата број 1 од оваа информација. Исто така, Министерството за финансии има сознанија дека од моментот кога се спроведени проценките до денес, состојбата на вкупните долгови на општините, во меѓувреме, е намалена за 400 милиони денари.

Сервисирањето на обврските по основ на задолжувањето на јавниот сектор кај странски кредитори може да се врши од повеќе извори, како што се девизната сметка за отплата на надворешниот долг (отворена во НБРМ и со која управува Министерството за финансии), како и од сметките на останатите буџетски корисници, фондови и агенции. Обврските по основ на надворешниот долг на јавните претпријатија, ги сервисираат самите, освен во случај на активирање на издадена гаранција

Имено, спроведените анализи на долговите на општините укажуваат на неминовноста Владата на Република Македонија да усвои План за разрешување на долговите на општините, бидејќи одредени општини имаат критично ниво на долгови кое може сериозно да го попречи процесот на фискална децентрализација. Притоа, неопходно е и Владата на Република Македонија да заземе став дали заостанатите долгови на општините ќе значат целосно или делумно оптоварување на централниот буџет.

Планот за разрешување на долговите не претставува законски инструмент и истиот треба да биде утврден на доброволна основа меѓу засегнатите страни, по пат на преговарање и договарање меѓу должниците, доверителите и државата.

ПРИХОДИ И РАСХОДИ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

(милиони САД долари)

	2002	2003	I	II	III	IV	V
ВКУПНИ ПРИХОДИ	58,160	53,881	4,506	4,058	5,538	4,775	4,706
Даночни приходи	54,389	49,163	4,118	3,869	4,569	4,527	4,468
Персонален данок на доход	7,513	7,502	505	576	657	715	581
Данок на добивка	2,624	3,271	140	300	518	178	153
ДДВ	20,521	21,175	2,161	1,926	2,016	2,401	2,231
Акцизи	10,715	10,564	885	634	830	718	923
Увозни давачки	6,336	6,140	349	380	499	477	541
Други даноци	340	476	78	53	49	35	39
Данок на финансиски трансакции	6,336	31	0	0	0	3	0
Комунални даноци	4	4	0	0	0	0	0
Неданочни приходи	3,170	4,040	331	147	893	164	202
Профит од јавни финансиски институции	1,057	1,807	68	0	725	26	49
Административни даноци и такси	1,092	1,369	98	123	137	109	131
Други административни такси	205	370	20	20	24	21	19
Други неданочни приходи	35	495	145	4	7	8	3
Капитални приходи	601	555	57	42	76	84	36
Странски донации	0	0	0	0	0	0	0
ВКУПНИ РАСХОДИ	65,503	56,432	4,149	4,210	4,741	4,895	4,583
Тековни трошоци	51,591	50,984	4,041	4,063	4,311	4,405	4,258
Плати и надоместоци	18,338	20,234	1,719	1,655	1,761	1,759	1,757
Стоки и услуги	8,715	6,914	470	651	676	626	561
Трансфери	20,576	21,105	1,549	1,635	1,740	1,765	1,875
Фонд за ПИОМ	6,538	7,305	669	670	671	659	647
Завод за вработување	4,111	4,360	433	446	421	479	424
Други трансфери	3,404	3,264	42	180	144	191	315
Трошоци за бегалци	391	259	14	17	13	15	14
Структурни реформи	1,387	1,659	44	62	91	56	128
Реформа на јавната администрација	442	528	36	37	35	38	35
Каматни плаќања	3,401	2,443	303	94	134	254	65
Камати по домашен долг	1,179	950	12	12	57	222	57
Камати по надворешен долг	2,222	1,493	291	82	77	32	8
Гаранции	561	288	0	28	0	1	0
Капитални трошоци	8,636	5,037	108	147	430	490	325
Инвестиции во постојани средства	2,718	1,737	96	140	77	122	165
Капитални трансфери	2,476	2,796	11	6	347	354	149
Резерви	418	0	0	0	0	0	0
Меѓународни финансиски институции	22	18	0	0	0	5	3
Телеком проекти	3,002	486	1	1	6	14	8
Трошоци поврзани со кризата	5,276	412	0	0	0	0	0
БУЏЕТСКИ ДЕФИЦИТ / СУФИЦИТ	-7,343	-2,551	357	-152	797	-120	122
ФИНАНСИРАЊЕ	7,343	2,551	-357	152	-797	120	-122
Прилив	13,430	10,585	316	469	-371	1,740	151
Приходи од приватизација	5,177	4,673	68	0	20	0	0
Странски донации	2,641	2,560	490	0	0	0	0
Капитализација	0	0	0	0	0	0	0
Странски заеми	1,548	3,773	1,020	0	0	1	0
Депозити	4,029	-422	-1,360	264	-612	1,153	-302
БИС	0	0	98	205	221	586	453
Одлив	6,087	8,034	673	317	426	1,620	273
Отплата на главница	6,087	8,034	673	317	426	1,620	273
Надворешен долг	3,602	3,682	669	317	294	0	0
Домашен долг	2,485	4,352	4	0	132	1,620	273
Обврзници	0	0	0	0	0	0	0

Извор: Народна банка на Република Македонија

(милиони САД долари)											
VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Вкупно 2004	Буџет 2005	I	II	Вкупно 2005
4,409	4,728	4,423	4,806	4,986	4,593	5,456	56,982	56,502	4,764	3,422	8,186
3,985	4,355	4,204	4,405	4,614	4,399	5,015	52,526	52,321	4,535	3,238	7,773
627	714	572	644	603	614	899	7,707	7,931	526	648	1,174
175	195	175	152	146	129	100	2,361	2,571	145	302	447
1,847	2,004	1,892	2,129	2,377	2,180	2,593	25,757	25,623	2,460	1,320	3,780
818	926	1,104	943	926	887	742	10,335	10,965	1,044	605	1,649
478	479	422	496	522	536	636	5,815	4,731	289	315	604
40	36	38	40	47	52	44	548	500	71	48	119
0	0	0	0	-7	1	1	0	0	0	0	0
1	0	1	1	0	0	0	4	0	0	0	0
385	317	174	364	333	152	382	3,844	3,561	180	157	337
219	82	48	216	87	0	75	1,595	1,661	58	0	58
135	116	95	126	121	130	142	1,463	1,390	103	128	231
29	22	17	20	21	19	25	257	300	17	17	34
2	97	14	2	104	3	140	529	210	2	12	14
38	45	45	37	39	42	59	600	620	49	27	76
0	11	0	0	0	0	0	11	0	0	0	0
4,775	4,948	3,851	4,542	4,921	5,143	5,853	56,611	59,206	4,677	4,460	9,137
4,311	4,438	3,594	4,155	4,478	4,697	4,974	51,726	53,467	4,179	4,213	8,392
1,833	1,771	1,556	1,770	1,767	1,783	1,813	20,944	21,757	1,777	1,791	3,568
527	529	306	494	517	795	680	6,832	7,352	510	647	1,157
1,792	1,787	1,637	1,747	1,897	2,085	2,331	21,840	21,859	1,554	1,709	3,263
658	637	639	652	645	753	755	8,054	7,705	675	668	1,343
500	455	455	468	463	451	443	5,438	5,494	469	448	917
197	274	121	195	239	466	704	3,056	3,496	59	207	266
15	14	15	15	115	15	10	272	100	0	0	0
64	59	57	59	45	34	32	732	634	29	23	52
36	38	42	50	65	41	64	527	657	44	47	91
160	350	67	143	297	34	151	2,052	2,499	338	66	404
99	26	24	63	267	24	67	930	1,069	26	24	50
61	325	43	80	30	10	84	1,123	1,430	312	42	354
0	1	28	1	0	0	-1	58	0	0	0	0
464	510	257	387	443	446	879	4,886	5,739	498	247	745
158	172	81	184	176	194	622	2,187	3,428	498	128	626
191	326	172	184	230	207	196	2,368	1,919	0	119	119
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7	0	0	0	0	3	0	18	42	0	0	0
108	12	4	19	37	42	61	313	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
-366	-220	572	264	65	-550	-397	371	-2,704	87	-1,038	-951
366	220	-572	-264	-65	550	397	-371	2,704	-87	1,038	951
810	1,225	-531	164	1,503	550	735	6,761	10,037	724	1,080	1,804
0	69	0	12	50	150	90	459	1,041	85	200	285
0	0	0	0	0	554	0	1,044	816	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	507	0	1	0	552	2,081	2,636	0	0	0
612	1,190	-1,003	-93	1,418	-152	154	1,268	3,044	715	826	1,541
199	-34	-34	245	34	-2	-61	1,909	2,500	-76	54	-22
444	1,005	41	428	1,568	0	338	7,132	7,333	811	42	853
444	1,005	41	428	1,568	0	338	7,132	7,333	811	42	853
103	1,005	41	296	0	0	206	2,932	2,919	811	42	853
341	0	0	132	1,568	0	132	4,201	4,414	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

БУЏЕТ - ЦЕНТРАЛНА ДРЖАВНА ВЛАСТ

	2001 Завршна сметка	2002 Завршна сметка	2003 Завршна сметка	2004 Ребаланс	2005 Буџет
ВКУПНИ ПРИХОДИ	69,688,034,455	71,981,222,938	68,406,577,974	65,708,297,000	66,538,470,000
ИЗВОРНИ ПРИХОДИ	50,447,329,542	58,896,097,958	56,784,247,919	55,591,660,000	56,022,000,000
ДАНОЧНИ ПРИХОДИ	47,716,085,795	54,389,136,894	49,166,396,854	51,616,660,000	52,321,000,000
Данок од доход, од добивка и од капитални добивки	10,254,737,418	10,137,596,496	10,772,545,343	10,821,000,000	10,502,000,000
Персонален данок од доход	7,248,441,986	7,513,310,320	7,502,459,597	7,806,000,000	7,931,000,000
Данок од добивка	3,006,295,432	2,624,286,176	3,270,085,746	3,015,000,000	2,571,000,000
Други даноци од доход, од добивка и од капитални добивки	0	0	0	0	0
Домашни даноци на стоки и услуги	27,961,655,103	31,235,879,140	31,741,066,910	34,914,660,000	36,588,000,000
Данок на промет и ДДВ (од 1.04.2000)	17,131,677,006	20,521,036,109	21,175,919,119	24,383,000,000	25,623,000,000
Акцизи	10,829,978,097	10,714,843,031	10,565,147,791	10,531,660,000	10,965,000,000
Данок од меѓународна трговија и трансакции (царини и давачки)	6,110,896,250	6,336,011,440	6,141,579,944	5,301,000,000	4,731,000,000
Увозни давачки	4,819,880,460	5,230,636,743	4,909,408,470	4,168,374,000	3,725,000,000
Други увозни давачки и такси	1,291,015,790	1,105,374,697	1,232,171,474	1,132,626,000	1,006,000,000
Други даноци	168,830	0	51,094	0	0
Даноци од специфични услуги	2,619,857	3,359,937	3,894,080	3,440,000	0
Такси за користење или дозволи за вршење на дејност	274,734,772	340,562,742	475,513,109	576,560,000	500,000,000
Данок на финансиски трансакции	3,111,273,565	6,335,727,139	31,746,374	-	-
НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ	2,731,243,747	4,506,961,064	7,617,851,065	3,975,000,000	3,701,000,000
Претприемачки приход и приход од имот	1,151,786,582	931,379,088	1,963,471,700	1,813,000,000	1,801,000,000
Такси и надоместоци	1,061,144,805	1,091,976,541	1,366,943,949	1,360,000,000	1,390,000,000
Други владини услуги	486,087,458	205,764,069	370,052,922	280,000,000	300,000,000
Други неданочни приходи	32,224,902	2,277,841,366	3,917,382,494	522,000,000	210,000,000
КАПИТАЛНИ ПРИХОДИ	10,660,015,021	7,193,569,639	4,081,105,548	3,940,438,000	4,161,850,000
Продажба на капитални средства	9,714,039,661	6,244,440,021	4,002,729,305	3,552,773,000	3,961,850,000
Продажба на земјиште и нематеријални вложувања	945,975,360	949,129,619	78,376,243	387,665,000	200,000,000
ТРАНСФЕРИ И ДОНАЦИИ	6,484,077,606	3,808,557,430	3,651,554,878	1,044,383,000	1,218,220,000
Трансфери од други нивоа на власт	5,407,618,545	1,167,411,039	1,136,220,479	2,335,000	401,600,000
Донации од странство	1,076,459,061	2,641,146,391	2,515,334,399	1,042,048,000	816,620,000
ДОМАШНО ЗАДОЛЖУВАЊЕ	1,333,471,478	480,521,896		2,000,000,000	2,500,000,000
ЗАДОЛЖУВАЊЕ ВО СТРАНСТВО	763,140,808	1,584,121,754	3,766,572,092	3,131,816,000	2,636,400,000
Меѓународни развојни агенции	763,140,808	1,584,121,754	3,766,572,092	3,131,816,000	2,636,400,000
ПРИХОДИ ОД ОТПЛАТА (наплата) НА ЗАЕМИ	0	18,354,261	123,097,537	0	
ВКУПНИ РАСХОДИ	68,520,623,429	71,700,272,895	64,462,761,283	65,708,297,000	66,538,470,000
ТЕКОВНИ ТРОШОЦИ	57,496,087,268	56,314,747,304	51,104,920,817	53,013,066,000	46,890,023,000
Плати, наемнини и надоместоци	16,407,589,066	18,337,661,335	20,233,542,216	21,279,049,000	21,757,205,000
Стоки и останати услуги	19,985,061,676	13,991,420,289	7,325,808,770	7,344,275,000	7,351,570,000
Тековни трансфери	17,494,812,744	20,586,832,339	21,101,506,628	22,209,422,000	15,282,248,000
Каматни плаќања	3,608,623,782	3,398,833,341	2,444,063,205	2,180,320,000	2,499,000,000
СУБВЕНЦИИ И ТРАНСФЕРИ	-	-	-	-	2,452,295,000
СОЦИЈАЛНИ БЕНЕФИЦИИ	-	-	-	-	4,123,652,000
КАПИТАЛНИ ТРОШОЦИ	7,140,072,243	8,366,132,516	4,687,684,918	5,340,407,000	5,739,500,000
Купување на капитални средства	5,117,069,331	5,418,620,859	2,116,960,533	2,662,557,000	3,820,372,000
Капитални трансфери	2,023,002,912	2,947,511,657	2,570,724,386	2,677,850,000	1,919,128,000
ДАВАЊЕ НА ЗАЕМИ, УЧЕСТВО ВО ДЕЛ ОД					
ХАРТИИТЕ ОД ВРЕДНОСТ И ОТПЛАТА НА ГЛАВНИНА	3,884,463,918	7,019,393,075	8,670,155,548	7,354,824,000	7,333,000,000
Давање на заеми и учество во дел од хартиите од вредност	334,943,165	931,369,212	637,002,773	148,000,000	0
Амортизација (отплата на главнина)	3,549,520,753	6,088,023,863	8,033,152,776	7,206,824,000	7,333,000,000

ФУНКЦИОНАЛНА КЛАСИФИКАЦИЈА НА РАСХОДИТЕ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ

	Завршна сметка 2000	Завршна сметка 2001	Завршна сметка 2002	Буџет 2003	Буџет 2004	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004
	во милиони денари					структура					% од БДП				
ВКУПНО	57,689	68,521	71,700	67,490	66,666	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	24.4	29.3	29.4	26.9	24.8
Општи јавни услуги	12,985	7,767	15,434	8,735	8,057	22.5	11.3	21.5	12.9	12.1	5.5	3.3	6.3	3.5	3.2
Работи во врска со одбраната и услуги	4,613	14,351	5,491	5,897	6,056	8.0	20.9	7.7	8.7	9.1	2.0	6.1	2.3	2.3	2.4
Јавен ред и безбедност	5,741	10,222	6,912	7,528	7,687	10.0	14.9	9.6	11.2	11.5	2.4	4.4	2.8	3.0	3.1
Образование и услуги	8,055	7,767	8,909	9,043	8,956	14.0	11.3	12.4	13.4	13.4	3.4	3.3	3.7	3.6	3.6
Здравствени услуги	314	338	365	334	379	0.5	0.5	0.5	0.5	0.6	0.1	0.1	0.1	0.1	0.2
Социјална заштита и социјална сигурност	14,410	14,295	16,628	17,005	17,630	25.0	20.9	23.2	25.2	26.4	6.1	6.1	6.8	6.8	7.0
Домување и одржување на урбаната средина	303	301	709	430	426	0.5	0.4	1.0	0.6	0.6	0.1	0.1	0.3	0.2	0.2
Рекреативни и културни активности и услуги	1,346	1,320	1,506	1,432	1,475	2.3	1.9	2.1	2.1	2.2	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6
Активности со гориво и енергија	5	5	5	10	10	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Земјоделство, регулатива и операции	743	826	938	902	1,539	1.3	1.2	1.3	1.3	2.3	0.3	0.4	0.4	0.4	0.6
Рударство, индустрија и градежништво	264	65	37	41	63	0.5	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0
Транспорт и комуникации, активности и услуги	2,297	2,152	2,082	2,322	2,316	4.0	3.1	2.9	3.4	3.5	1.0	0.9	0.9	0.9	0.9
Други различни услуги	2,843	1,408	2,440	2,505	1,919	4.9	2.1	3.4	3.7	2.9	1.2	0.6	1.0	1.0	0.8
Мулти функционални трошоци	593	578	758	354	400	1.0	0.8	1.1	0.5	0.6	0.3	0.2	0.3	0.1	0.2
Поддршка на стратешки приоритети	-	-	-	-	348	-	-	-	-	0.5	-	-	-	-	0.1
Трансакциите во врска со јавниот долг кои не се класифицираат по функции	3,177	7,127	9,487	10,952	9,407	5.5	10.4	13.2	16.2	14.1	1.3	3.0	3.9	4.4	3.7

Забелешка: Функционалната класификација на расходите на централниот буџет е подготвена според меѓународните стандарди.

ФУНКЦИОНАЛНА КЛАСИФИКАЦИЈА НА РАСХОДИТЕ 2004 ГОДИНА

ПЛАТЕН БИЛАНС НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

(годишни податоци)¹

(во милиони долари)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	I-2005	II-2005
ТЕКОВНИ ТРАНСАКЦИИ	-82.54	-262.94	-298.91	-339.85	-286.14	-269.29	-32.46	-75.28	-235.43	-357.81	-152.28	-414.82	-8.23	2.69
Стоки, нето	42.82	-184.92	-222.78	-314.67	-386.13	-515.09	-495.81	-690.41	-523.23	-804.34	-851.48	-1112.08	-53.54	-58.12
Извоз, ф.о.б.	1,055.30	1,086.35	1,204.05	1,147.44	1,236.81	1,291.52	1,189.98	1,320.73	1,153.33	1,112.15	1,359.04	1,672.43	147.85	156.42
Увоз, ф.о.б. ²	-1,012.48	-1,271.27	-1,426.83	-1,462.11	-1,622.94	-1,806.61	-1,685.79	-2,011.14	-1,676.56	-1,916.49	-2,210.52	-2,784.51	-201.39	-214.54
Услуги, нето	-154.47	-155.12	-200.51	-156.16	-137.74	-59.60	41.83	47.05	-15.79	-22.13	-2.56	-54.39	1.37	-0.97
Доход, нето	-56.69	-46.60	-39.57	-51.35	-54.90	-44.82	-42.15	-45.44	-39.46	-29.78	-32.33	-39.23	-2.12	3.34
од кој: камата, нето	-56.69	-46.60	-39.73	-56.42	-54.88	-44.34	-41.41	-39.15	-33.59	-18.64	-31.88	-26.22	-5.07	-0.73
Тековни трансфери, нето	85.80	123.70	163.95	182.34	292.63	350.21	463.66	613.53	343.06	498.45	734.09	790.88	46.06	58.44
Официјални	28.00	44.00	27.01	51.58	7.46	37.39	72.69	132.30	48.65	100.50	103.36	70.07	1.47	7.38
Приватни	57.80	79.70	136.94	130.76	285.17	312.82	390.97	481.23	294.41	397.95	630.73	720.81	44.59	51.06
КАПИТАЛНА И ФИНАНСИСКА СМЕТКА	-12.85	162.37	280.65	318.23	327.15	281.84	-128.46	11.28	178.23	376.87	169.97	407.01	16.88	7.66
Капитална сметка, нето	0.00	30.04	1.70	0.00	0.00	-1.79	0.00	0.31	1.30	8.26	-6.69	-4.61	-0.04	0.09
Капитални трансфери, нето	0.00	30.04	1.70	0.00	0.00	0.00	0.00	0.31	3.64	9.92	-6.60	-4.61	-0.04	0.09
Официјални	0.00	30.04	1.70	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	3.64	9.92	0.00	0.00	0.00	0.00
Други	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.31	0.00	0.00	-6.60	-4.61	-0.04	0.09
Стекнување/располагање со, нефинансиски средства	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	-1.79	0.00	0.00	-2.34	-1.66	-0.09	0.00	0.00	0.00
Финансиска сметка, нето	-12.85	132.33	278.95	318.23	327.15	283.63	-128.46	10.97	176.93	368.62	176.66	411.62	16.92	7.57
Директни инвестиции, нето	0.00	24.02	9.51	11.23	15.74	117.72	31.80	176.23	442.32	77.72	94.26	155.85	15.76	9.27
Портфолио инвестиции, нето	0.00	0.00	2.68	0.31	2.08	7.79	0.14	-0.09	0.36	0.35	3.39	14.82	1.52	2.85
Други инвестиции, нето	43.98	150.22	367.35	300.78	341.14	226.66	-32.01	85.05	-183.27	159.98	129.97	260.42	-9.23	13.04
Трговски кредити, нето	-82.02	97.97	144.58	76.94	267.44	45.39	7.13	146.54	-125.08	83.1	82.95	170.05	-26.87	-25.19
Заеми, нето	-91.00	-96.83	29.31	41.51	75.39	219.87	54.83	13.51	-107.31	8.19	23.47	59.82	3.15	3.32
Валуту и депозити, нето	81.00	38.09	86.66	113.77	-9.81	-40.62	-135.01	-122.53	27.09	44.69	2.85	-3.66	13.02	33.00
од кои: монетарна власт, нето	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	-21.20	-0.19	-77.08	68.79	17.77	26.44	0.02	0.00
комерцијални банки, нето	-17.00	-69.64	23.43	61.37	-29.14	-28.77	-51.28	-93.26	-272.39	112.17	-54.59	-105.08	4.30	29.88
население, нето	98.00	107.73	63.23	52.40	19.33	-11.85	-62.52	-29.08	376.56	-136.27	39.68	74.97	8.70	3.12
Други, нето	136.00	110.99	106.81	68.56	8.12	2.03	41.04	47.53	22.03	24.00	20.69	34.22	1.47	1.91
Бруто официјални резерви („-“ значи зголемување) ³	-56.83	-41.91	-100.59	5.91	-31.81	-68.54	-128.39	-250.22	-82.48	130.57	-50.96	-19.47	8.87	-17.59
ГРЕШКИ И ПРОПУСТИ	95.39	100.58	18.26	21.62	-41.02	-12.55	160.92	64.00	57.19	-19.07	-17.70	7.81	-10.35	-19.00

1) Ревидирана временска серија – претходни податоци

2) Увозот е прикажан на f.o.b. паритет согласно В издание на прирачникот за платен биланс од ММФ. Пресметката на с.и.ф. - f.o.b. факторот како процент од увозот с.и.ф. по години изнесува: 1993–20%, 1994–20%, 1995–20%, 1996–14%, 1997–10%, 1998–5.02%, 1999–4.86%, 2000–3.90%, 2001–4.20%, 2002–3.80%, 2003–4.06% и 2004–4.06%

3) Без монетарно злато и курсни разлики; Добиените средства од сукцесијата на поранешна СФРЈ во Мај 2003 година не се платно билансна трансакција, поради што истите се вклучени само во состојбите на девизните резерви, а не и во промените

Фонд за пензиско и инвалидско осигурување

Приходите што ги оствари Фондот за пензиско и инвалидско осигурување во јануари и февруари 2005 година изнесуваат 4.536 милиони денари и се зголемени за 3,7% во однос на истиот период 2004 година. Најголем дел од приходите, односно 57,6% претставуваат приходи по основ на придонеси од плати, каде е остварен пораст од 6,2%. Приходите од Буџетот на Републиката учествуваат со 31,5% во вкупните приходи и се зголемени за 1,5%, додека пак приходите од Агенцијата за вработување за осигурување на невработените лица корисници на паричен надоместок се намалени за 5,8% и нивното учество во вкупните приходи изнесува 6%.

Расходите на Фондот во првите два месеци од 2005 година изнесуваа 4.587 милиони денари и се зголемени за 0,9% во однос на истиот период лани. Најголем дел од вкупните расходи, односно 90,1% е потрошен за исплата на пензии на корисниците, што е повисоко ниво од 2004 година за 1,4%. Притоа, 91,3% од пензиите се исплатени за редовни пензии, а нивниот пораст изнесува 3,2%. Расходите за придонес за здравствена заштита учествуваат со 8,2% во вкупните расходи на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување.

Дефицитот на Фондот за Пензиско и инвалидско осигурување во првите два месеци од 2005 година изнесува 51 милион денари.

ФОНД ЗА ПЕНЗИСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРУВАЊЕ

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	јан-фев
ПРИХОДИ	20,717	21,229	22,883	24,289	25,811	28,191	28,983	4,536
Придонес од плати	13,373	14,316	15,722	15,671	15,784	16,882	17,204	2,612
Придонес од доходот	239	311	311	331	283	307	383	59
Приходи од Буџетот на Републиката	3,618	3,266	4,174	5,744	6,961	7,741	8,486	1,428
Приходи од приватен сектор	400	439	404	377	409	394	412	50
Приходи од индивидуални земјоделци	74	65	58	41	61	71	41	5
Приходи од акцизи	691	632	804	716	688	677	661	105
Придонес од Заводот за вработување за невработени лица	961	868	1,101	1,126	1,404	1,536	1,719	271
Други приходи	122	45	74	73	29	65	57	6
Приходи од дивиденди и од продажба на хартии од вредност	619	245	68	209	192	42	21	0
Приходи по основ на нови вработувања	419	841	167	0	0	0	0	0
Пренесени приходи од претходна година	201	201	0	0	0	476	0	0
РАСХОДИ	20,521	20,669	22,940	24,697	25,889	27,740	29,132	4,587
Пензии	17,730	17,756	19,774	21,278	22,255	24,008	25,121	4,133
Редовни пензии	16,912	16,977	18,948	19,041	19,982	21,667	22,824	3,774
Воени пензии	464	458	505	514	518	499	509	83
Земјоделски пензии	354	321	321	297	262	234	217	33
Ретроактивна исплата на 8%	0	0	0	1,167	1,136	1,131	1,027	146
Предвремено пензионирање според Законот од 2000 година	0	0	0	112	103	121	88	14
Предвремено пензионирање според Законот од 2001 година	0	0	0	148	254	262	247	46
Предвремено пензионирање според Законот од 2004 година								12
Надоместок за телесно оштетување	63	69	72	72	83	80	82	14
Надоместоци од инвалидско осигурување	98	95	94	91	76	98	97	14
Вработување и интернатско сместување на деца инвалиди	15	13	12	7	9	6	6	1
Придонес за здравствена заштита	2,321	2,450	2,672	2,805	2,934	3,184	3,349	376
Надоместок на стручната служба	133	132	141	153	165	172	170	14
Други расходи	161	154	175	254	222	192	257	28
Капитални средства	-	-	-	37	145	0	50	8
РАЗЛИКА								
Дефицит / Суфицит	196	560	-57	-408	-78	451	-149	-51

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

Фонд за здравствено осигурување

Во јануари и февруари 2005 година **приходите** на Фондот за здравствено осигурување изнесуваа 2.127 милиони денари, што претставува зголемување од 2,7% во однос на истиот период претходната година. Во структурата на приходите, најголемо учество (61,4%) имаат придонесите за здравствено осигурување, каде е реализиран пораст од 6,1%.

Придонесите од Пензискиот фонд учествуваат со 17,7% во вкупните приходи и се намалени за 6,3% во однос на првите два месеци минатата година, додека придонесите кои ги плаќа Агенцијата за вработување за невработените лица учествуваат со 16,3% во приходите и истите се зголемени за 7,7%.

Истовремено, **расходите** на Фондот за здравствено осигурување во првите два месеци 2005 година изнесуваа 2.156 милиони денари, односно се намалија за 0,9% во однос на истиот период лани.

Трошоците за примарната заштита имаат најголемо учество во расходите (30,3%), а потоа следуваат трошоците за болничко лекување (16%).

Во јануари и февруари 2005 година, Фондот за здравствено осигурување реализираше **дефицит** од 29 милиони денари.

ФОНД ЗА ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	јан-фев
ПРИХОДИ	11,087	12,068	12,790	12,295	13,656	14,698	14,886	2,127
Придонеси	6,736	7,363	7,745	7,528	7,823	8,418	8,762	1,306
Придонеси од Пензискиот Фонд	2,309	2,417	2,649	2,616	3,075	3,184	3,349	376
Придонеси од Заводот за вработување	1,037	1,350	1,941	1,554	1,763	1,849	1,998	347
Придонеси од Министерството за труд	45	0	0	48	54	64	41	10
Други приходи	851	938	455	70	734	1,064	676	9
Приходи по договори за сини картони	109	0	0	0	0	0	0	0
Средства од Буџетот на РМ за задолжително здравствено осигурување	–	–	–	166	111	29	60	79
Пренесен вишок од претходната година	0	0	0	313	96	91	1	0
РАСХОДИ	13,689	11,692	12,463	12,205	13,611	14,678	14,722	2,156
Амбулантни трошоци	5,303	2,491	2,486	2,505	4,430	5,132	5,959	654
Болничко лекување	4,702	5,482	5,737	5,919	4,929	5,038	5,098	346
Трошоци по програми	214	125	105	306	123	21	0	866
Лекови	1,214	1,249	1,681	1,555	1,305	1,868	2,006	0
Забна заштита	638	667	687	522	521	630	0	0
Ортопедски трошоци	208	154	143	111	134	150	280	26
Лекување во странство	290	161	70	90	144	221	117	11
Друг вид лекување (надоместоци)	719	801	694	769	832	968	941	224
Администрација	326	288	250	268	360	309	254	29
Опрема и одржување	36	39	90	44	656	219	23	0
Други трошоци	41	234	200	48	23	32	27	0
Кредити и камати	0	0	321	71	154	90	17	0
РАЗЛИКА								
Дефицит/суфицит	-2,602	376	326	90	45	21	164	-29

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

Агенција за вработување

Агенцијата за вработување во првите два месеци од 2005 година, оствари вкупни **приходи** од 1.177 милиони денари, што претставува зголемување од 0,3% во однос на истиот период минатата година. Истовремено, приходите од придонеси се зголемени за 10,7%, а дотациите од Буџетот се намалени за 1,1% и учествуваат со 82,8% во вкупните приходи. Во самата структура на дотациите од Буџетот, 79% се по основ на покривање на дефицитот на Агенцијата.

Во јануари и февруари 2005 година **расходите** на Агенцијата за вработување изнесуваат 1.187 милио-

ни денари, што е 0,7% повисоко ниво во однос на истиот период лани. Расходите за функција изнесуваат 1.150 милиони денари, односно се зголемени за 0,8%. Од расходите 35,1% се наменети за исплата на паричен надоместок на невработените лица, а 9% се трошоци за активни мерки (за поттикнување на вработеноста и надоместок за преквалификација). На расходите за стручна служба отпаѓаат 3,1% од вкупните расходи и во однос на првите два месеци минатата година тие се намалени за 4,3%.

Агенцијата за вработување во првите два месеци 2005 година, оствари **дефицит** од 10 милиони денари.

АГЕНЦИЈА ЗА ВРАБОТУВАЊЕ								
(во милиони денари)								
Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	јан-фев
ПРИХОДИ	4,260	4,129	5,119	4,827	5,918	6,241	7,456	1,177
Приходи од придонеси	990	1,058	1,121	1,136	1,180	1,224	1,270	202
Придонес од плати	969	1,037	1,098	1,113	1,178	1,223	1,155	129
Придонес од работни луѓе кои самостојно вршат дејност	22	21	22	23	2	0	24	3
Придонес што го уплатуваат работниците на привремена работа во странство	0	0	0	0	0	1	4	0
Придонес од претходната година	0	0	0	0	0	0	88	70
Дотации од Буџетот на Републиката	3,261	3,066	3,990	3,677	4,726	5,002	6,163	975
За покривање на дефицитот на Републичкиот завод за вработување	2,737	2,575	3,470	3,170	3,742	3,958	4,522	770
За исплата на паричен надомест на вработените од претпријатијата кои во своето работење искажуваат загуба (загубари)	524	490	516	481	944	980	988	92
Реформа на јавната администрација	-	-	-	26	19	3	61	5
По други основи	0	0	3	26	21	61	592	108
Други приходи	9	6	8	13	12	16	23	
РАСХОДИ	4,264	4,135	5,110	4,749	5,868	6,214	7,325	1,187
Расходи за функцијата	4,084	3,970	4,913	4,571	5,658	6,005	7,102	1,150
Средства за обезбедување паричен надоместок на невработени лица	2,073	1,755	1,875	1,879	2,273	2,377	2,697	417
Придонеси за здравствено осигурување	1,039	1,347	1,936	1,555	1,763	1,849	1,998	347
Придонеси за пензиско и инвалидско осигурување	972	868	1,102	1,138	1,453	1,557	1,729	273
Средства за вработување на инвалидни лица	-	-	-	-	128	121	58	1
Исплата според Закон за поттикнување на вработеноста	-	-	-	-	-	61	592	107
Надоместок за преквалификација	-	-	-	-	41	40	29	5
Расходи за стручната служба	180	165	198	178	210	209	223	37
Основни плати и наемнини	99	105	118	116	124	134	132	22
Надоместоци	14	17	19	18	22	20	20	2
Стоки и останати услуги	43	34	54	43	42	51	68	13
Тековни трансфери	0	0	0	0	0	0	0	0
Каматни плаќања	0	0	1	0	0	0	0	0
Капитални трошоци	24	8	6	2	22	4	3	0
РАЗЛИКА								
Дефицит / Суфицит	-4	-6	9	78	50	27	132	-10

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

Фонд за магистрални и регионални патишта

Фондот за магистрални и регионални патишта во јануари и февруари 2005 година наплати **приходи** во износ од 318 милиони денари, што претставува 50,2% поголем износ во споредба со истиот период лани. Најголемо учество од 34,9% во вкупните приходи имаат приходите по основ на годишен надоместок за патни моторни возила (наплатени се 111 милиони денари, односно 6 милиони денари повеќе во однос на истиот период лани), додека 26,1% од вкупните приходи се наплатени од надоместокот за употреба на автопат, каде е остварено намалување од 9,2%,

Расходите на Фондот за патишта во првите два месеци од 2005 година изнесуваат 243 милиони денари. Најголем дел од трошоците (76,5%) се направени во делот на одржување на патишта. За инвестиции потрошени се само 26 милиони денари, што претставува намалување од околу 73% во однос на претходната година. Расходите за студии, проектирање, надзор, провизии и материјални трошоци имаат учество од 9,5% во вкупните расходи.

Фондот за патишта во првите два месеци од 2005 година оствари **суфицит** од 75 милиони денари.

ФОНД ЗА МАГИСТРАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ПАТИШТА

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	јан-фев
ПРИХОДИ	2,660	3,793	3,506	4,012	3,434	3,668	3,299	318
Приходи од Буџет	668	924	1,590	1,655	1,305	1,603	1,610	100
Надоместок за употреба на патишта што ги користат странските моторни возила	49	54	82	73	87	82	77	10
Годишен надоместок за патни моторни возила што подлежат на регистрација	524	518	746	704	761	797	853	111
Надоместок за употреба на автопат	468	492	537	375	381	728	741	83
Странски кредит	939	1,793	538	1,098	862	418	9	0
Други приходи	12	13	14	21	2	39	9	14
Грант	–	–	–	87	36	1	0	0
РАСХОДИ	2,660	3,793	3,506	4,013	3,420	3,661	3,889	243
Инвестиции	1,203	1,985	1,662	1,756	1,250	1,107	1,753	26
Расходи за студии, проектирање, надзор, провизии и материјални трошоци	0	0	179	286	289	205	156	23
Одржување на патиштата	784	790	952	926	900	1,063	1,081	186
Отплата на кредити	264	148	212	299	304	424	242	8
Средства за локални патишта	321	386	502	596	528	666	611	0
Останати трошоци	89	142	0	0	0	46	45	0
Обврски од претходната година	0	342	0	0	0	0	0	0
Обврски спрема Агенцијата за санација на банки	0	0	0	150	149	150	0	0
РАЗЛИКА								
Дефицит / суфицит	0	0	0	-1	14	7	-590	75

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

Македонска берза на долгорочни хартии од вредност

Берзански показатели - февруари 2005 година

Во февруари 2005 година вкупниот промет при класичното тргување на Македонската Берза за долгорочни хартии од вредност изнесуваше 360,9 милиони денари и во однос на претходниот месец бележи пораст за 67,1%. Прометот остварен преку блок трансакции на Берзата во овој месец изнесува 120 милиони денари и истиот во однос на претходниот месец бележи пад за 82,1%. Прометот со хартиите од вредност од државниот сегмент изнесува 187,1 милион денари.

Просечниот дневен промет во февруари 2005 година изнесува 22,5 милиони денари и истиот во однос на јануари бележи пораст за 67,1%.

Во февруари вкупниот промет на акциите на берзата изнесуваше 286,4 милиони денари што во однос на претходниот месец претставува зголемување за 98,6%. Прометот на обврзници во анализираниот период изнесуваше 74,5 милиони денари и во однос на претходниот месец бележи пораст за 3,8%.

Вкупниот број на трансакции на Македонската берза во февруари 2005 година изнесува 1.941 трансакција за 16 дена тргување и во однос на претходниот месец бележи пораст од 65,7%. Просечниот дневен број на трансакции во анализираниот период изнесува 120 трансакции и во однос на јануари е поголем за 64,4%.

Доколку се анализира вкупниот промет на државните обврзници на Република Македонија кој изнесува 74,5 милиони денари може да се констатира дека прометот на државните обврзници за старо девизно штедење во февруари 2005 година изнесуваше 18 милиони денари, при што просечната цена на овие обврзници изнесуваше 75,7% од нивната номинална вредност и истата во однос на претходниот месец е непроменета. Во анализираниот период прометот на обврзниците за денационализација од првата емисија изнесуваше 655,2 илјади денари, а нивната просечна цена 71% од нивната номинална вредност која во однос на претходниот месец бележи зголемување за 2 процентни поени.

Обврзниците за денационализација од втората емисија се продаваа по просечна цена од 70% од нивната номинална вредност, која во однос на јану-

ари оваа година е непроменета, а нивниот вкупен промет во февруари изнесуваше 9,7 милиони денари. Вкупниот промет на обврзниците за денационализација од третата емисија во февруари оваа година изнесуваше 46,1 милион денари, а просечна цена на овие обврзници изнесуваше 68,6% од нивната номинална вредност, која во однос на претходниот месец бележи пад за 0,9 процентни поени.

БЕРЗАНСКИ ПОКАЗАТЕЛИ - ЈАНУАРИ 2005 ГОДИНА

	Јануари	Февруари	Промена
ПРОМЕТ (денари)			
КЛАСИЧНО ТРГУВАЊЕ	216.059.583	360.982.667	▲67,1
АКЦИИ	144.235.055	286.425.551	▲98,6
ОБВРЗНИЦИ	71.824.528	74.557.116	▲ 3,8
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН ПРОМЕТ (денари)	13.503.724	22.561.417	▲67,1
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ	73	120	▲64,4
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	671.157.680	120.094.402	▼82,1
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	0	187.143.823	-
АКЦИИ	0	0	-
УДЕЛИ	0	187.143.823	-
ВКУПНО	887.217.263	668.220.892	▼24,7
ОБЕМ (хартии од вредност)			
АКЦИИ	393.277	560.861	▲42,6
КЛАСИЧНО ТРГУВАЊЕ	216.092	205.352	▼ 4,9
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	177.185	355.509	▲100,6
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	0	-	-
ОБВРЗНИЦИ (НВ ВО ЕУР)	1.671.861	1.711.511	▲2,4
БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ			
КЛАСИЧНО ТРГУВАЊЕ	1.168	1.923	▲64,6
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	3	8	▲166,7
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	0	10	-
ВКУПНО	1.171	1.941	▲65,7
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА (денари)			
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА (акции)	34.407.973.250	38.805.521.175	▲12,8
БЕРЗАНСКА КОТАЦИЈА-АКЦИИ	19.124.115.728	23.005.139.091	▲20,3
ПАЗАР НА ЈАВНО ПОСЕДУВАНИ ДРУШТВА	15.283.857.522	15.800.382.084	▲3,4
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА НА ОБВРЗНИЦИ	21.494.697.941	21.473.091.980	▼ 0,1
ВКУПНО ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА	55.902.671.191	60.278.613.155	▲7,8
МБИ-10	1.075,77	1.502,75	▲39,7
БРОЈ НА КОТИРАНИ ДРУШТВА	68	68	-
БРОЈ НА ДЕНОВИ НА ТРГУВАЊЕ	16	16	-

Во февруари 2005 година Официјалниот берзански индекс (МБИ-10) како индикатор на движењето на цените на акциите изнесува 1.502,75 денари и во однос на претходниот месец бележи пораст за 39,7%.

На Македонската берза за долгорочни хартии од вредност во февруари 2005 година најголем промет е остварен на официјалниот пазар и тоа 59,6% од вкупниот промет и тоа во вредност од 398,2 милиони денари. На неофицијалниот пазар на берзата реализиран е вкупен промет од 82,8 милиони денари што претставува 12,4% од вкупниот промет на берзата. Во анализираниот период тргувањето со акциите и удели во сопственост на државата изнесуваше 187,1 милион денари што претставуваше 28% од вкупниот промет на берзата.

Во февруари 2005 година вкупниот промет на 10-те најликвидни акционерски друштва на официјалниот пазар на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност изнесува 323,7 милиони денари, при што најзабележително беше тргувањето со акциите на: Алкалоид АД Скопје со застапеност од 37,4% во прометот, Топлификација АД Скопје со застапеност од 19,4% во прометот и Комерцијална Банка АД Скопје со застапеност од 17% во прометот на 10-те најликвидни акционерски друштва на официјалниот пазар на Македонската Берза.

Во февруари 2005 година најголем пораст на просечната цена на акциите во однос на претходниот месец бележат цените на акциите на: Топлифика-

ција АД Скопје за 35,5%, чија просечна цена по акција во овој период изнесуваше 2.177,27 денари, на Макпетрол АД Скопје за 21%, чија просечна цена по акција во февруари изнесуваше 15.807,97 денари. И просечната цена на акциите на Комерцијална Банка АД Скопје во февруари 2005 година бележи пораст за 16,9% во однос на просечната цена на овие акции во претходниот месец и истата во анализираниот период изнесуваше 5.630,80 денари по акција.

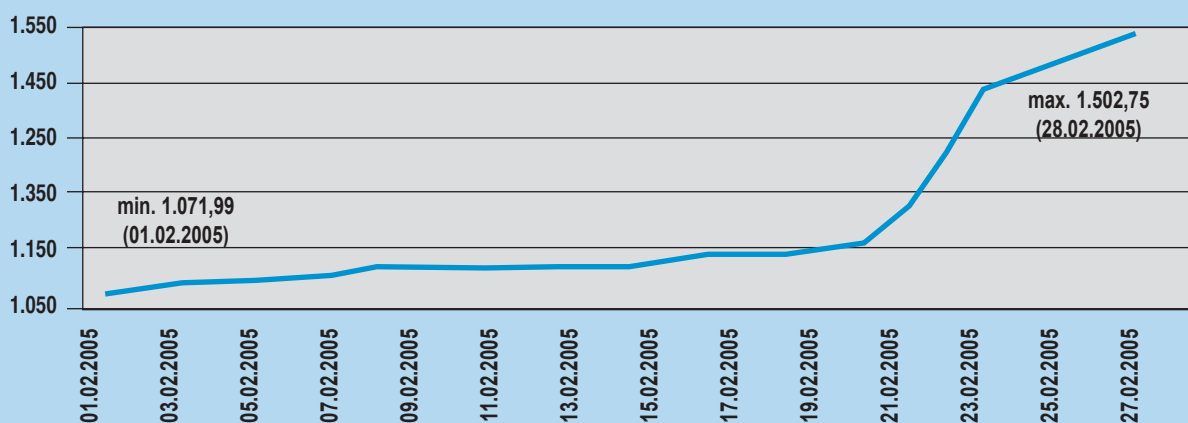
При анализата на сопственоста на капиталот на акционерските друштва може да се забележи дека учеството на странскиот капитал во нашите акционерски друштва постојано расте. Од десетте најликвидни акционерски друштва на Македонската Берза за долгорочни хартии од вредност во февруари 2005 година најголема застапеност на странските инвеститори во основната главнина на акционерските друштва има во: Топлификација АД Скопје со застапеност од 19,21% странски капитал и Комерцијална Банка АД Скопје со застапеност од 12,69% странски капитал во основната главнина на друштвото.

Од вкупниот промет остварен на Берзата на официјалниот пазар се реализирани 59,6% од кои 9,46% од прометот се странски инвестиции.

Македонска берза АД Скопје

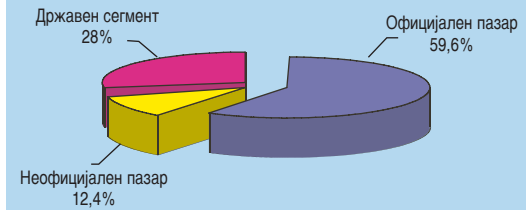
БЕРЗАНСКИ ПОКАЗАТЕЛИ

	ЈАНУАРИ 2005	ФЕВРУАРИ 2005	ПРОМЕНА ВО %
ПРОМЕТ (денари)			
КЛАСИЧНО ТРГУВАЊЕ	216.059.583	360.982.667	▲67,1
АКЦИИ	144.235.055	286.425.551	▲98,6
ОБВРЗНИЦИ	71.824.528	74.557.116	▲ 3,8
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН ПРОМЕТ (денари)	13.503.724	22.561.417	▲67,1
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ	73	120	▲64,4
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	671.157.680	120.094.402	▼82,1
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	0	187.143.823	-
АКЦИИ	0	0	-
УДЕЛИ	0	187.143.823	-
ВКУПНО	887.217.263	668.220.892	▼24,7
ОБЕМ (хартии од вредност)			
АКЦИИ	393.277	560.861	▲42,6
КЛАСИЧНО ТРГУВАЊЕ	216.092	205.352	▼ 5,0
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	177.185	355.509	▲100,6
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	0	-	-
ОБВРЗНИЦИ (НВ во ЕУР)	1.671.861	1.711.511	▼100,0
БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ			
КЛАСИЧНО ТРГУВАЊЕ	1.168	1.923	▲ 64,6
БЛОК ТРАНСАКЦИИ	3	8	▲166,7
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	0	10	-
ВКУПНО	1.171	1.941	▲65,7
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА (денари)			
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА НА АКЦИИ	34.407.973.250	38.805.521.175	▲12,8
БЕРЗАНСКА КОТАЦИЈА-АКЦИИ	19.124.115.728	23.005.139.091	▲20,3
ПАЗАР НА ЈАВНО ПОСЕДУВАНИ ДРУШТВА	15.283.857.522	15.800.382.084	▲ 3,4
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА НА ОБВРЗНИЦИ	21.494.697.941	21.473.091.980	▼ 0,1
ВКУПНО ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА	55.902.671.191	60.278.613.155	▲ 7,8
МБИ-10	1.075,77	1.502,75	▲39,7
БРОЈ НА КОТИРАНИ ДРУШТВА	68	68	-
БРОЈ НА ДЕНОВИ НА ТРГУВАЊЕ	16	16	-

Структура на прометот во Февруари 2005 година

Пазарен сегмент	Промет (денари)	Промет (Еур)	%	Број на транс.
ОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	398.271.293	6.489.603	59,6	1.827
НЕОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	82.805.776	1.349.727	12,4	104
ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	187.143.823	3.052.942	28,0	10
ВКУПНО	668.220.892	10.892.272	100,0	1.941

10 најликвидни друштва на Официјален пазар

Харија од вредност	Мах (денари)	Мин (денари)	Просечна цена (денари)	Кол.	Промет во (денари)	Промет во (евра)	% Учество прометот	Бој на транс.	Пазарна капитализац. (ден.)
Алкалоид Скопје	2.920	1.952	2.177,20	58.431	120.933.591	1.970.478	37,4	350	3.798.487.506
Топлификација Скопје	2.913	1.782	2.177,27	26.453	62.902.800	1.025.024	19,4	239	1.253.335.275
Комерцијална Банка Скопје	7.947	4.998	5.630,80	10.009	54.915.088	894.984	17,0	129	2.906.146.377
Стопанска Банка Битола	3.355	2.930	3.001,10	14.125	42.578.028	693.742	13,2	122	1.033.441.892
Макпетрол Скопје	21.040	13.505	15.807,97	663	11.219.427	182.853	3,5	57	2.352.332.633
Тетекс Тетово	310	310	310,00	28.463	8.823.530	143.794	2,7	27	141.603.970
Комерцијална Банка Скопје–приоритетни	1.580	960	1.162,69	6.173	7.682.338	125.182	2,4	55	283.668.871
Македонија Турист Скопје	1.600	1.152	1.343,94	4.323	5.808.973	94.685	1,8	27	723.595.200
Европа Скопје	750	650	709,65	3.742	2.703.520	44.009	0,8	17	178.908.100
Гранит Скопје	134	95	100,94	20.895	2.043.699	33.302	0,6	118	387.742.400
Останати				23.443	4.103.183	66.875	1,3	187	9.945.876.867
ВКУПНО				196.720	323.714.177	5.274.929	100,0	1.328	23.005.139.091

3 акции со најголем пораст

Акција	Јануари 2004 Просечна Цена (денари)	Февруари 2005 Просечна цена (денари)	% на промена
Топлификација Скопје	1.606,69	2.177,27	▲35,5
Макпетрол Скопје	13.067,92	15.807,97	▲21,0
Комерцијална Банка Скопје	4.818,06	5.630,80	▲16,9

3 акции со најголемо опаѓање

Акција	Јануари 2004 Просечна Цена (денари)	Февруари 2005 Просечна цена (денари)	% на промена
Скопски пазар АД Скопје	3.979,80	3.369,23	▼15,3
РЖ Услуги АД Скопје	37,18	33,23	▼10,6
Европа АД Скопје	750	709,65	▼5,4

Преглед на тргување со обврзници

	МАХ (%)	МИН (%)	Последна просечна дневна цена	Последен датум на тргување	Обем (НВ во Евра)	Промет (денари)	Промет (Евра)	Принос до достасување на обврзницата*
Обврзници на РМ – старо девизно штедење (РМ01)	76,1	75,6	75,7	28.02.2005	386.300	18.004.568	293.227	10,02%
Обврзници на РМ за денационал. прва емисија (РМДЕН01)	71,5	70,0	71,0	24.02.2005	14.928	655.239	10.656	10,33%
Обврзници на РМ за денационал. втора емисија (РМДЕН02)	71,0	69,0	70,0	28.02.2005	227.068	9.770.785	159.174	9,89%
Обврзници на РМ за денационал. трета емисија (РМДЕН03)	70,0	68,5	68,6	28.02.2005	1.083.215	46.126.524	751.617	9,69%

* Моделот на калкулација на приносот до достасување е прилагоден на карактеристиките на обврзниците. Датум на пресметување е 31.01.2005 година, со последната просечна цена на тргување на обврзниците

Показатели за котираните друштва од МБИ - 10

Друштво	Коефициент цена	Дивиденден	Учество на странски инвеститори	Учество на странски инвеститори	% Промена
	по акција ¹⁾	принос ²⁾	Јануари 2005	Февруари 2005	
Алкалоид Скоје	7,48	2,41%	2,16%	3,67%	1,51%
Гранит Скоје	2,82	6,72%	1,75%	1,84%	0,09%
Европа Скоје	25,84	—	5,39%	5,84%	0,45%
Комерцијална банка Скоје	3,95	4,72%	11,87%	12,69%	0,82%
Македонијатурист Скоје	7,20	4,41%	1,07%	1,36%	0,29%
Макпетрол Скоје	17,68	4,56%	0,69%	0,96%	0,27%
Охридска банка Охрид	4,55	13,08%	0,00%	0,00%	0,00%
Скопски пазар Скоје	3,40	2,50%	0,00%	0,00%	0,00%
Стопанска банка Битола	4,58	14,93%	0,19%	0,71%	0,52%
Топлификација Скоје	13,08	5,81%	17,69%	19,21%	1,52%

Странски инвеститори на Официјалниот пазар на Берзата³⁾

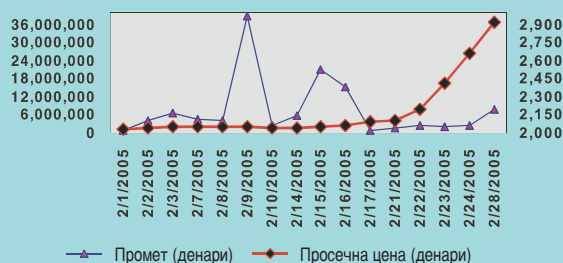
	Странски правни лица	Странски физички лица	Вкупно странски инвеститори
Акции	11,69%	0,54%	12,23%
Обврзници ⁴⁾	1,74%	4,00%	5,74%
Вкупно Официјален пазар	7,44%	2,02%	9,46%

- 1) Цена на акција на 28.02.2005/ Добивка по акција според неретивираниот Биланс на успех 01.01–31.12.2004.
- 2) Дивиденда по акција исплатена за 2003 година/ Цена по акција на 28.02.2005.
- 3) Состојба на 28.02.2005 година, според податоците добиени од Централниот депозитар за хартии од вредност.
- 4) Од Февруари 2005 година, во пресметката за странски инвеститори кај обврзниците се вклучени и странски физички и правни лица иматели на обврзници за старо девизно штедење (РМ01)

Промет по членки

Членка	Шифра	Класично тргување	Класично тргување %	Држава (денари)	Држава %	Блокови (денари)	Блокови %	Вкупно
Комерцијална банка АД	КБ	267,576,066	37,06	0	0.00	145,758,085	60.68	413,334,151
Тутунска брокер АД	ТН	123,561,323	17,11	102,249,064	54.64	0	0.00	225,810,387
МАК Брокер АД	МК	63,709,341	8.82	63,453,186	33.90	22,495,000	9.37	149,657,527
Тетекс–Кредитна Банка АД	ТК	64,768,092	8.97	0	0.0	33,854,600	14.10	98,622,692
Инвестброкер АД	МИ	32,601,804	4.52	0	0.0	38,081,120	15.85	70,682,924
Еуро брокер АД	ЕУ	40,729,937	5,64	11,823,706	6,32	0	0.00	52,553,643
Бро–дил АД	БД	25,923,374	3,59	0	0.00	0	0.00	25,923,374
Стопанска банка АД	ЦБ	24,675,977	3,43	0	0,0	0	0,0	24,675,977
Фершпед брокер АД	ФР	22,742,042	3,15	0	0,0	0	0,0	22,742,042
УНИ банка АД	БЛ	21,964,470	3,04	0	0,0	0	0,0	21,964,470
Битола брокер АД	ББ	16,706,698	2,31	0	0,0	0	0,0	16,706,698
Охридска банка АД	ОХ	5,436,847	0,75	9,617,867	5,14	0	0.00	15,054,714
Силекс банка АД	СЛ	9,509,066	1,32	0	0,0	0	0.00	9,509,066
Поштел Брокер АД	ПТ	2,060,297	0,29	0	0,0	0	0.00	2,060,297
Вкупно		721,965,334	100,00	187.143.823	100,00	240,188,805	100.00	1,149,297,962

АЛКАЛОИД АД СКОПЈЕ

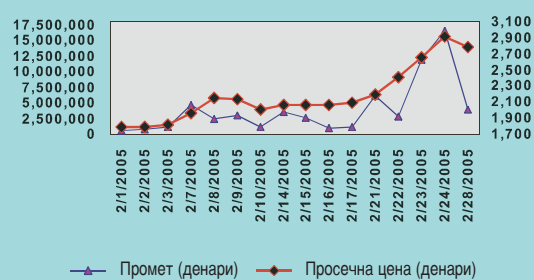
ГРАНИТ АД СКОПЈЕ

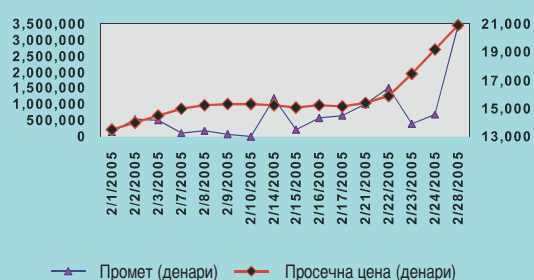
КОМЕРЦИЈАЛНА БАНКА АД СКОПЈЕ

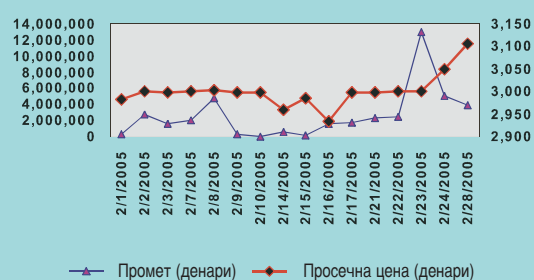
ТОПЛИФИКАЦИЈА АД СКОПЈЕ

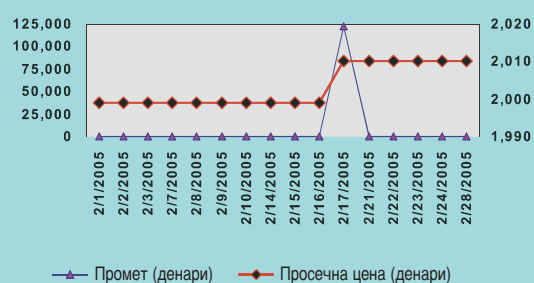
МАКПЕТРОЛ АД СКОПЈЕ

СТОПАНСКА БАНКА АД БИТОЛА

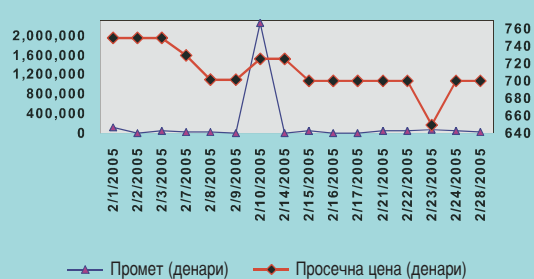
ОХРИДСКА БАНКА АД ОХРИД

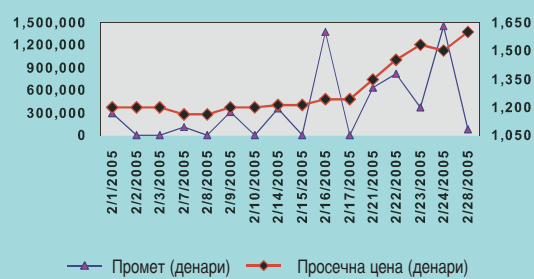
СКОПСКИ ПАЗАР АД СКОПЈЕ

ЕВРОПА АД СКОПЈЕ

МАКЕДОНИЈА ТУРИСТ АД СКОПЈЕ

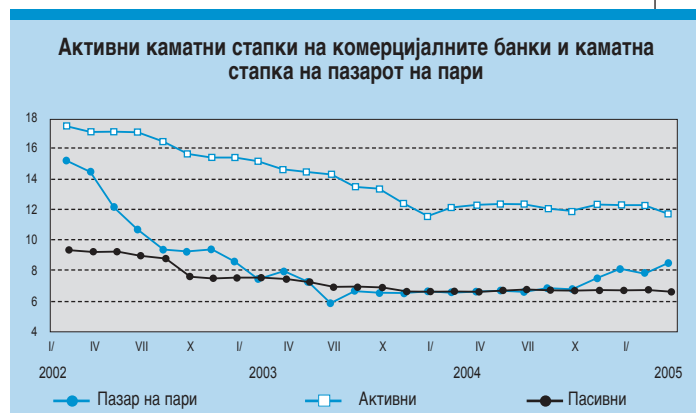
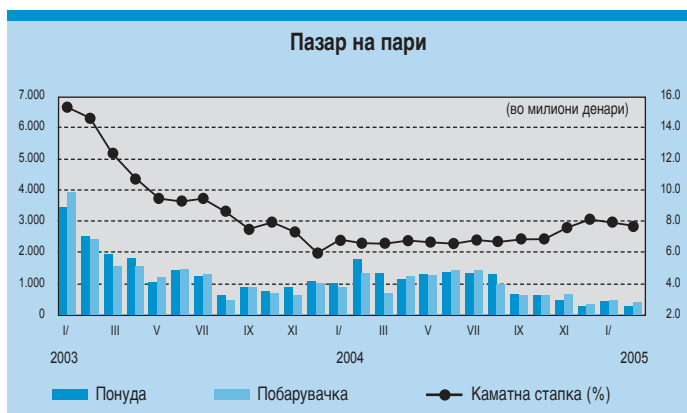
Пазар на пари и краткорочни хартии од вредност

Остварениот прометот на Пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност во февруари 2005 година изнесува 258 милиони денари и во однос на претходниот месец бележи намалување за 37,45%.

Побарувачката на ликвидни средства во анализираниот период изнесува 414,5 милиони денари и во однос на претходниот месец е помала за 14,97%.

Понудата на ликвидни средства на Пазарот на пари во февруари 2005 година бележи пад за 27,69% во однос на претходниот месец и истата изнесува 325 милиони денари.

Просечната пондерирана каматна стапка во анализираниот период изнесува 8,44% и во однос на претходниот месец е повисока за 0,67 процентни поени.

ПАЗАР НА ПАРИ

2002	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Вкупен промет (во милиони денари)	2,491	3,390	4,888	4,473	4,145	5,631	3,938	2,460	3,008	2,970	3,843	5,213
Каматна стапка (% на годишно ниво)	12.03	11.62	10.85	11.41	11.62	12.11	12.33	10.84	10.83	11.35	13.36	14.36
2003	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Вкупен промет (во милиони денари)	3,224	2,330	1,493	1,350	979	1,371	1,204	476	837	659	560	894
Каматна стапка (% на годишно ниво)	15.20	14.44	12.19	10.59	9.36	9.16	9.34	8.52	7.41	7.87	7.25	5.82
2004	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Вкупен промет (во милиони денари)	823	1,337	674	1,012	1,128	1,131	1,136	912	490	547	433	218
Каматна стапка (% на годишно ниво)	6.67	6.48	6.51	6.66	6.55	6.51	6.67	6.55	6.80	6.73	7.45	8.03
2005	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Вкупен промет (во милиони денари)	413	258										
Каматна стапка (% на годишно ниво)	7.80	8.44										

Депозити на населението и на претпријатијата кај банките

Вкупниот депозитен потенцијал на банките на месена основа се зголеми за 1,4% и на крајот од февруари оваа година изнесуваше 69.205 милиони денари. Порастот на вкупните депозити најмногу се должи на месечното зголемување на краткорочните денарски депозити (за 4,6%).

Депозити на население

Вкупните депозити на населението кај банките на крајот на **февруари 2005 година** изнесуваа 46.244 милиони денари, што претставува месечен пораст од 1,3%, кој речиси во целост е детерминиран од повисокото ниво на краткорочно орочени средства. Во текот на вториот месец од годината, беа забележани намалени преференции кај населението за штедење на долг рок, при што на крајот од месецот долгорочните депозити беа пониски за 14,2% во однос на претходниот месец. На годишно ниво, вкупните депозити на населението забележаа зголемување од 19,0%.

Депозити на претпријатија

Вкупните депозити на корпоративниот сектор во **февруари 2005 година** достигнаа износ од 20.897 милиони денари, што претставува незначителен месечен пораст од 0,1%. Анализирано според рочнос-

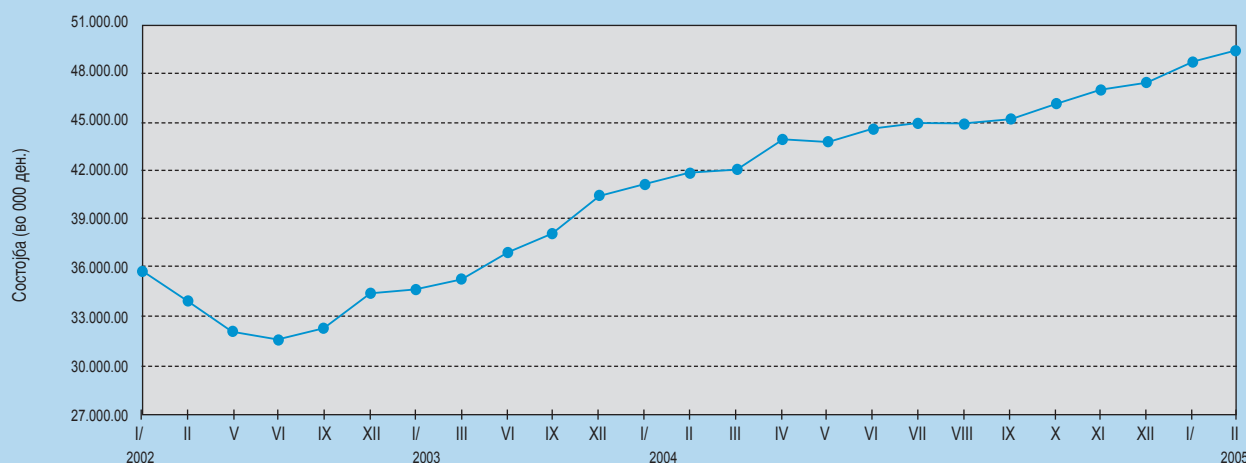
та, краткорочните депозити на претпријатијата изнесуваат 19.839 милиони денари, при што порастот изнесува 0,6%, а долгорочните 1.058 милиони денари, односно намалување за 7,4%. Од валутен аспект, кај денарските депозити е регистрирано месечно зголемување од 5,2%, додека месечниот пад на девизните депозити изнесува 5,0%. Во однос на февруари од претходната година, вкупните депозити на претпријатијата забележаа пораст од значителни 42,8%.

Фондот за осигурување на депозитите врши обесштетување само на депозитите на физичките лица кај банките и штедилниците кои имаат дозвола од Народна банка за работа со депозити на физички лица.

Фонд за осигурување на депозити

На 31 март 2005 година вкупните средства на Фондот изнесуваат 3,35% од вкупните депозити на физичките лица кај банките и штедилниците. Од вкупно пресметаната обврска за обесштетување во износ од 109,281 милиони денари, до 31.03.2005 година Фондот за осигурување на депозити исплатил обесштетување во износ од 102,670 милиони денари. Заклучно со февруари оваа година, Фондот исплатил 93,95% од вкупно пресметаната обврска за обесштетување.

Состојба на депозитите на физички лица кај банките и штедилниците

КАМАТНИ СТАПКИ НА ДЕНАРСКИ И ДЕВИЗНИ ШТЕДНИ ВЛОГОВИ ВО КОМЕРЦИЈАЛНИТЕ БАНКИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ЗА(по рочност и валута)

Банка	Денарски штедни влогови							Девизни штедни влогови							
	По видување	1 мес.	3 мес.	6 мес.	12 мес.	24 мес.	36 мес.	Валута	По видување	1 мес.	3 мес.	6 мес.	12 мес.	24 мес.	36 мес.
Алфа банка АД Скопје каматни стапки од јуни, 2004	1.0%	4.5%		5.0%	5.5%	6.0%		EUR	0.80%		1.40%	1.50%	1.70%		
								USD	0.50%				1.00%		
								CHF	0.10%				0.40%		
								GBP	0.20%						
Еуростандард банка АД Скопје каматни стапки од февруари, 2004	1.0%	4.0%	5.0%	5.5%	6.5%	8.0%	10.0%	EUR	0.80%	1.40%	1.50%	1.70%	2.10%	2.50%	2.80%
								USD	0.50%	0.80%	0.90%	1.00%	1.10%	1.50%	1.60%
								GBP	0.50%	0.80%	0.90%	1.00%	1.10%	1.50%	1.60%
								CHF	0.10%	0.15%	0.17%	0.20%	0.25%	0.30%	0.35%
								Др.вал.(осв. јен)	0.50%	0.80%	0.90%	1.00%	1.10%	1.50%	1.60%
Инвест банка АД Скопје каматни стапки од март, 2004	1.0%	4.0%	5.0%	5.5%	6.0%	6.5%	8.0%	EUR	0.80%	1.50%	1.70%	1.80%	2.20%	2.50%	2.80%
								USD	0.50%	0.90%	1.00%	1.10%	1.30%	1.60%	1.80%
								CHF	0.10%	0.20%	0.30%	0.40%	0.50%	0.60%	0.70%
								AUD	1.70%	2.50%	3.00%	3.40%	3.90%	4.00%	4.60%
								Др. валути	1.20%	1.50%	1.70%	2.00%	2.30%	2.80%	3.20%
Извозно кредитна банка АД Скопје каматни стапки од август, 2004	1.5%		8.0%	8.0%	9.0%	9.5%	10.0%	EUR	0.80%		2.45%	2.45%	3.00%	3.50%	4.00%
								USD	0.60%		1.00%	1.10%	1.20%	1.50%	2.00%
								CHF	0.10%		0.30%	0.40%	0.60%	0.80%	1.00%
								Др. валути	0.50%		1.00%	1.20%	1.50%	1.70%	2.00%
Комерцијална банка АД Скопје каматни стапки од јули, 2004	1.0%	5.5%	6.3–6.5%	6.8–7%	7.3–7.5%			EUR	0.80%	1.40%	1.4-1.5%	1.6-1.7%	2.0-2.1%		
								USD	0.50%	0.80%	0.8-0.9%	0.9-1%	1.0-1.1%		
								GBP	1.50%	2.40%	2.5-2.6%	2.7-2.8%	3.4-3.5%		
								CHF	0.10%	0.15%	0.15–0.17%	0.18–0.2%	0.23–0.25%		
КИБ АД Куманово каматни стапки од март, 2004	0.5%	6.5%	7.0%	7.8%	8.3% –9%	8.3% –9%	8.3% –9%	За сите валути	0.25%				0.85%	1.00%	1.30%
Македонска банка АД Скопје каматни стапки од април, 2004	1.3%–2.3%	6.3%	7.3%	7.8%	8.3%	8.8%	9.3%	EUR	1.10%	1.70%	1.80%	2.00%	2.40%	2.80%	3.10%
								CHF	0.40%	0.45%	0.47%	0.50%	0.53%	0.58%	0.60%
								GBP	1.80%	2.70%	2.90%	3.10%	3.50%	4.00%	4.50%
								CAD	1.30%	1.80%	2.00%	2.30%	2.70%	3.10%	3.20%
								USD	0.80%	1.10%	1.20%	1.30%	1.30%	1.50%	1.70%
								AUD	2.00%	3.20%	3.40%	3.70%	4.00%	5.00%	5.50%
								Останати	0.60%	1.30%	1.40%	1.50%	1.90%	2.00%	2.30%

Охридска банка АД Охрид каматни стапки од март, 2004	1.0%	6.0%	7.0%	7.5%	8.0%	8.5%	9.0%	EUR	0.50%				2.50%	2.60%	2.80%
								CHF	0.10%				1.00%	1.10%	1.20%
								GBP	0.50%				3.00%	3.20%	3.40%
								USD	0.20%				1.30%	1.50%	1.60%
								Др. валути	0.50%				2.00%	2.50%	3.00%
Поштенска банка АД Скопје	1.0%	6.0%	7.0%	7.5%	8.0%	8.5%	9.0%								
Прокредит банка АД Скопје		6.5%	7.5%	8.5%	10.0%	10.5%	10.5%	EUR		1.50%	2.00%	2.50%	3.00%	3.75%	4.50%
каматни стапки од декември, 2004								USD			1.00%	1.25%	1.50%	1.80%	2.25%
Радобанк АД Скопје	2.0%	7.0%	7.5%	8.0%	8.5%			EUR	1.00%	2.30%	2.35%	2.70%	3.35%	по догов.	по догов.
каматни стапки од септември, 2004								USD	0.50%	0.85%	0.90%	1.10%	1.50%	по догов.	по догов.
								CHF	0.01%	0.05%	0.10%	0.15%	0.30%	по догов.	по догов.
								Др.валути	по догов.		по догов.	по догов.	по догов.	по догов.	по догов.
Стопанска банка АД Скопје	0.85%	5.25%	6.5%	7.0%	7.5%	8.0%	8.5%	EUR	0.550%	1.264%	1.394%	1.530%	2.079%	2.541%	2.772%
каматни стапки последна промена во февруари, 2005								USD	0.450%	1.546%	1.775%	2.058%	2.934%	3.586%	3.912%
								GBP	1.691%	2.899%	3.164%	3.431%	4.481%	4.481%	4.481%
								CAD	0.904%	1.550%	1.691%	1.841%	2.468%	2.468%	2.468%
								AUD	1.863%	3.193%	3.510%	3.829%	5.045%	5.045%	5.045%
								Други валути	0.200%	0.264%	0.394%	0.530%	1.079%	1.079%	1.079%
								CHF	0.001%	0.001%	0.001%	0.001%	0.001%	0.001%	0.001%
								Јапонски јен	0.001%	0.001%	0.001%	0.001%	0.001%	0.001%	0.001%
Стопанска банка АД Битола	1.5%	4.5%	5.0%	5.5%	6.0%	6.5%	7.0%								
Силекс банка АД Скопје	3.0%	8.0%	9.5%	10.0%	10.5%	11.0%	11.5%	EUR	2.00%		2.70%	3.10%	3.60%	4.10%	
каматни стапки од ноември, 2003								USD	1.50%		2.20%	2.50%	3.00%	3.50%	
								Др. валути	0.80%		1.00%	1.30%	1.50%	1.70%	
„Тетекс Кредитна банка АД Скопје,“	2.5%	7.0%	8.0%	8.5%	9.0%	9.5%		EUR	1.00%	2.00%	2.30%	3.50%	4.00%	4.50%	5.00%
каматни стапки од јуни, 2004								AUD	1.50%	2.40%	2.80%	4.00%	4.50%	5.00%	5.50%
								USD	0.50%	1.20%	1.70%	2.80%	3.20%	3.50%	4.00%
								GBP	1.40%	2.00%	2.40%	3.50%	4.00%	4.50%	5.00%
								CHF и др.	0.60%	1.00%	1.50%	2.80%	3.20%	3.50%	4.00%
Тетовска банка АД Тетово	2.0%	5.0%	6.0%	7.0%	8.0%	9.0%	10.0%	EUR	1.20%				2.00%	2.50%	3.00%
каматни стапки од јуни, 2004								USD	0.80%				1.50%	2.00%	2.50%
								CHF	0.40%				0.70%	1.00%	1.20%
								Др. валути	0.40%				0.70%	1.00%	1.20%
Тутунска банка АД Скопје	1.0%	6.0%	7.5%	7.8%	8.0%	8.5%	9.0%	EUR	0.80%	1.50%	1.75%	1.80%	2.20%		
каматни стапки од февруари, 2004								USD	0.60%	0.90%	1.00%	1.10%	1.20%		
								CHF	0.10%	0.20%	0.30%	0.40%	0.50%		
								Др. валути	0.70%	1.00%	1.20%	1.40%	1.80%		
УНИ банка АД Скопје	2.5%	6.0%	7.0%	8.0%	9.0%	10.0%	11.0%	EUR	1.00%	2.00%	2.50%	3.00%	3.50%	5.00%	6.00%
каматни стапки од декември, 2003								USD	1.00%	1.50%	2.00%	2.50%	3.50%	5.00%	6.00%
								CHF	0.10%	0.30%	0.40%	0.50%	0.60%		
								AUD, GBD	2.00%	2.50%	3.00%	3.50%	4.00%	4.50%	5.00%

Податоците се обезбедени од банките во Република Македонија и истите подлежат на промени согласно деловната политика на банките

Само за податоците на Поштенска банка АД Скопје и Стопанска банка АД Битола немаме добиено официјална потврда од овие банки

КРЕДИТНИ ЛИНИИ ЗА МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА
обезбедени и гарантирани од Владата на Република Македонија, состојба во октомври 2004 година
(податоците се од информативен карактер, деталните услови се достапни во деловните банки)

Кредитна линија	Кредитна линија за набавка на опрема од италијанско производство). Банка агент - МБПР	Програма за кредитирање на развојот на МСП од страна на KfW од Германија. - револвинг фонд Банка агент - МБПР	Микро кредитна линија за финансиска поддршка од ЕУ за мали и средни претпријатија. имплементатор МБПР
Износ	50.000 – 2.000.000 €	50.000 – 400.000 €	до 30.000 ЕВРА
Рок на враќање	7 години, со вклучен грејс период	До 4 години со вклучен грејс период	до 3 односно 5 год.
Грејс период	до 1,5 год.	до 6 месеци	до 6 мес.
Годишна каматна стапка	Фиксна 7% годишно	10% на годишно ниво	до 10% односно 10,5 %
Обезбедување	Хипотека, банкарска гаранција, депозити и хартии од вредност	Хипотека, меници, залог на подвижни предмети, права и хартии од вредност или залог на недвижен имот	Бланко меница со менична изјава заверена кај нотар, бариран чек со изјава заверена кај нотар, меница и/или бариран чек од други бонитетни правни лица – гаранџи, хипотека, минимум 130% од износот на кредитот, рачна залога минимум 130% од износот на кредитот, депон. на вредносни предмети и хартии од вредност, банкарска гаранција.
Намена на кредитот	Средствата се одобруваат за профитабилни инвестициони проекти на приватни инвеститори	Модернизација и проширување на постоечки приватни МСП, и основање на нови. Минимум 40% од кредитот се користи за основни средства; Максимум 60% од кредитот може да се користи за обртни средства	Долгорочно финансирање на нови проекти преку набавка на опрема или машини. До 20% од вкупниот износ на кредитот може да се користи за обртен капитал.
Целни групи	Сите МСП освен од дејностите: Е–Трговија, Ј–Јавна управа, Задолжителна социјална заштита, М–Приватни домаќинства со вработени лица и Н–Екстериторијални организации и тела.	МСП кои се над 51% во приватна сопственост.	Правни лица со најмалку 51% во приватна сопственост, кои вработуваат помалку од 20 лица, кои се на почетокот на бизнисот или кај кои бизнисот е започнат најмногу пред 5 години
Степен на искористеност на средствата	Италија обезбеди 12.7 милиони Евра, од кои остануваат за користење 4,4 милиони Евра. Искористени се 66%. Од наплатените анuitети ќе се креира револвинг фонд за одобрување кредити под следните услови: износ 50.000–500.000 евра, рок на враќање: 1–3 години, каматна стапка 7–10% п.а., намена: за трајни обртни средства.	KfW од Германија обезбеди 15 милиони Евра, кои се 100% искористени. Од наплатените анuitети се креира револвинг фонд.	ЕУ обезбеди 7,9 милиони Евра, од кои остануваат за користење 5,4 милиони Евра.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Еуростандард банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка Скопје, Инвест банка Скопје, Комерцијална банка Скопје, Македонска банка Скопје, Охридска банка Охрид, Радобанк Скопје, Силекс банка Скопје, Стопанска банка Скопје, Стопанска банка Битола, Тетовска банка Тетово, Тетекс кредитна банка Скопје, Тутунска банка Скопје, УНИ банка Скопје	Еуростандард АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Македонска банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Радобанк АД Скопје, Силекс банка Скопје, Стопанска банка АД Скопје: Стопанска банка АД Битола, Тетекс кредитна банка Скопје, Тетовска банка АД Тетово, Тутунска банка АД Скопје, УНИ банка Скопје	Комерцијална банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Тутунска банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, КИБ АД Куманово
Забелешка	Еднократна провизија од 1,2% се плаќа за услугите на прокураторот, доколку се користат негови услуги	До 4 години со вклучен грејс период	до 3 односно 5 год.

Кредитна линија	Кредитна линија за набавка на опрема од италијанско производство). Банка агент - МБПР	Програма за кредитирање на развојот на МСП од страна на KfW од Германија. - револвинг фонд Банка агент - МБПР	Микро кредитна линија за финансиска поддршка од ЕУ за мали и средни претпријатија. имплементатор МБПР
Износ	50 – 15.000 € микро кредити, до 50.000 € мали кредити	30.000 до 2.000.000 €	нема лимит
Рок на враќање	до 4 години	2–12 месеци (за извозни аранжмани)	– до 3 години за обртни средства; до 5 години за инвестициони проекти кога се работи за модернизација на технолошки процес
Грејс период	до 1 година	не	Согласно кредитната политика на делов. банки
Годишна каматна стапка	11% до 18% на годишно ниво	Во зависност од рокот на отплата: до 2 месеци 7,5% годишно, до 4 месеци 8,0% годишно, до 6 месеци 8,5% годишно, до 12 месеци 9,0% годишно Основната каматна стапка може да се намали за 0,5% годишно, доколку крајниот корисник има осигурен извоз преку МБПР	Охридска банка од 5,27% до 10,00% Тутунска банка од 6,19% до 8,65% Радобанк 7,50% Инвест банка 10,00% Стопанска Банка–Битола 9,00%
Обезбедување	Бланко меница со изјава заверена кај нотар, со најмалку 2 жиранти; Барирен чек со изјава заверена кај нотар, Меница и/или барирен чек од други бонитетни правни лица – гаранти; Хипотека; Рачна залога на подвижни предмети и права; Депо на вредносни предмети и хартии од вредност; Граѓански чекови; по потреба и друго, прифатливо за Банката. При проценување на кредитите се применува посебна кредит-на технологија која е фокусирана на социо-економската состојба на претприемачот и неговиот бизнис, во однос на колатералот	Хипотека; Рачна залога на подвижни предмети и права; Бонитетни хартии од вредност; Други вообичаени форми на обезбедување	Согласно кредитната политика на банките учеснички во реализацијата на средствата од Револвинг Фондот: хипотека, залог и други инструменти прифатливи за банките.
Намена на кредитот	Финансирање на основни средства (набавка на опрема, машини, алати, инсталации, градежно земјиште, реновирање и модернизација; Финансирање на обртни средства (суровини, репроматеријали, трговска стока).	Финансирање обртни средства за подготовка на производство наменето за извоз.	– Финансирање на обртни средства (набавка на суровини, репроматеријали, дополнителна опрема и резервни делови за зголемување на обемот на производството за поддршка на извозни активности или супституција на увоз); – Финансирање на инвестициони проекти кога се работи за модернизација на технолошки процес.
Целни групи	Приватни трговски друштва, поединци, индивидуални претприемачи, занаетчи, продавачи на пазар и самостојни вршители на дејност.	Приватни трговски друштва кои имаат производство наменето за извоз.	Претпријатија во приватна сопственост, како и индивидуални земјоделски производители.
Степен на искористеност на средствата	Првиот кредит од KfW од Германија во висина од 6.5 мил. € е 100% искористен. Затоа на 15.10.2004 г. доделени. се нови 6.2 мил. €. Од наплатените анuitети ќе се креира револвинг фонд.	Македонска банка за поддршка на развојот обезбеди средства за оваа кредитна линија. Од нив досега се пласирани 5,5 милиони €.	Кредитната линија за развој на приватниот сектор одобрена од МБОР е целосно искористена. За понатамошно користење на располагање се средствата од Револвинг Фондот.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Извозна и кредитна банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, Прокредит банка АД Скопје и Можности ДОО Скопје	Балканска банка АД Скопје, Еуростандард банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Македонска банка АД Скопје, Охридска банка АД Скопје, Радобанк АД Скопје, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Тетовска банка АД Тетово, Тутунска банка АД Скопје, Силекс Банка АД Скопје	Во досегашното користење на средствата од Револвинг Фондот учествуваат: Инвестбанка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Радобанк АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје
Забелешка		Сопствено учество 15%. Провизија на ангажирани средства 0,50% годишно на одобрениот, а неискористен кредит.	Со средствата од под-заемот може да се финансираат до 70% од вкупната вредност на под-проектот. Крајниот корисник ќе го финансира остатокот од најмалку 30%.

Кредитна линија	Кредитна линија за набавка на опрема од италијанско производство). Банка агент - МБПР	Програма за кредитирање на развојот на МСП од страна на КfW од Геманија. - револвинг фонд Банка агент - МБПР	Микро кредитна линија за финансиска поддршка од ЕУ за мали и средни претпријатија. имплементатор МБПР
Износ	1.000–10.000 \$ (мали), 1.000–30.000 \$ (големи)	1.000–75.000 \$	2000 \$ микро кредити, 25000 \$ за примарно земјоделско производство, 75000 \$ за преработка и трговија со земјоделски производи
Рок на враќање	Од 1 до 6 години, зависно од намената	Од 1 до 6 години, зависно од намената	7 години зависно од видот на кредитот
Грејс период	од 3 месеци до 3 години, зависно од намената	неод 3 месеци до 3 години, зависно од намената	до 3 год. зависно од видот на кредитот
Годишна каматна стапка	6% годишно	6% годишно (7% за трговија на мало)	6–18% годишно за микро, 6–16% за примарно земјоделски производство, 7% год. за преработка и тргов.со земј. производи
Обезбедување	Хипотека во однос 2:1, банкарски чекови, девизни средства, гаранција од ликвидна организација, банкарска гаранција, акцептни налози од ликвидно претпријатие	Хипотека во однос 2:1, Банкарски чекови, девизни средства, гаранција од ликвидна организација, банкарска гаранција, акцептни налози од ликвидно претпријатие.	Хипотека на движен имот (трактори, возила, механизација и др.), хипотека на недвижен имот и други инструменти за обезбедување по барање на банката
Намена на кредитот	1. Развој на сточарство; 2. Растително производство	1. Развој на мали претпријатија 2. Комерцијална трговија	Стоچارско производство, растително производство, земјоделска механизација, опрема и обртни средства за преработка на земјод. производи, трговија со земјоделски производи
Целни групи	Индивидуални земјоделци од определени подрачја во источниот и југо-источниот дел на Македонија	Мали и средни претпријатија (на ниво на село).	Невработени лица од земјоделските неразвиени средини, сиромашни земјоделски домаќинства, како и мали и средни претприемачи.
Степен на искористеност на средствата	ИФАД обезбеди 6.7 мил. \$, од кои остануваат за користење 2 мил. \$. Искористени се 57%. Од вратените анuitети ќе се креира револвинг фонд.	ИФАД обезбеди 6.7 мил. \$, од кои остануваат за користење 2 мил. \$. Искористени се 57%. Од вратените анuitети ќе се креира револвинг фонд.	ИФАД обезбеди 7.5 мил. \$. Средствата започнаа да се користат во октомври 2003. Досега се пласирани 2,6 мил. \$. Од вратените анuitети се планира да се креира револвинг фонд.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Инвестбанка АД Скопје	Инвестбанка АД Скопје	Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, КИБ Куманово, Можности ДОО Скопје и ФУЛМ
Забелешка	Критериуми: инвестициона програма за големите кредити; задолжително учество од 30%, во опрема, згради и задолжително осигурување на стоката во осигурителна компанија и винулирање на Полисата во корист на банката. Банката не одобрува готовински средства, туку врши набавка за сметка на клиентот од добавувач кој го бира самиот клиент.	Критериуми: инвестициона програма за големите кредити; задолжително учество од 30%, во опрема, згради и задолжително осигурување на стоката во осигурителна компанија и винулирање на Полисата во корист на банката. Банката не одобрува готовински средства, туку врши набавка за сметка на клиентот од добавувач кој го бира самиот клиент.	Сопствено учество 20% од вредноста на вкупната инвестиција.

Кредитна линија	Кредитна линија за набавка на опрема од италијанско производство). Банка агент - МБПР	Програма за кредитирање на развојот на МСП од страна на КfW од Геманија - револвинг фонд Банка агент - МБПР	Микро кредитна линија за финансиска поддршка од ЕУ за мали и средни претпријатија. имплементатор МБПР
Износ	Заем тип 1 до 10.000 € Заем тип 2 од 15,000 до 75,000 €, Заем тип 3 до 15,000 €	до 400.000 \$ за мали и средни претпријатија до 200.000 \$ за земјоделство	нема лимит
Рок на враќање	до 5 години	до 7 години за МСП, до 5 години за земјоделство	од 5 до 10 години
Грејс период	до 1 година	до 2 години	Грејс периодот го одредува банката во зависност од вредноста на под-заемот и можниот обрт на средствата во однос на времето за враќање на истиот.
Годишна каматна стапка	Ја одредува индивидуално секоја финансиска институција	Охридска банка 3,67–6,30%, Стопанска банка Скопје 3,11–8,91%, Комерцијална банка 3,61–9,40%, Тутунска банка 3,61–8,01%, Радобанк 3,60–9,43%, Македонска банка 7,94–9,45% и Инвест банка 3,67–9,00%	Стопанска банка АД Скопје 9,73%, Комерцијална банка АД Скопје 6,42% до 9,29%, Охридска банка АД Охрид 6,56% до 7,10%
Обезбедување	Согласно кредитната политика на финансиската институција вклучена во спроведување на кредитната линија	Согласно кредитната политика на банките учеснички: хипотека на недвижен имот, залог на опрема и други инструменти прифатливи за банките.	Согласно кредитната политика на банките учеснички: хипотека, залога на опрема и други инструменти прифатливи за банките.
Намена на кредитот	За инвестиции во основни средства и работен капитал	1. мали и средни претпријатија – за основни средства–за набавка на машини и опрема, од било која природа (освен стекнување на земја), и – за обртни средства–за набавка на сировини и резервни делови. 2. кредити во областа на земјоделството – набавка на земјоделска механизација, основно стадо, оранжерији, подигање на насади, опрема, набавка на сировини, репроматеријали	Изградба/набавка на имот, набавка на машини и опрема, набавка на сировини и резервни делови, како и активност на едукативни тренинг програми.
Целни групи	Заем тип 1: индивидуални земјоделци, самостојно вработени лица и претприемачи на микро претпријатија; Заем тип 2: мали претпријатија со 4 до 20 вработени; Заем тип 3: микро претпријатија со најмногу 3 вработени	Мали и средни претпријатија и индивидуални земјоделски производители како и претпријатија ангажирани во производството или маркетингот на земјоделски производи.	Мали и средни претпријатија кои што работат во трудо–интензивни индустрии: текстилна, кожна, прехранбена индустрија и др. гранки, кои би овозможиле креирање на нови работни места, освен примарно земјоделско производство.
Степен на искористеност на средствата	Владата на Холандија обезбеди 7,2 мил. □ од кои остануваат за користење 1,2 мил. □. Искористени се 85%. Од наплатената главнина се формира револвинг фонд, кој се пласира под истите услови.	Средствата од Заемот од Фондот за меѓународна соработка и развој (ИЦДФ)– Тајван се целосно искористени. Средствата од Револвинг Фондот од овој Заем се кај банките учеснички кои ги пласираат на крајните корисници под истите услови.	Средствата од ЦЕБ во износ од 5.112.800 □ се целосно искористени. Средствата од Револвинг Фондот од овој Заем се кај банките учеснички, кои ги пласираат на крајните корисници под истите услови.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Тутунска банка АД Скопје, ИК банка АД Скопје, Можности ДОО Скопје	Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, Радобанк АД Скопје, Македонска банка АД Скопје и Инвест банка АД Скопје	Стопанска банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје и Охридска банка АД Охрид.
Забелешка		Со средствата од под–заемот може да се финансираат најмногу 85% од вкупната вредност на под–проектот. Банката и крајниот корисник на под–заемот ќе го финансираат остатокот од најмалку 15%.	Со средствата од под–заемот може да се финансира до 50% од вредноста на под–проектот. Останатите 50% се финансираат од сопствени средства на крајниот корисник. Средствата не може да се користат за: 1) проекти од земјоделството, освен за преработка и доработка на земјоделски производи, 2) за обртен капитал и услуги поврзани со операциите на проектот (трошоци за одржување, плати и друго).

Кредитна линија	АПЕКС глобален заем од Европска Инвестициона Банка	Репласирање на средства од компензациони фондови од странска помош (Одлука од Сл. в. 60/2004)		Програма за развој и инвестиции на мали и средни претпријатија од Тајван агент Агенција за развој и инвестиции
Износ	20.000 € до 12.500.000 €	Износот не е дефиниран, а се финансира најмногу до 50% од вредноста на конкретниот проект.		до 2 милиони УСД
Рок на враќање	од 4 до 12 год.	краткорочни кредити 9 месеци	долгорочни кредити 5 години	до 15 години
Грејс период	до 3 години	3 месеци	1 година	до 5 години
Годишна каматна стапка	Комерцијална банка 6,31–7,41%, Тутунска банка 5,595–7,06%, Охридска банка Охрид 5,95%, а за проекти реализирани преку МБПР каматната стапка може да биде променлива или фиксна во висина од 7%.	3%	3%	до 7%
Обезбедување	Согласно кредитната политика на деловните банки учеснички во реализација на кредитот	Банкарска гаранција	Хипотека во висина 2:1 или банкарска гаранција	Хипотека на недвижен имот, рачна залога
Намена на кредитот	– Набавка на материјални и нематеријални средства директно поврзани со проектот и – Зголемување на постојниот обртен капитал поврзан со проектот	суровини, репроматеријали, опрема	инвестициони проекти	Реализација на Програма за развој и инвестиции на мали и средни претпријатија
Целни групи	Мали и средни претпријатија од областа на индустријата (вклучувајќи ја земјоделската индустрија), секторот на услуги и туризмот како и други сектори (трговија, финансирање во здравствен сектор, секторот на образованието и друго). Подружници кои претставуваат мали и средни претпријатија на големите претпријатија.	МСП од областа на стопанството		Мали и средни претпријатија
Степен на искористеност на средствата	Европската Инвестициона Банка (ЕИБ) обезбеди заем во висина од ЕУР 20 милиони. Заклучно со месец Октомври искористени се ЕУР 9.049.870,00 (45% од Заемот) а остануваат за имплементацијата на ЕУР 10.950.130,00. Револвинг Фондот кој ќе се формира по овој заем треба да се пласира на крајните корисници под исти услови.	Отплатени средства од странски помошти кои генерираат компензациони фондови. Во моментот нераспределени се 37.000.000 денари		Меѓународната трговска банка од Тајван обезбеди 20 милиони УСД за оваа кредитна линија, која е искористена 99%. Деловните банки од вратените анuitети создадоа револвинг фондови.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Комерцијална банка Скопје, Стопанска банка Скопје, Тутунска банка Скопје Охридска банка Охрид и Македонска банка за поддршка на развојот Скопје (МБПР), која учествува како посредник кон деловни банки кои неможат директно да учествуваат во имплементацијата на заемот. МБПР има потпишано договори со Инвест банка Скопје и Еуро стандард банка Скопје	Надлежна институција за имплементација е: Министерство за финансии, Сектор за управување со капитал, Одделение за странска помош		Стопанска банка АД Скопје, Радобанк АД Скопје
Забелешка	Со средствата од Заемот може да се финансираат трошоци настанати не подолго од 6 месеци од одобрувањето на проектот. – Од вкупната вредност на под-проектот 50% се финансира со средствата од под-заемот, додека останатите 50% може да бидат финансирани од страна на крајниот корисник или деловната банка и/или кофинансирани од други финансиски институции. – Согласно Прирачникот за финансирање утврден од страна на ЕИБ постојат исклучувања или ограничувања на набавки за кои не е дозволено или финансирањето е дозволено со посебно одобрение на ЕИБ.	Селекција на пријавените проекти врши Комисијата за менаџмент со компензациони фондови, формирана од Владата.		

ДРУГИ ПРОЕКТИ ЗА ПОДДРШКА НА МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА, состојба - октомври 2004 г.
(податоците се од информативен карактер, деталните услови се достапни кај имплементаторите)

Гаранции	Гарантен фонд - проект на Шведската агенција за меѓународна развојна соработка (СИДА)	Кредитен фонд	Фонд за кредитирање МСП - проект на Американската агенција за меѓународен развој (УСАИД)
Услови под кои се одобрува гаранција на крајни корисници	Гаранции се доделуваат за сите кредити од кредитните линии дистрибуирани преку банките потписнички за соработка со ГФ (освен за потрошувачки и станбени кредити)	Видови кредити	Краткорочни иновативни кредити за обртни средства за МСП: кредити за финансирање на нарачки за познат купувач, производство наменето за извоз, факторинг и др.
Видови гаранции	обезбедени гаранции, односно гаранции обезбедени со инструменти за обезбедување кои банките не ги прифаќаат, необезбедени гаранции, во одредени случаи се издаваат гаранции за кои не се зема обезбедување.	Намена на кредитот	Финансирање на подготовка на производство и испорака на производи на домашни и странски пазари, набавка на сировини и репроматеријали, трошоци за пакување, работна сила, тестирање, транспорт, царина, даноци, и др.
Максимален износ	60.000 евра, но најмногу до 60% од главницата на бараниот кредит	Износ	од 10.000 УСД до 100.000 УСД
Рок на враќање на кредит	За краткорочни и долгорочни кредити со максимум 5 години рок на отплата со вклучен грејс период	Рок на враќање	од 30 дена до 179 дена.
Надомест за гаранција	1% годишно за обезбедени гаранции, 2,5% годишно за необезбедени гаранции	Годишна каматна стапка	од 8% до 12%
Манипулативен трошок	1,5% еднократно за обезбедени гаранции, 1% еднократно за необезбедени гаранции	Провизии	100 УСД за поднесување барање за кредит, 0,5% за обработка на барање и 2% за управување со кредитот.
Намена на кредитот за кој се издава гаранција	Создавање нови или сочувување на постоечките работни места	Обезбедување	Неотповикливи акредитиви, банкарски гаранции, полиса за осигурување извоз, барирани чекови, залог, меници, др.
Целни групи	– потенцијални основачи на МСП – постоечки МСП со доминантен приватен капитал и најмногу 50 вработени – вршители на земјоделска дејност	Целни групи	Приватни правни субјекти од производство, трговија или услуги, кои покажуваат позитивни финансиски резултати и имаат од 10 до 200 редовно вработени лица. Приоритет имаат извозници, кои обезбедуваат нови вработувања.
Имплементатор	Центар за поттикнување на развојот на МСП Скопје	Имплементатор	МСП Фонд Скопје
Деловни банки кои го нудат кредитот	Тутунска банка АД Скопје, ИК банка АД Скопје, Можности ДОО Скопје	Основач на фондот	МСП фондот е основан и управуван од Crimson Capital Corp. САД со 1,5 мил УСД кредитен фонд
Забелешка	Шведска агенција за меѓународна развојна соработка (СИДА) додели 1.580.000 евра со цел основање прв Гарантен фонд во РМ кој пред деловните банки служи како обезбедување на заемите во случај кога МСП не можат да обезбедат колатерал. Истовремено Гарантниот фонд придонесува за намалување на ризикот на банките кои ги финансираат малите бизниси.	Забелешка	Цел на МСП Фондот е на МСП од Македонија да им го опесни пристапот до финансиски средства. Тој развива и нуди кредити и други финансиски производи прифатливи за МСП, кои претставуваат финансиски алатки за нивниот развој.

Кратки вести

ЗАВРШИ ПОСЛЕДНАТА РУНДА ОД ПРЕГОВОРИТЕ СО ММФ ЗА НОВ АРАНЖМАН

Од 10 до 24 мај 2005 година, се одржа третата и последна рунда на преговори со Меѓународниот монетарен фонд за склучување на нов аранжман. Во текот на преговорите, се постигна согласност за склучување на тригодишен Стенд-бај аранжман, кој всушност ќе опфати четири фискални години, од 2005 до 2008 година.

Главната цел на аранжманот е стимулирање на растот на економијата и намалување на нерамнотежата на тековната сметка преку спроведување на

вите на ниво кое е конзистентно со стабилен девизен курс во периодот 2005–2008 година, при што инфлацијата постепено ќе се зголеми на 2%. Стапката на економски раст се очекува да се зголеми на 4,2% годишно во просек, додека дефицитот на тековната сметка се очекува да се намали за 1,5 процентен поен во 2005 година, а понатаму на околу 5,5% од БДП како што структурните реформи го даваат ефектот.

Аранжманот, односно програмата на економски и финансиски политики која Република Македонија е спремна да ја спроведува, ќе се најде на Бордот на директори на ММФ за одобрување во првата недела на август 2005 година.

БУЧИМ ПОЧНА СО РАБОТА

Рестартирањето на „Бучим“ е од големо значење за Радовиш и за Македонија, а од истиот инвеститор очекуваме наскоро да ја активира и „Саса“, изјави премиерот Владо Бучковски при свеченото пуштање на производството во „Бучим“. Според него, со активирањето и на рудниците „Злетово“ и „Тораница“ на работа ќе се вратат 3.300 македонски рудари. Лентата во „Бучим“ ја пресекоа претседателот Бранко Црвенковски и претставникот на стратешкиот инвеститор „Ромтрејд“, Русинот Александар Михајлович Бронштејн.

Генералниот директор на „Бучим“, Украинецот Василиј Борутскиј, истакна дека во рудникот три месеци интензивно се работело на подготовка на капацитетите за рестартирање, за што биле вложени 3,8 милиони евра. Максималниот капацитет на производство во „Бучим“ се очекува на први јули. Годишно ќе се произведуваат 50.000 тони бакарен концентрат, еден тон сребро и 500 до 600 килограми злато.

Рудникот со пробно производство почна во средината на март, кога беа ангажирани 430 поранешни рудари. Сега во „Бучим“ работат 480 работници. Во последниот период, цената на бакарот на светските берзи е поволна и во моментот изнесува 3.500 долари за еден тон, поради што се очекува годишен обрт од 20 милиони евра и профит од околу пет милиони евра.

структурни реформи насочени кон подобрување на конкурентноста. Главните структурни реформи во договорената програма која ќе биде подржана со аранжманот се насочени кон зголемување на флексибилноста на пазарот на работна сила, зголемување на ефикасноста на судскиот систем, подобрување на управувањето во јавниот сектор и деловната клима, кои се очекува да ја подобрат продуктивноста и привлечноста на Република Македонија за инвестиции.

Клучна компонента во програмата ќе биде и тамошното одржување на макроекономската стабилност, преку фискалната и монетарната политика. Тоа ќе значи одржување на стабилни, односно ниски нивоа на дефицит на централната државна власт, кои ќе бидат конзистентни со одржливите нивоа на дефицитот и долгот на јавниот сектор и дефицитот на тековната сметка.

НБРМ ќе продолжи да ја насочува монетарната политика кон одржување на покриеноста на резер-

СВЕТСКАТА БАНКА ЗА ПОДОБРУВАЊЕ НА БИЗНИС-КЛИМАТА ВО МАКЕДОНИЈА

Министерството за економија и Мисијата на Светска банка, предводена од Силвија Миноти, разговараа за Програмата за подобрување на бизнис-климата во земјата БЕРИС (Business Environment Reform and Institutional Strengthening).

„Оваа програма претставува една од клучните претпоставки за подинамичен развој на македонската економија, односно за структурните реформи кои треба да се спроведат во нашата економија со цел да се забрза економскиот раст и развој на земјата“, изјави министерот за економија, Фатмир Бесими.

Основната цел на БЕРИС проектот е зајакнување на капацитетот на Владата на Република Македонија за подобрување на бизнис-окружувањето, во контекст на европските стандарди и најдобри практики. Проектот се состои од четири компоненти, кои предвидуваат подобрување на квалитетот на регулативата од бизнис-сферата, зајакнување и модернизирање на националниот систем за метрологија, стандардизација, тестирање и квалитет, промовирање на политиката на конкуренција и подобрување на пристапот до информациите за кредитната способност и финансиските перформанси на компаниите.

Меѓу поважните придобивки кои се очекува да ги донесе овој проект е намалување на административните и законските бариери во водењето бизнис, преку драстично скратување на потребното време за регистрација на новите бизниси, подобрување на квалитетот на постојната и новата регулатива од деловната сфера, поедноставување на инспекциските процедури и издавањето дозволи и слично.

Имплементацијата на проектот би се одвивала во следните четири години, односно до крајот на септември 2009 година.

ГОДИШНО СОБРАНИЕ НА ЕБОР

Кон крајот на мај, во Белград се одржа XIV-то Годишно собрание на Бордот на гувернери на Европската банка за обнова и развој – ЕБОР. На Годишното собрание и Деловниот форум, учествуваше и делегација од Министерство за финансии предводена од министерот Никола Поповски – гувернер на Република Македонија во ЕБОР. Во делегацијата присуствуваше и Гувернерот на НБРМ, г-н Петар Гошев.

Во рамките на Бизнис форумот 2005 – „Програма за промоција на земјата“, министерот Поповски одржа индивидуална презентација на која се зборуваа на неколку теми (макроекономска состојба; судски реформи и иницијативи за транспарентност; напредок постигнат во банкарскиот сектор и текови на капитал; регионална економска интеграција, хармонизација на законите за трговија и развој на извоз; корпоративно управување на и инвестициска клима за МСП; инфраструктурни инвестиции). Во панел дискусијата покрај Министерот Поповски учествуваа и г. Кенџи Наказања, шеф на канцеларија на ЕБОР во Скопје, и Ѓорѓи Јанчевски, прв генерален директор на Тутунска банка АД Скопје.

Покрај учество на Годишното собрание и Бизнис форумот, министерот Поповски оствари средби со претставници од меѓународни финансиски институции (ЕБОР, ЕИБ, Банка за развој при Совет на Европа, UBS, Deutsche Bank AG, Dresdner Kleinwort Wasserstein, Moody's....), како и билатерални средби со своите колеги министри.

ОСНОВАН МАКЕДОНСКО - СЛОВЕНЕЧКИОТ ДЕЛОВЕН КЛУБ

Во Република Македонија се очекуваат нови словенечки инвестиции и продлабочување на соработката меѓу компаниите од двете држави, истакна премиерот Владо Бучковски на конститутивната седница на македонско-словенечкиот деловен клуб. Клубот

ќе треба да ја унапредува соработката меѓу словенечките и македонските фирми што членуваат во него. „Се надевам дека од овој клуб ќе се создадат нови можности за продлабочување на соработката меѓу деловните заедници. Македонија има силна и изразена поддршка од Словенија на патот кон економско јакнење – истакна премиерот.

Во деловниот клуб сега членуваат 140 претпријатија од двете земји, а најверојатно следната година ќе се приклучат и други фирми. Како резултат на оваа соработка, прилепска „Витаминка“ веќе потпиша договор со словенечка „Колинска“ за да произведува нејзини производи, а „Меркатор“ најави дека ќе учествува на тендерот за изградба на деловен простор во Скопје.

Според Јанко Гедрих, претседател на Собранието на деловниот клуб, словенечките инвестиции во Македонија ќе бидат зголемени бидејќи и деловната клима во земјава е подобрена.

КОМЕРЦИЈАЛНА БАНКА И ГОДИНАВА НАЈДОБРА БАНКА ВО МАКЕДОНИЈА

Комерцијална банка – Скопје и оваа година, како и минатата, е избрана за „Најдобра банка во Македонија“ од реномираниот њујоршки магазин „Global finance“. Изборот е извршен според критериумите пораст на средства, профитабилност, стратегиски партнерства, услуги на комитентите, конкурентски цени и нови производи. Магазинот „Глобал фајнанс“, кој во 2005 година слави 18 години од своето постоење, има 50.000 претплатници и повеќе од 250.000 читатели во над 158 земји во светот, а веќе дванаесет години избира најдобри банки што се појавуваат на пазарот.

ЗЕМЈИТЕ ОД КОРИДОРОТ 8 ПОТПИШАА ДЕКЛАРАЦИЈА ЗА СОРАБОТКА ВО ОБЛАСТА НА ЕНЕРГЕТСКАТА ИНФРАСТРУКТУРА

Земјите низ кои поминува Коридорот 8 – Бугарија, Македонија, Албанија и Италија, во Софија потпишаа Декларација за соработка во областа на енергетската инфраструктура. Декларацијата претставува израз на политичка волја на четирите земји за изградба на целосна инфраструктура за пренос на електрична енергија, природен гас и нафта. Целосната идеја за развивање на енергетската инфраструктура по трасата на Коридорот 8 подразбира изградба на електроенергетски врски меѓу Бугарија, Македонија, Албанија и Италија, на гасовод од Бу-

гарија до Италија, како и на нафтоводот од Бургас до Валона. Енергетскиот коридор, според потписниците на Декларацијата, ќе доведе до поголема економска и политичка стабилност, развој на регионот и поголема ефективност во привлекувањето на инвестициите.

Учесниците изразија целосна подготвеност да дадат политичка и финансиска поддршка за приоритетните проекти кои ќе бидат утврдени кон крајот на мај во Рим. Италијанскиот министер Антонио Марцано изјави дека природната и енергетската инфраструктура претставува инструмент за поблиски политички и економски врски меѓу земјите каде што минува Коридорот 8. Енергетските интерконективни врски ќе овозможат не само билатерална спогодба со што ќе се зголеми сигурноста на снабдувањето со енергија, туку ќе се создадат и технички и енергетски предуслови за посуштинска соработка во пазарните услови на стопанисување, кои во овој дел на Европа ќе завладеат од 2007 година. Македонскиот министер ја најави изградбата на далновод меѓу Македонија и Бугарија во должина од 190 км, која ќе почне во октомври оваа година и ќе трае 18 месеци, а инвестицијата ќе чини 50 милиони евра. Средствата се обезбедени од Европската банка за обнова и развој.

За гасоводниот сектор, преку швајцарската компанија ЕГЛ е предвидена изградба на транс-јадранскиот гасовод што ќе поминува низ Бугарија, Македонија, Албанија и Италија, а ќе чини околу 1.2 милијарди евра. Овој регионален проект, чија главна намена е снабдување со природен гас на јужниот дел на Италија, како и на потрошувачите низ земјите каде истиот минува.

МИСИЈА НА СВЕТСКА БАНКА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

На почетокот на мај, во Република Македонија престојуваше вториот дел од Мисијата на Светската банка за пред-оценка и финализирање на областите кои ќе бидат опфатени со претстојниот Програмски заем за развојни политики – ПДПЛ. Мисијата беше предводена од г. Брус Кортни, вклучувајќи експерти на Светската банка од повеќе области: реформа на судството, реформа на пазарот на работна сила, реформа на финансискиот сектор и деловното окружување.

Целта на Мисијата беше натамошна подготовка и деталзирање на активностите кои ќе бидат опфатени со новата среднорочна програма која ќе биде поддржана од страна на Светската банка, како и финализирање на тригодишната матрицата на услови и политики кои Владата на Република Македонија треба да ги спроведе и исполни за презентацијата на овој аранжман пред Бордот на Извршни Директори на ова меѓународна финансиска институција.

Мисијата на Светската банка за време на нејзиниот престој беше во координација и со Мисијата на банката за Проектот за реформа на судството, чија задача ќе биде идентификување на можните компоненти од овој проект за кој се очекува активностите да бидат интензивирани во втората половина од оваа година.

По завршувањето на оваа Мисија, Светската банка ќе допатува во Република Македонија уште еднаш, на почетокот на јули, кога се очекува да се постигне конечен договор со Владата на Република Македонија околу тригодишната реформска програма. Презентацијата на ПДПЛ аранжманот пред Бордот на Извршни директори на Светската банка е закажан за крајот на октомври оваа година.

ПРИЈАВУВАЊЕ НА ДАНОЧНИТЕ ОБВРСКИ ПРЕКУ ИНТЕРНЕТ

Најдоцна за една година, даноците во Управата за јавни приходи ќе се пријавуваат електронски, најави директорката на Управата за јавни приходи (УЈП), Петра Митева. Таа го потпиша договорот за програмата „Електронско сметководство“, за чија реализација владата на Италија донираше еден милион долари.

Целта на проектот е да се осовремени работата на Управата со софтвер и сервер од италијанската донација, која ќе се реализира со помош од Програмата на Обединетите нации за развој (УНДП). Според министерот за финансии Никола Поповски, донацијата е поддршка за напорите за постапна и целосна дигитализација на услугите што им ги пружа државата на граѓаните и на правните лица. „Проектот ќе придонесе за зацврстување на функциите на УЈП и за можноста даночните обврзници електронски да комуницираат со Управата, односно даноците да ги плаќаат преку Интернет“, истакна министерот Поповски.

ПРЕЗЕНТИРАН ЦЕНТАР ЗА ПОТТИКНУВАЊЕ НА РАЗВОЈОТ НА МАЛИТЕ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА

Стопанската комора на Македонија ги презентира интерактивниот коморски бизнис информациски систем и услугите на Центарот за поттикнување на развојот на малите и средни претпријатија и на Центарот за унапредување на квалитетот во производството и услугите.

„Малите и средни претпријатија се доминантната сила во економијата. На нив отпаѓаат 99,5% од вкупниот број регистрирани фирми во земјата. Оттука, тие се во центарот на нашиот интерес“, рече претседателот на Комората, Бранко Азески.

Обраќајќи се пред присутните, министерот за економија Фатмир Бесими уште еднаш потврди дека Владата ќе го поддржува развојот на малите и средни претпријатија.

„Малите и средни претпријатија се значаен сегмент од економскиот развој на земјата. Тие допрва ќе се соочуваат со предизвиците на пазарната економија и затоа им е неопходно поддршка од Владата посебно од аспект на подобрување на деловниот амбиент“, нагласи министерот.

Интерактивниот коморски систем е нова деловна алатка во секојдневното работење на фирмите кој меѓу другото овозможува воспоставување електронски пазар, со примена на најсовремена информатичка технологија. Центарот ќе врши истражување на пазарот, ќе обезбедува контакти со потенцијалните партнери во странство, поддршка на технолошкиот развој и изработка на бизнис-плани и инвестициски програми. Центарот е дел од мрежата на 140-те бизнис центри во кои се вклучени 22 земји.

„ЧЕХ ЕРЛАЈНС“ ЌЕ ЛЕТА НА ЛИНИЈАТА ПРАГА - СКОПЈЕ

Чешката авиокомпанија „Чех ерлајнс“, почна да лета на редовната линија Прага – Скопје – Прага. Оваа авиокомпанија, со авионот од типот „Боинг 737“ ќе овозможи авионска врска меѓу двата главни града на Македонија и на Чешка три пати неделно. Чешката авиокомпанија е дванаесетта странска компанија која сообраќа до нашиот главен град.

Директорот на јавното претпријатие за аеродромски услуги „Македонија“, Орхан Рамадани, по пристигнувањето на авионот на „Чех ерлајнс“, изјави дека на македонските граѓани им станува достапна уште една европска дестинација.

ПРОКРЕДИТ НАЈАКТИВНА ВО КРЕДИТИРАЊЕТО НА МАЛИТЕ БИЗНИСИ

По зголемувањето на основниот капитал на 10 милиони евра, ПроКредит банка се здоби со комплетна банкарска дозвола од Народна банка на Македонија. Со оваа дозвола, ПроКредит банка на своите клиенти ќе може да им понуди комплетна банкарски услуги.

„Ние и понатаму ќе се фокусираме на поддршка на микро, мали и средни претпријатија, бидејќи нивниот развој претставува главен фактор за подобрување на целокупната економска состојба. Развојот на приватниот сектор најмногу придонесува за отворање на нови работни места“, се истакнува во Банката.

Одличните резултати на банката во изминатиот период беа главна причина за зголемувањето на нејзиниот капитал од страна на акционерите. „Ре-

зултатите од минатата година покажаа голема побарувачка за банкарски услуги. Пораст забележавме и во целокупното работење на Банката, во однос на кредитното бизнис и агро портфолио, работењето со картички и во останатите банкарски услуги“. Од почетокот на своето работење до сега, Банката има издадено 12.133 кредити, со вкупна вредност од околу 48 милиони евра.

Минатата година, ПроКредит банка понуди и кредитна линија за поддршка на агро-бизнисот. Највисокиот износ за агро-кредитите изнесува 100.000 евра, а условите под кои се доделуваат кредитите се прилагодени на земјоделците и нивните специфични услови за работа. Банката за само три месеци додели земјоделски кредити во вредност од 360.000 евра.

500 МАКЕДОНСКИ УЧИЛИШТА ДОБИЈА ПРИСТАП КОН ИНТЕРНЕТ

Над 460 основни и средни училишта во Македонија ќе можат да користат Интернет преку провајдерот „Он-нет“. Трошоците за Интернетот во сите

училишта ги покрива УСАИД, преку проектот „Македонија се поврзува“. Имено, компанијата за информатичка технологија, „Логин Системи“ потпиша договор со интернет провајдерот „Он-нет“ за доставување на опрема од светски познатата компанија „Моторола“ за безжично поврзување на оддалечени локации. Со овој договор, вреден 400.000 долари, над 460 основни и средни училишта во Македонија ќе можат да користат Интернет. Трошоците за Интернетот во сите училишта ги покрива УСАИД, преку проектот „Македонија се поврзува“.

„Со успешната реализација на проектот позитивно ќе ја измениме иднината на нашите ученици и со тоа ќе обезбедиме позитивен економски развој“, вели Венко Глигоров, генерален менаџер на „Логин

Системи“. Очекувањата се дека овој проект ќе заживее од септември оваа година, односно од самиот старт на учебната година. Неговото целосно реализирање треба да биде завршено до крајот на 2005 година, а неговите поволности ќе можат да се користат до септември 2007 година.

КОНЦЕСИЈА ЗА ДВАТА АЕРОДРОМИ

До крајот на месецот, Владата на Република Македонија ќе објави тендер за избор на странска компанија која ќе ја подготви тендерската документација за скопскиот и охридскиот аеродром. Изборот на консултант ќе се одвива во две фази, при што во првата фаза ќе се изврши доквалификација на консултантот и во втората фаза ќе се изврши конечниот избор на консултантска кука.

Двата аеродроми ќе се даваат во пакет, а идниот концесионер ќе биде обврзан да инвестира само во скопскиот аеродром „Петровец“. Во охридскиот аеродром ќе нема никакви обврски за дополнителни инвестиции. Според предлогот на Владата, концесијата под која ќе се даваат аеродромите ќе трае дваесет години. Постои и законска можност овој период да трае триесет години. За времетраењето на концесијата дополнително ќе се одлучува и тоа ќе биде утврдено во тендерската документација.

ДОМАШНИ СЕРТИФИКАТИ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ ПРОИЗВОДИ

Во скоро време, македонските земјоделци ќе добиваат сертификати за извоз од првата лабораторија што ќе биде отворена во земјава. Лабораторијата ќе почне да работи на Институтот за полјоделство, а целиот проект е финансиран од Европската агенција за реконструкција во вредност од над еден милион евра. За земјоделците, вајквиот потег прет-

ставува чекор напред, кој го прави Владата за олеснување на извозот во Европската Унија.

„Досега испитувањата за сертификарање на производството ги правевме во Италија или Австрија што чинеше многу пари. Ова е позитивен чекор напред, но не сме сигурни колку брзо ќе се спроведе. Тоа ќе значи поевтинување на производството, зашто трошоците за испитувањата ги вградувавме во цената“, објаснуваат извозниците. Нашите земјоделци веќе подолго време имаат проблем со извозот во Унијата, бидејќи таму се бара сертификатирано производство и следливост на храната.

Контролата на растенијата ја уредивме со новиот закон за здравје на растенија кој стапи во сила во минатата година. Со него за секое растение ќе се издава посебен пасош кој ќе значи дека растението е исправно, се вели во Министерството за земјоделство. На тој начин ќе се подобри и квалитетот на она што се нуди на домашниот пазар бидејќи и домашните купувачи ќе знаат од каде потекнуваат производите и дека истите се здравствено исправни. Во прво време, пасошите ќе ги издаваат посебни инспектори кои се дополнително обучени за таа работа. Дел од нив се од Агенцијата за поттикнување на земјоделството, а другиот се фитосанитарните инспектори кои работат во подрачните единици на Министерството.

Доларизација: Контролата на ризикот е од клучно значење

Иако делумната доларизација може да придонесе за зголемена финансиска интермедијација во некои земји, таа исто така ги прави финансиските системи почувствителни на ликвидносни ризици и ризици за солвентноста

Економијата можеби е наука, но исто така се чини дека подлежи и на трендови. Доларизацијата – употреба на странска валута, обично американски долар, при трансакции во друга земја – само пред неколку години беше жешка тема на разговор на економските конференции и семинари. Сега економистите ставаат поголем акцент на тоа да се биде внимателен бидејќи трошоците и ризиците од доларизација станаа сè поочигледни. Меѓутоа, доларизацијата и понатаму е широко распространета и дури и се интензивира во некои земји. Во последно време се користат и други странски валути,

како еврото. Иако овие земји всушност се евроизирани, поимот доларизација честопати се користи и во двата случаи: доларизација и евроизација.

Сè поголемата употреба на доларот за реални и финансиски трансакции е честопати реакција на граѓаните или на владата во една земја на нестабилноста поврзана со националната валута на таа земја. Меѓутоа, додека употребата на доларот може да доведе до зголемена макроекономска стабилност, таа исто така може да предизвика финансиските системи да бидат почувствителни на кризи во врска со ликвидноста и солвентноста. Исто така, штом еднаш се случи, многу е тешко да се отстрани доларизацијата, дури и ако земјата паралелно ја одржува домашната валута и успева да ја стабилизира нејзината вредност. Соодветно на тоа, доларизацијата претставува нешто кон кое треба да се пристапи со особена внимателност.

Што претставува доларизацијата?

Доларизацијата може да има повеќе облици. Целосна или официјална доларизација се појавува кога странската валута – обично доларот – е прифате-

на од страна на една земја како нејзино главно или ексклузивно платежно средство. Делумна или де факто доларизација се појавува кога една земја ја задржува својата домашна валута во прометот, но исто така дозволува плаќањата и трансакциите слободно да се извршуваат во долари. Корисно е да се прави разлика помеѓу три различни видови на доларизација:

- доларизација при плаќања – доларите главно се користат како средство за плаќање;
- финансиска доларизација – домашните резиденти ги чуваат финансиските средства во долари; и
- фактичка доларизација – локалните цени и/или плати се утврдени во долари.

Доларизацијата може да има повеќе облици. Целосна или официјална доларизација се појавува кога странската валута - обично доларот - е прифатена од страна на една земја како нејзино главно или ексклузивно платежно средство. Делумна или де факто доларизација се појавува кога една земја ја задржува својата домашна валута во прометот, но исто така дозволува плаќањата и трансакциите слободно да се извршуваат во долари

Постојат само мал број целосно доларизирани економии во светот, вклучувајќи го Еквадор, Ел Салвадор и Панама. Но де факто или делумната доларизација е широко распространета. Коефициентот на девизните депозити во однос на вкупните депозити се зголеми во последните години во Латинска Америка, Азија, Африка и европските економии во транзиција.

Зошто земјите се доларизираат?

Доларизацијата честопати рефлектира долг период на макроекономска нестабилност. Луѓето главно претпочитаат парите кои ги чуваат да

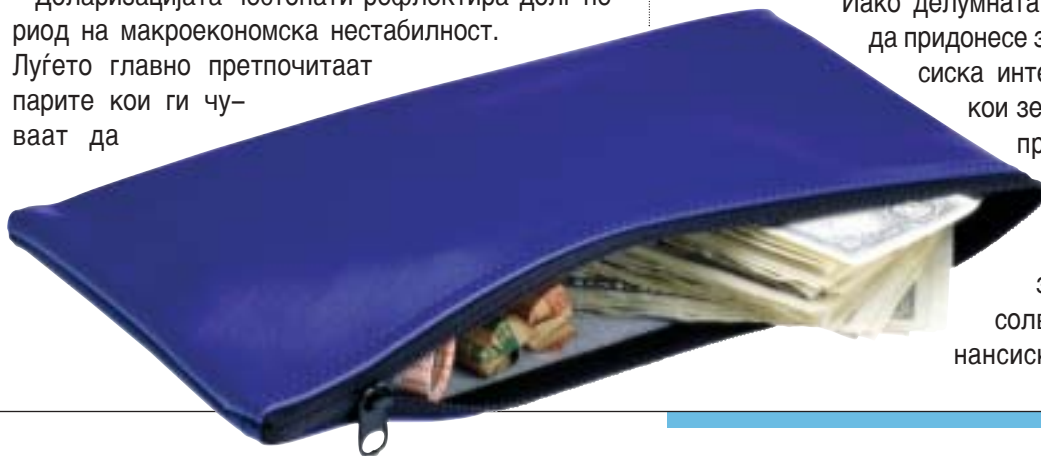
имаат релативно стабилна куповна моќ. Поради тоа, резидентите во земјите во кои има долг период на висока и нестабилна домашна инфлација може да претпочитаат странска валута чија вредност е постабилна.

Институционалните фактори имаат значајна улога во утврдувањето зошто некои земји во кои има долг период на макроекономска нестабилност се доларизирани, а други не се. Некои земји може да настојуваат да го задржат падот на заштедите до кој може да дојде поради инфлација преку одобрување да се користи странска валута; други може да се обидат да ѝ се спротивстават на доларизацијата преку промовирање на шеми за финансиска индексација или прибегнување кон контрола врз капиталот. Имајќи го предвид горе наведеното, недостатокот од длабоки финансиски пазари кои би го поддржале ликвидниот пазар за индексирани инструменти и едноставноста, транспарентноста и кредибилитетот на доларските инструменти може доведат до нарушување на рамнотежата во корист на делумната доларизација во некои земји.

Успешна дедоларизација имаше во Босна и Херцеговина, Израел, Мексико, Полска и Словенија откако беа имплементирани здрави политики за антиинфлација. Во некои од овие земји, дедоларизацијата беше поддржана со контроли, па дури и присилна конверзија на средствата или обврските во долари во домашната валута. Меѓутоа, поради неразбирливи причини, доларизацијата и понатаму егзистира, или се зголеми во многу земји дури и по успешна стабилизација на домашната валута. За оние кои се доведени во искушение да спроведат присилна дедоларизација, бегството на капитал може да биде значајно (во Мексико во 1982 година, бегството на капитал беше проценето на 6,5 милијарди американски долари) и не секогаш доведува до одржано намалување на доларизацијата, како што е прикажано во случаите на Боливија (1982) и Перу (1985).

Нема бесплатен ручек

Иако делумната доларизација може да придонесе за зголемена финансиска интермедијација во некои земји, таа исто така ги прави финансиските системи почувствителни на ликвидносни ризици и ризици за солвентноста. Кога финансиските институции и

другите учесници на пазарот нема соодветно да ги проценат и контролираат овие ризици, тие може да создадат – па дури и да ги влошат – турбуленции преку предизвикување на банкарска паника и финансиски кризи.

Ликвидносен ризик во доларизиран систем се појавува кога има несоодветна гаранција за обврските на банките во долари. Согледаното зголемување во една земја или банкарски ризик може да ги натера депонентите или другите доверители да ги конвертираат нивните депозити или кредитни линии во долари или да ги префрлат во странство. Обврските во долари треба да се платат по номинална вредност во однос на странска валута. Освен ако не се обезбе-

имаат валутна неусогласеност, таа може да претрпи загуби како индиректен резултат на депрецијација на домашната валута, дури и ако самата банка нема валутна неусогласеност. Депрецијацијата предизвикува заемопримачот кој не е обезбеден од ризик да претрпи загуба која влијае врз неговиот или нејзиниот капацитет да ѝ го отплати заемот на банката, што веројатно ќе доведе до неотплаќање на заемот. Кога голем дел од портфолиот на заеми на банкарскиот систем е концентриран на ваков вид на заемопримач, банките се изложени на кредитен ризик предизвикан од валутата, кој произлегува од девизниот ризик на нивните заемопримачи. Таквите загуби може да ја загорзат солвентноста на банките.

Пораст на доларизацијата

(учество на депозитите во странска валута во вкупните депозити на банките, во %)

Регион	Број на земји	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Јужна Америка	9	45.8	41.6	44.6	48.1	49.2	50.9
Земји во транзиција	26	37.3	38.9	43.5	44.3	46.9	47.7
Среден исток	7	36.5	37.2	37.7	37.5	38.2	41.9
Африка	14	27.9	27.3	27.8	28.9	32.7	33.2
Азија	13	24.9	28.0	26.8	28.8	28.7	28.2
Централна Америка	6	23.2	23.4	24.7	24.8	25.2	27.3
Кариби	10	6.3	7.6	6.8	6.7	6.1	6.2
Развиени земји	14	7.4	7.5	7.5	6.7	7.0	6.6

Извор: ИФС, ИМФ, статистички публикации на одделни Централни банки

дени со доволно ликвидни средства во долари во странство, банките може да ги потрошат ликвидните доларски резерви и да ги исцрпат девизните резерви на централната банка во тој процес. Паника околу обврските во долари може да се создаде со влошените макроекономски услови, како што беше случајот во Мексико во 1982 година, во Аргентина и Уругвај во 2001 година и во Боливија во 2003 година.

Главните ризици за солвентноста во делумно доларизирани системи се појавуваат како резултат на валутните разлики во билансот на состојба и на ефектите кои големата депрецијација на локалната валута потоа може да ги има врз нето вредноста. Валутната неусогласеност со појавува кога девизните средства се разликуваат од девизните обврски. Кога девизните обврски на банка е поголеми од нејзините девизни средства, депрецијацијата на локалната валута ќе ја намали нејзината нето вредност и може да ја загрози нејзината солвентност. Ова се случува на пример кога банка зема депозити во странска валута и дава заеми во домашна валута. Ова е познато како девизен ризик. Кога банка дава средства на заем на фирми и домаќинства кои

Како да се контролираат ризиците

Некои креатори на политики во доларизирани економии тежнеат кон комплементарни политики со цел да ја намалат чувствителноста на нивните финансиски системи: прудентните политики, насочени кон контролирање на ликвидносните ризици и ризиците за солвентноста предизвикани од доларизацијата, се комбинираат со мерки со цел домашната валута да се направи попривлечна и да се намали доларизацијата.

Политиките насочени кон ограничување на ликвидносните ризици се чести во високо доларизирани економии, но нивниот опфат и карактер се разликуваат. Високите нивоа на девизни ликвидни средства во готовина или во износи вложени во странство честопати функционираат како заштита. Ова служи за намалување на можноста за исцрпување на ликвидноста во случај на банкарска паника и исто така ја намалува веројатноста воопшто да настане паника. Во некои земји голем дел од овие ликвидни средства соодветствуваат со девизните

резерви на централната банка. Во други земји, финансиските институции исто така држат многу ликвидни средства вложени во странство, или на доброволна основа или како резултат на продентните барања во форма на задолжителна ликвидност или задолжителна резерва воведено согласно закон. Целта на таквите закони е да се обезбеди дека банките ги сносат трошоците за одржување висока

Политиките за зголемување на привлечноста на домашната валута генерално се насочени кон намалување на ризиците и трошоците поврзани со нејзината употреба. Таквите мерки вклучуваат одржување на ниска инфлација, отстранување на административните плафони за каматните стапки, придвижување кон таргетирање на инфлацијата и пофлексибилни девизни режими, развивање на пазари за јавни хартии од вредност деноминирани во домашна валута и подобрување на ефикасноста на домашниот платен систем

ликвидност, а со тоа ги интернализираат ризиците од работење во доларизирано оркужување. Други земји имаат експлицитни аранжмани со кои ѝ се овозможува на централната банка да обезбеди поддршка на ликвидноста во девизни средства. Сигурност на овие аранжмани е зајакната ако централната банка држи голем износ меѓународни резерви.

Политиките за контрола на кредитниот ризик предизвикан од валутите, иако сè уште ретки, стануваат

сè почести. Главната цел е да се поттикнат доверителите и должниците во финансискиот систем да ги интернализираат трошоците од работењето во доларизирано окружување. Постои широка низа на можни мерки. Тие може да бидат во форма на забрана или ограничувања врз давањето девизни заеми на заемопримачи кои не се обезбедени од ризик (Аргентина, Чиле, Либан) или високо обезбедување или задолжителен капитал за необезбедени заеми (Грузија). Во некои земји се пропишани правила за управување со кредитен ризик со кои експлицитно се бара финансиските институции да го проценат кредитниот ризик предизвикан од валутите на потенцијални или фактички заемопримачи (Перу).

Политиките за зголемување на привлечноста на домашната валута генерално се насочени кон намалување на ризиците и трошоците поврзани со нејзината употреба. Таквите мерки вклучуваат одржување на ниска инфлација, отстранување на административните плафони за каматните стапки, намалување на ненадоместената задолжителна резерва за депозитите во локална валута, придвижување кон таргетирање на инфлацијата и пофлексибилни девизни режими, развивање на пазари за јавни хартии од вредност деноминирани во домашна валута и подобрување на ефикасноста на домашниот платен систем.

Преземено од:
Finance and Development, March 2005

КРИТЕРИУМИ ЗА РАНГИРАЊЕ НА КОРПОРАТИВНИТЕ И ОБВРЗНИЦИТЕ НА ЛОКАЛНИТЕ ВЛАСТИ

Иако засега отсутни од нашиот финансиски систем, корпоративните обврзници и обврзниците на локалните власти веројатно ќе добиваат на значење преку процесите на реформирање на финансиската структура (пред сè со појавата на приватните пензиски фондови) и на фискалната децентрализација

Проф. д-р Михаил Петковски

Михаил Петковски е редовен професор по предметите Финансиски пазари и институции и Меѓународни финансии на Економскиот факултет во Скопје. Автор и коавтор е на поголем број книги, студии и статии, објавени во земјата и странство. Редовно настапува на домашни и меѓународни научни собири. Повеќе пати престојувал на реномирани универзитети во САД и Западна Европа. Бил член на Советот на Народна банка на Република Македонија и Комисијата за хартии од вредност. Работел како консултант на неколку влади на РМ и на Министерството за финансии, а моментно е советник на премиерот на Владата на РМ. Учествувал во преговорите со повеќе меѓународни финансиски институции (ММФ, Светска банка, Париски клуб). Тој е еден од учесниците во изработката на Антиинфлаторната програма во 1992 година, при монетарното осамостојување на Република Македонија.

Кредитните рејтинг-агенции го привлекоа вниманието на нашата јавност во минатата година, кога беше изработен кредитниот рејтинг на Република Македонија. Но, во развиениот свет, главна активност на овие приватни компании е да вршат оценка на кредитниот ризик кај корпорациите што емитираат обврзници. Покрај државните и корпоративните, рејтинг-агенциите се занимаваат и со оценка на обврзниците издадени од локалните власти. Кредитните рејтинг-агенции ги анализираат финансиските карактеристики на емитентот и ја проценуваат можноста тој да не одговори на обврските за отплата на долгот. Поради тоа, учесниците на финансиските пазари во тие земји најчесто не вршат сопствена кредитна анализа, туку се потпираат на заклучоците на рејтинг-компаниите, кои се објавуваат во форма на рангирање.

Цел на оваа статија е да даде кус приказ на критериумите што кредитните рејтинг агенции ги употребуваат при анализата на корпоративните обврзници и обврзниците на локалните власти. Поради суштински различните карактеристики на емитентите, употребените пристапи при анализата на овие два вида обврзници меѓусебно битно се разли-

куваат. Иако засега отсутни од нашиот финансиски систем, корпоративните обврзници и обврзниците на локалните власти веројатно ќе добиваат на значење преку процесите на реформирање на финансиската структура (пред сè со појавата на приватните пензиски фондови) и на фискалната децентрализација, која ќе го зголеми финансискиот капацитет на локалните власти. Од тие причини, познавањето на методологијата за анализа на обврзниците во иднина и кај нас ќе добие практична вредност.

Рангирање на корпоративните обврзници

Рејтинг-агенциите ги собираат и анализираат сметководствените и другите финансиски информации за кои тие сметаат дека можат да ја намалат идната способност на емитентот да го отплати неговиот долг. Добро разработени системи на финансиска анализа, комбинирани со елементи на економска анализа, се употребуваат за да се дојде до рејтинг со кој се настојува да се идентификува вистинската способност на емитентот да ги исполни условите во договорот и да ги изврши сите барани

плаќања навреме. Иако пондерирањето на различните критериуми поврзани со рангирањето е обоено со елемент на субјективност, бидејќи нагласката се разликува од фирма до фирма и од еден аналитичар до друг, овие критериуми сепак придонесоа за прилично успешни резултати на агенциите во разликувањето на ризичните обврзници од оние за кои е помалку веројатно дека нема да можат да ја вршат предвидената отплата.

Рејтинзите на обврзниците, разбирливо, се менуваат со текот на времето. Емитентите добиваат повисока категоризација кога веројатноста за неплаќање, според оценката на агенцијата, се намалила, односно се деградираат кога рејтинг компанијата процени дека веројатноста за неплаќање се влошила. Рејтинг компаниите однапред објавуваат кои емисии се предмет на разгледување, поради можна промена на рејтингот. Листите на кои се наведени таквите емисии се нарекуваат кредитни листи за набљудување (credit watch lists).

Обрнете внимание дека компаниите во развиениот свет сами бараат и плаќаат за утврдување на нивниот кредитен рејтинг. Тие се заинтересирани потенцијалните инвеститори да не прават трошоци за прибирање на информации за нивното работење, бидејќи тоа негативно би им се одразило на кривата на принос на нивните обврзници. Сосема спротивно е однесувањето на македонските фирми кои генерално избегнуваат да се изложат на рефлекторите на јавноста. Една од манифестациите на таквото однесување беше избегнувањето да се котира на Македонската берза се до воведување на присилната котација во 2002 година.

Видови финансиски коефициенти

Финансиските коефициенти што се употребуваат за да се стаса до овие рангирања се однесуваат на покриеноста, профитабилноста, леверџот и ликвидноста. Коефициентите на покриеност (coverage ratios) мерат колку пати со годишниот доход пред оданочувањето и пред плаќањето камати на другиот долг на компанијата, емитентот би можел да ја отплатува годишната камата и другите трошоци поврзани со сервисирање на обврзницата за која стапува збор.

$$\text{Коефициент на покриеност} = \frac{\text{Доходот пред одземањето на даноците}}{\text{Вкупните трошоци на обврзницата}}$$

На пример, ако вкупните трошоци на обврзницата за време на една година изнесуваат 10 милиони до-

лари, а компанијата заработува 50 милиони долари пред даноците и трошоците за камати, коефициентот на покриеност би бил 5,0. Коефициент поголем од 1,0 значи дека компанијата има доволно сила да ги изврши своите плаќања во врска со обврзницата, доколку нејзиниот доход не флукутира премногу со текот на времето. Многу аналитичари сакаат да видат коефициенти од 4,0 и повисоки, за компании со стабилни приходи и коефициенти од 6,0, или повисоки за компании со циклични приходи. Коефициентите од 2,0 до 3,0 се сметаат за прилично ризични, иако тоа повторно ќе зависи од природата на бизнисот на должникот. Основната идеја е дека овие коефициенти би требале да бидат индикација за способноста на емитентот да ги врши исплатите врз основа на обврзницата.

Низок коефициент на покриеност би можел да резултира или од приходи кои се премногу ниски или од долг кој е премногу висок. Изворот на низок коефициент може да биде пронајден со анализа на другите коефициенти. Ниски коефициенти на профитабилност (profitability ratios), релативно спрема другите конкуренти во истиот бизнис, сугерираат дека ниските приходи се проблемот, релативно високите коефициенти на финансиски леверџ (financial leverage ratios) прикажуваат дека високото ниво на долгот е проблемот.

Се разбира, не само нивоата, туку и трендовите на коефициентите на покриеност се исто така важни. Растечки коефициенти на покриеност може да навестуваат подобри времиња во иднината, додека влошувачки коефициент на покриеност може да индицира проблеми пред нас.

Профитабилноста претставува важна мерка на финансиското здравје на емитентот. Подоброто финансиско здравје (повисоката профитабилност) го прави долгот помалку ризичен. Неколку мерки на профитабилност се во употреба, но една од најглавните мерки е едноставната стапка на принос на сите средства (rate of return on total assets).

$$\text{Стапка на принос на вкупните средства} = \frac{\text{Нето доходи пред даноци}}{\text{Вкупни средства}}$$

Некои аналитичари ги употребуваат продажбите наместо вкупните средства за да ја добијат мерката на профитната маргина. Што се може да се смета за поволна стапка на принос, разбирливо варира низ различни индустрии и во различни времиња, но релативно ниска стапка на принос за дадена фирма може да покажува премногу непродуктивни средства, ниски приходи, високи трошоци или други не-

ефикасности. Ако оваа ситуација не се поправи, тоа би можело да води до намалени изгледи во поглед на идната финансиска сила.

Коефициентите за финансиски левериџ претставуваат мерки за товарот на долгот. Левериџот (leverage) е израз употребуван да ја означи употребата на долгот во финансирањето на операциите на фирмата, а постојат неколку коефициенти на левериџ. Еден од најпопуларните е коефициентот на долгот спрема трајниот капитал (debt-to-equity ratio). Други мерки настојуваат да прават разлика помеѓу кусорочниот долг, кој можеби наскоро треба да биде рефинансиран и долгорочниот долг. Различни видови на бизнис можат да издржат различни степени на левериџ.

Коефициентите на ликвидност (liquidity ratios) се исто така важни во оценката на квалитетот на обврзниците. проблемот се јавува кога некоја фирма има неликвидни средства и ликвидни обврски. Во таков случај, фирмата ќе се соочи со кусорочни тешкотии во конвертирањето на средствата во готови пари за да го ликвидира долгот доколку се јави таква потреба. Некоја фирма може да употребува малку левериџ, но ако таа нема доволно ликвидни средства, таа сепак би можела да западне во проблеми. Највообичаено употребуваната мерка за ликвидност се нарекува тековен коефициент (current ratio).

$$\text{Тековен коефициент} = \frac{\text{Тековни средства}}{\text{Тековни обврски}}$$

Тука, сегашните обврски се обврски што достасуваат за плаќање во една година, или помалку. Тековните средства се средства какви што се готовите пари, маркетабилните хартии од вредност и залихите, за кои се очекува да бидат конвертирани во готови пари за време на една година или помалку. Тековен коефициент од 2,0 или поголем се покажа како соодветен за некои видови бизнис, но не за сите. Аналитичарите понекогаш ги издвојуваат залихите од броителот, бидејќи, во случај на ликвидностна криза, би можело да биде тешко да се претворат залихите во пари без претрпување на тешки загуби. Оваа модификација резултира во коефициент познат како брз коефициент (љуиџк ратио).

Рангирање на обврзниците на локалните власти

Финансиските коефициенти употребени за оценка на квалитетот на корпоративните обврзници се чес-

то несоодветни за анализирање на обврзниците на локалните власти, кои се вообичаени во развиениот свет. Во обврзници на локалните власти спаѓаат обврзниците кои ги издаваат градовите, школските регионални институции, институциите кои вршат наплата на патарината, итн., чии приходи потоа најчесто служат за изградба на градежни проекти. Емитентите не се профитни, туку јавни институции задолжени за изведување на извесни јавни услуги. Со оглед на тоа, „општинските профитабилни коефициенти“ не се применливи. Слично на тоа, коефициентите на левериџ имаат малку значење бидејќи општинските институции имаат малку маркетабилни средства и малку „траен капитал“.

Битно прашање е и каков вид обврзница издала локалната власт. Постојат главно два вида обврзници издадени од локалните власти: приходни и општи. Во случајот на општите обврзници (general obligation bonds), аналитичарите гледаат на две работи. Првата е сегашната финансиска состојба на општината. Дали е таа моментно солвентна? Колкава е нејзиниот должнички товар? Каква е нејзината долгорочна структурна финансиска стабилност? Второ, аналитичарите ја испитуваат способноста на општината да мобилизира дополнителен доход преку нови даноци, ако тие станат нужни, или нејзиниот капацитет да ја сервисира обврзницата низ постоечките вишоци на даноци. (Тука, под „вишоци“ се подразбираат даноците надвор од нивото нужно да се одржи оперативниот буџет на општината).

Компаниите во развиениот свет сами бараат и плаќаат за утврдување на нивниот кредитен рејтинг. Тие се заинтересирани потенцијалните инвеститори да не прават трошоци за прибирање на информации за нивното работење, бидејќи тоа негативно би им се одразило на кривата на принос на нивните обврзници. Сосема спротивно е однесувањето на македонските фирми кои генерално избегнуваат да се изложат на рефлекторите на јавноста

Неколку коефициенти се полезни за оценка на квалитетот на долгот. Долгот по глава на жител (debt per capita) го гледа вкупниот долг на општината и го дели со нејзината популација. Според стандардите прифатени во САД, повеќе од 300 долари по жител би можело да се смета високо за мал град, додека 500 долари по жител може да биде прифатливо во поголем град. Друг коефициент го зема трошокот на долгот како процент на вкупниот општински буџет. Аналитичарите го оценуваат износот од

12% за високо квалитетно рангирање. Некои аналитичари го разгледуваат делот на вкупниот долг што ќе стаса за 5 или помалку години. Други го гле-

тарина за да се отплати обврзницата. Ако тие приходи се недоволни, поради недоволната употреба на мостот, обврзницата не ќе може да се отплатува.

Постојат главно два вида обврзници издадени од локалните власти: приходни и општи. Во случајот на општите обврзници (general obligation bonds), аналитичарите гледаат на две работи. Првата е сегашната финансиска состојба на општината. Дали е таа моментно солвентна? Колкав е нејзиниот должнички товар? Каква е нејзината долгорочна структурна финансиска стабилност? Второ, аналитичарите ја испитуваат способноста на општината да мобилизира дополнителен доход преку нови даноци, или нејзиниот капацитет да ја сервисира обврзницата низ постоечките вишоци на даноци

даат долгот како дел од вкупната оценета вредност на имотот што подлежи на оданочување. Во оваа анализа, коефициентот под 8 до 10% се смета за генерално прифатлив.

Покрај коефициентите спомнати погоре, аналитичарите ги земаат предвид социолошките и демографските трендови кои можат да ја загорзат способноста на градот да го отплатува долгот. Дали средната класа го напушта градот? Дали постои растечка даночна база? Дали постои историја на постојано дефицитно финансирање на нормалните оперативни трошоци?

Во случајот на приходна обврзница (revenue bond), само приходот заработен од конкретниот проект за кој обврзницата била издадена, може да биде употребен за да таа се отплати. На овој начин, овие видови на емисии се слични на корпоративни емисии. Пример за ова би можела да биде приходна обврзница издадена да се финансира изградба на мост со наплата за патарина. Да претпоставиме дека општината има намера да ги употребува приходите од па-

Даноци не можат да им бидат наметнати на локалните граѓани за да се помогне отплатата на обврзницата. Уште повеќе, колатералот вообичаено не може да биде продаден, затоа што тој е јавно добро.

Во случајот на општа обврзница (general obligation bond), даноците на промет, имот и доход можат да бидат наметнати за да се отплати обврзницата. Не само приходите генерирани од проектот, но исто така и општиот имиџ на општинскиот емитент стојат зад обврзницата. Со оглед на тоа, инвеститорите мораат да го разгледуваат внимателно проектот и општата состојба во која се наоѓа емитентот, како и видот на обврзницата.

Коефициентите на покриеност се важни во оценувањето на приходните обврзници. Приходите го заменуваат доходот во броителот на коефициентот, додека во именителот остануваат вкупните трошоци на долгот. Аналитичарите го сметаат коефициентот на покриеност од 1,5 до 2,0 како прифатлив. Колку повисок е коефициентот, толку посигурна е емисијата на обврзници.

Новиот систем за финансиска контрола во фондот за здравствено осигурување на Република Македонија

Во изминатите години се направија реформи со кои на ФЗО му беше доделена поголема независност во финансискиот менаџмент

Маја Богдановска

Маја Богдановска е родена во 1978 година. Дипломирала 2001 година на Економскиот факултет во Скопје на отсекот Деловна-бизнис економија, насока финансиско-сметководствен менаџмент. Во 2004 година завршува постдипломски студии од областа на меѓународните финансии и економија на Економскиот факултет при Универзитетот „Тор Вергата“ во Рим, Италија.

Во Министерството за финансии работи од март 2000 година. Во моментот е раководител на одделението за извештаи и анализа во Секторот Трезор, а ја извршува и функцијата на портпарол на Министерството за финансии. Посетувала голем број домашни и меѓународни обуки и семинари од областа на јавните финансии, трезорското работење, политика на трошоците и социјалната политика. Учесник е во преговорите со меѓународните финансиски институции. Активно ги владее англискиот и италијанскиот јазик.

Вовед

Здравствениот сектор во Република Македонија веќе долго време е критикуван и квалификуван од страна на меѓународните институции како најслаба точка на управувањето со финансиите во јавниот сектор.

Македонскиот здравствен сектор го сочинуваат три вида на институции, и тоа: Министерството за здравство кое е одговорно за креирање на здравствената политика, Фондот за здравствено осигурување (ФЗО) кој е одговорен за подготовка на буџетот, извршување на буџетот и контрола на трошењето и здравствените установи одговорни за обезбедување на здравствените услуги.

Буџетот на ФЗО во 2005 година достигнува 15.7 милијарди денари, што претставува околу 5% од БДП, додека Централниот буџет на Република Македонија управуван од страна на Министерството за финансии изнесува 66 милијарди денари, а кој ги опфаќа финансиските средства потребни за функционирање на министерствата и другите државни институции.

Имајќи ја предвид висината на финансиските средства управувани од страна на ФЗО јасно се заклучува дека се потребни строги правила за нивното

управување, како и поголема отчетност и транспарентност во нивното трошење.

Во изминатите години се направија реформи со кои на ФЗО му беше доделена поголема независност во финансискиот менаџмент, со што ослабна неговата отчетност пред Министерството за здравство, како институција одговорна за креирање и спроведување на

“Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставува ставовите на Министерството за финансии”

здравствените политики, како и отчетноста пред Министерството за финансии, како институција одговорна за управувањето со јавните финансии.

Со ФЗО раководи Управен одбор, кој се состои од 13 члена, именувани од страна на Собранието на Република Македонија. Во досегашното функционирање на УО забележана е негова пасивна улога во менаџирањето со ФЗО, особено во поглед на управувањето со финансии, како и постоењето на конфликт на интереси на неговите членови, бидејќи најчесто поголемиот дел од членовите на УО досега биле претставници од медицинската фела (вклучително и оние кои треба да ги претставуваат работодавците и осигурениците), иако согласно законот структурата на УО е релативно добро замислена.

Од буџетираните 14,1 милјарда денари, околу 90% се средства кои им се трансферираат на јавните здравствени установи, како плаќања за извршените здравствени услуги, околу 4% се средства кои им се трансферираат на приватните здравствени установи, со кои Фондот има склучено договори по принципот на капитација, а останатото се средства за лекувања во странство и рефундации.

Акционен план за реформи во здравствениот сектор

Фактот дека здравствениот сектор во Република Македонија претставува голем финансиски ризик за Владата го потврдија неколку студии и проекти на Светската банка, постојаните критики од страна на ММФ, како и неколкуте ревизии на финансикото работење на ФЗО направени од страна на Државниот Завод за ревизија.

Констатациите и заклучоците од овие студии доведоа до ангажирање на ревизорската куќа Ернст и Јанг за спроведување на детална длабинска студија на внатрешните контроли во ФЗО.

Сите недостатоци и слаби точки во интерните контролни механизми на ФЗО идентификувани со оваа ревизија доведоа до потребата за подготовка на детален Акционен план за ФЗО, односно за реформи во здравствениот сектор, кој беше усвоен од страна на Владата на Република Македонија на 17 мај 2005 година, а во чие спроведување ќе бидат вклучени ФЗО, Министерството за здравство и Министерството за финансии.

Со Акциониот план за ФЗО јасно се идентификувани главните задачи кои мора да се спроведат во наредниот период, а кои можат да се поделат во следниве седум категории:

- Воспоставување на соодветна база на политики за реформите во здравствениот систем;
- Наметување на фиксни буџетски плафони на здравствените установи;
- Подобрување на контролите на извршувањето на буџетот на здравствените установи, известувањето и преземањето на обврските;
- Воспоставување на прелиминарен сет на финансиски индикатори, како и индикатори за успешноста во давањето на услугите за сите здравствените установи;
- Зајакнување на внатешната и надворешната ревизија;
- Зајакнување на активностите поврзани со набавките од страна на ФЗО (меѓународни тендери и сл.);
- Зајакнување на управувачката структура на Министерството за здравство и ФЗО, како и подобрување на отчетноста на Управниот одбор на ФЗО.

Подготовка и извршување на буџетот на ФЗО и известување од страна на јавните здравствени установи

Еден од клучните недостатоци идентификувани во системот на здравственото осигурување е подготовката и извршувањето на Буџетот на ФЗО.

Имено, во формулацијата на Буџетот на ФЗО, по економски категории на трошоци, недостасува прегледот на трошењето на средствата од страна на здравствените установи по главните категории на трошоци (плати, стоки и услуги, капитални расходи и сл.), односно најголемиот дел од буџетот на ФЗО е изразен во една ставка Здравствени услуги, каде што се прикажани средствата кои им се трансферираат од страна на ФЗО на јавните и приватните здравствени установи, како и трошоците за здравствените услуги во странство, за ортопедски помагала, рефундацијата на средства за лекови, медицински материјали, здравствени услуги и други, а која за 2005 година изнесува 14,1 милјарди денари, што претставува 90% од вкупниот Буџет на ФЗО (15,7 милјарди денари).

Во продолжение е прикажан Буџетот на ФЗО во форматот во кои се составува при неговото одобрување од страна на Министерството за финансии и усвојување од страна на Собранието на Република Македонија.

Од Буџетот на ФЗО јасно се гледа дека сите трошоци прикажани по економската класификација на трошоци се трошоци кои се однесуваат на самиот ФЗО (плати, патни и дневни расходи итн.), додека

сите трошоци кои се извршувани од страна на јавните здравствени установи не се класифицирани, односно се содржат во ставката здравствени услуги. Од буџетираните 14,1 милјарда денари, околу 90% се средства кои им се трансферираат на јавните здравствени установи, како плаќања за извршените здравствени услуги, околу 4% се средства кои им се трансферираат на приватните здравствени установи, со кои Фондот има склучено договори по принципот на капитација (точно утврден фиксен износ на средства кои се трансферираат за еден пациент кај матичниот лекар и варијабилан дел на средства кои се трансферираат во зависност од обемот на извршените услуги), а останатото се средства за лекувања во странство и рефундации.

Средствата кои им се трансферираат на јавните здравствените установи, во принцип, би требало да го одразуваат обемот и видот на здравствените услуги кои истите ги обезбедуваат. Јавните здравствените установи доставуваат фактури на ФЗО за извршените услуги кои Фондот треба да им ги покрие, но ФЗО всушност месечно им трансферира средства за главните трошковни категории, односно за плати, материјали итн. Во 2004 година, согласно препораките на Светската банка, ФЗО започна со процесот на склучување на договори со јавните здравствени установи, со кои се дефинира обемот и видот на здравствените услуги кои тие треба да ги обезбедат во текот на годината, при што се утврдува максималниот месечен износ на средства кои ФЗО треба да им ги трансферира. Но, до февруари 2005 година, ФЗО имаше склучено договори само со 17 болници, а како причина за бавното склучување на договори и со останатите здравствените установи се наведуваше фактот што големите медицински центри е предвидено да се трансформираат, односно поделат на болници и установи за примарна здравствена заштита.

Имајќи ги предвид сите погоре наведени слабости на процесот на извршување на буџетот на ФЗО, Владата во февруари 2005 година формираше работна група за утврдување на постапки за подготвување, извршување и известување на Буџетот на ФЗО и за буџетите на јавните здравствените установи, составена од претставници на Министерството за финансии, Министерството за здравство и ФЗО. Препораките и предлозите подготвени од страна на работната група се дел од акциониот план за реформи во здравството.

Како прва задача се наметна воспоставувањето на механизми за известување за извршување на Буџетот од страна на јавните здравствени установи, односно за трошењето на средствата трансферирани

од страна на ФЗО на месечна основа. За реализирање на оваа задача се избраа 7 јавни здравствени установи, кои се најголеми во однос на извршените услуги, односно истите се потрошувачи на повеќе од 50% од средствата предвидени во буџетот на ФЗО за оваа намена, а тоа се следниве: Клиничкиот центар и здравствениот дом во Скопје, Медицинските центри во Тетово, Куманово, Битола и Кичево и Институтот за ортопедија и трауматологија во Охрид.

БУЏЕТ НА ФОНДОТ ЗА ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ

конто	Опис	Буџет 2005	% структура
40	Плати, наемнини и надоместоци	192,815,000	1,23%
401	Основни плати и надоместоци	128,830,000	0,82%
402	Придонеси за социјално осигурување на работодавачите	63,985,000	0,41%
403	Останати придонеси од плати		0,00%
42	Стоки и услуги	14,238,536,000	90,55%
420	Патни и дневни расходи	4,300,000	0,03%
421	Комунални услуги, греење, комуникации и транспорт	29,380,000	0,19%
423	Ситен инвентар, алат и други материјали за поправка	14,995,000	0,10%
424	Поправки и тековно одржување	23,745,000	0,15%
425	Договорни услуги	14,161,631,000	90,06%
4251	Изнајмување на простор	0	0,00%
4252	Банкарски и осигурителни услуги	6,500,000	0,04%
4253	Судски и правни услуги	1,600,000	0,01%
4254	Здравствен услуги	14,114,231,000	89,76%
4259	Други договорни услуги	39,300,000	0,25%
426	Други тековни расходи	4,485,000	0,03%
45	Каматни плаќања	23,000,000	0,15%
47	Социјални бенифиции	1,049,880,000	6,68%
474	Плаќања на надоместоци од Фондот	1,049,880,000	6,68%
48	Капитални расходи	220,000,000	1,40%
481	Градежни објекти	43,000,000	0,27%
483	Купување на мебел, опрема, возила, и машини	27,000,000	0,17%
489	Капитални субвенции за ЈЗУ	150,000,000	0,95%
	Вкупно расходи	15,724,231,000	100,00%

За следење на извршувањето на буџетот на споменатите јавни здравствени установи (ЈЗУ) и ФЗО се подготвија обрасци за известување на месечна основа, кои подразбираат детални прегледи за наплатените приходи од страна на ФЗО и ЈЗУ, прегледи на извршените трошоци, на готовинска основа и на пресметковна основа (трошоци кои се извршени и платени и трошоци кои се фактички направени, т.е. пресметани), прегледи на вкупните обврски за плаќање и посебни прегледи на состојбата на достасаните, а ненамирени обврски на ФЗО и ЈЗУ.

Месечното собирање, интегрирање и компаративно анализирање на овие податоци ќе претставува важна алатка на ФЗО во подготвувањето на буџетот на ФЗО.

Врз база на овие извештаи ќе може да се подготват пореални буџети на ЈЗУ како и да се воспостават механизми за контрола на трошењето на средствата, како и да се одредат индикатори, односно

показатели за успешноста на работењето на здравствените установи во давањето на здравствените услуги, со цел рационализација на трошењето односно зголемување на ефикасноста, што подразбира со помалку средства да се обезбедат максимален број на услуги.

Нареден чекор е воспоставување на постапки за донесување на буџетите на ЈЗУ. При споредбата на постапката за донесување на Буџетот на Република Македонија, т.е. на обврските на корисниците и единките корисници на Централниот буџет, со постапките на донесување на Буџетот на ФЗО, чиј корисници се ЈЗУ се утврдија недостатоци, односно процедури кои доведуваат до нереално утврдување на буџетот на ФЗО, што се отсликува во фактот што по донесување на буџетот на ФЗО јавните здравствени установи немаат точно утврдени буџети, односно не се утврдени максималните средства кои ФЗО во текот на годината ќе им ги трансферира.

несувањето на буџетот на фондот, јавните здравствени установи не добиваат повратна информација за тоа колку средства од вкупниот буџет на фондот се предвидува да се трансферираат на соодветната установа, со исклучок на здравствените установи кои имаат склучено договори со фондот, со кои се утврдени годишните лимити. Соодветно на тоа, јавните здравствени установи не вршат корекција на своите финансиски планови.

Ваквиот начин на подготовка на Буџетот на фондот, спореден со подготовката на Централниот буџет е многу различен, бидејќи буџетските корисници по усогласувањето со Министерството за финансии и по усвојувањето на Буџетот од страна на Собранието, ги имаат утврдено нивните буџети, и тоа по економска класификација на трошоците на троцифрено ниво, по програми и по потпрограми, што значи дека лимитите на трошењето на буџетските корисници се познати и се точно утврдени по намени.

Понатаму, извршувањето на Буџетот на буџетските корисници се контролира од страна на Министерството за финансии – Сектор Трезор, при што буџетските корисници подготвуваат квартални и месечни финансиски планови, исто така по економските категории на трошоци, по програми и потпрограми, кои се одобруваат од страна на Трезорот, што значи дека месечната динамика на трошењето се усогласува со месечната динамика на наплатата на приходите во Буџетот на РМ, имајќи ги предвид и цикличните и сезонските потреби за трошење од страна на буџетските корисници. Вака утврдените месечни планови на трошење претставуваат лимити на месечното право за трошење од страна на буџетските корисници, а нивното извршување директно се контролира од страна на Трезорот, бидејќи сметките на корисниците се дел од единствената трезорска сметка, преку која централизирано се извршува наплатата на сите приходи на Буџетот на РМ и централизирано се извршуваат сите плаќања на буџетските корисници. Тоа овозможува дневен увид во извршувањето на буџетот на буџетските корисници на најдетално ниво, во смисла на економската класификација на трошоците. Исто така, преземањето на обврските од страна на буџетските корисници се контролира централизирано, преку системот на евиденција на преземените обврски во Главната книга на Трезорот, што значи дека буџетските корисници по преземањето на било каква обврска за плаќање (склучување на договор, нарачка, решение за службен пат и сл.) која надминува износ од 3.000 евра се должни во рок од 10 дена да ја пријават во Трезорската канцеларија на посебни обрасци, по што истата се внесува во единствената база за евиденција на обврските во трезорскиот систем. Тоа

Подготвениот буџет, не претставува збир од буџетите на јавните здравствени установи, односно по донесувањето на буџетот на фондот, јавните здравствени установи не добиваат повратна информација за тоа колку средства од вкупниот буџет на фондот се предвидува да се трансферираат на соодветната установа, со исклучок на здравствените установи кои имаат склучено договори со фондот, со кои се утврдени годишните лимити

Ова од причина што во процесот на подготовка на Буџетот на ФЗО, јавните здравствени установи ги доставуваат своите финансиски планови до фондот, а кои се веќе усвоени од страна на нивните Управни одбори и кои најчесто се нереална слика за фактичките можности. Со други зборови, финансиските планови на јавните здравствени установи обично предвидуваат многу повисока наплата на приходи, вклучувајќи ги и средствата кои им се трансферираат од страна на Фондот, а соодветно на тоа се планирани и повисоки трошоци.

Проблемот произлегува од фактот што ФЗО го подготвува својот Буџет, врз основа на планираната наплата на приходите, од кои најголемиот дел се придонесите од плати за здравствено осигурување, проектирани согласно макроекономските показатели од страна на Министерството за финансии. Пред усвојувањето на Буџетот на ФЗО од страна на Собранието на РМ, фондот го усогласува буџетот со Министерството за финансии. Тоа значи дека, така подготвениот буџет, не претставува збир од буџетите на јавните здравствени установи, односно по до-

значи дека ниту едно плаќање по овие обврски не може да се изврши доколку истите не се пријавени претходно. Значи, Трезорот при извршувањето, односно одобрувањето на барањето за плаќање на буџетските корисници ги контролира предвидениот годишен буџет на ставката (економската категорија на трошокот), месечното право за трошење, пријавените обврски на соодветната ставка, како и салдото на сметката на буџетскиот корисник, доколку се работи за сметките за сопствени приходи на буџетските корисници, односно расположливите парични средства на буџетската сметка.

До крајот на 2004 година се изврши трансфер на сметките на вон-буџетските фондови од комерцијалните банки во рамки на единствената трезорска сметка. Значи сметката на ФЗО е веќе во рамки на трезорската сметка и на Трезорот му е овозможено дневно следење на извршувањето на Буџетот на ФЗО, како и увид во наплатата на приходите и салдото на сметката. Но, сметките на корисниците на Буџетот на ФЗО, односно сметките на јавните здравствени установи, како и сметките на триесетте подрачни служби на ФЗО не се вклучени во рамки на трезорската сметка. Тоа значи, дека Трезорот и ФЗО немаат увид во салдата на нивните сметки, како и за намените за кои се трошат средствата од страна на здравствените установи. Освен вкупниот износ на трансферирани средства по здравствените установи, ништо подетално не може да биде евидентирано во Трезорската главна книга.

Што се однесува до извршувањето на буџетот на ФЗО, процесот се одвива на тој начин што јавните здравствени установи кои немаат склучено договор со фондот, а според тоа и немаат утврдено месечен максимален лимит на средства, доставуваат фактури за извршени услуги, односно месечни барања за средства до подрачните единици на ФЗО. Во подрачната служба се врши техничка контрола на барањата, при што суштинската контрола е слабо практикувана од истите и барањата се доставуваат до ФЗО за наплата.

Поради отсуството на месечни лимити, ФЗО ги трансферира средствата кои се побарани од страна на јавните здравствени установи во месечните фактурирања, најчесто не во цел износ, туку онолку колку што фондот има можност во моментот, согласно динамиката на наплатените приходи. Тука се појавува уште една аномалија во вака замислениот систем на покривање на трошоците. Имено, јавните здравствени установи најчесто фактурираат во поголеми износи од реално извршените услуги, со цел да добијат дел од тој износ, што би бил приближен на реално извршените услуги. Во суштина, ФЗО ги

плаќа трошоците за плати, материјали и сл., значи линкот помеѓу извршените услуги и нивното соодветно финансирање се губи и ФЗО не е во можност да ги следи перформансите на здравствените установи и да ги преслика истите во буџетски алокации. Значи контролата од страна на ФЗО на работењето на јавните здравствени установи отсуствува и истата не е соодветно пресликана во фиксен финансиски план или договорени индикатори за успешност. Немањето на соодветно утврдени линкови меѓу давањето на услуги и финансирањето на јавните здравствени установи доведува до ситуација во која одредени медицински центри извршуваат многу поголем обем на услуги, од други со кои имаат слични работни услови и број на ангажирани медицински лица. Тоа значи дека многу е присутна појавата на препраќање на пациентите во поголемите медицински центри за услуги кои реално можат да се извршат и во соодветните помали здравствени установи.

Со цел адресирање на погоре наведените проблеми, како прв чекор кој треба да биде направен од страна на ФЗО е имплементирање на систем на фиксни буџетски плафони за седумте најголеми јавни здравствени установи (пилот ЈЗУ)

За разлика од јавните здравствени установи, на приватните здравствените установи фондот им ги надоместува трошоците по принципот на капитација, што значи дека е присутен линкот помеѓу извршените услуги и средствата кои истите ги добиваат. Капитацијата значи дека ФЗО плаќа одреден фиксен износ на поени по еден пациент кај матичниот лекар (на пример: 45 денари по пациент, доколку кај еден матичен лекар има пријавено 100 пациенти, ФЗО трансферира 4.500 денари месечно на лекарот), а варијабилниот дел кај капитацијата зависи од реално извршените услуги, за кои приватниот лекар му фактурира на фондот.

Во сите случаи, значи и кај јавните здравствени установи (со договор и без договор со фондот) и кај приватните здравствени установи, партиципацијата за услугите која пациентите ја плаќаат месечно се трансферира на сметката на ФЗО.

Известувањата за трошењето на добиените средствата од ФЗО од страна на здравствените установи по намени досега фондот ги добивал на квартална основа и по завршување на годината, кога се консолидираат завршните сметки на сите јавни здравствени установи.

Следни чекори во реформите

Со цел адресирање на погоре наведените проблеми, како прв чекор кој треба да биде направен од страна на ФЗО е имплементирање на систем на фиксни буџетски плафони за седумте најголеми јавни здравствени установи (пилот ЈЗУ). Нивните буџети ќе ги вклучуваат сите категории на трошоци, вклучувајќи плати, материјали, капитални инвестиции и сл. Почнувајќи од буџетскиот циклус за 2006 година, овие плафони ќе се базираат на нивото на фактички реализираните трошоци од страна на ЈЗУ во претходните 3 години, со минимални прилагодувања за стапката на инфлација.

За да го започне овој процес Управниот одбор на ФЗО и Министерството за здравство, во соработка со Министерството за финансии ќе формираат работна група која ќе го советува УО за финансиските прашања.

Почнувајќи од 2007 година, ќе се одвиваат посистематски напори да се воспостават буџетски плафони за седумте пилот ЈЗУ. Министерството за финансии ќе ја воспостави глобалната рамка за Буџе-

преку развојот на функцијата на буџетска анализа во рамките на ФЗО, која ќе овозможи преиспитување и прилагодување на предлог буџетските пресметки од страна на ЈЗУ. Во 2007 година ќе се воспостават буџетски плафони и за сите останати здравствени установи.

Извршувањето на Буџетот ќе биде една од главните компоненти на предвидените реформи. Контролата на извршувањето на буџетот и известувањето се взаемно поврзани и условени. Бидејќи сметките на здравствените установи се во комерцијалните банки, нормалните контролни механизми на контролниот систем не можат да бидат практикувани, па според тоа месечното детално известување ќе биде важна алатка на ФЗО за мониторинг и контрола.

Буџетската контрола е една од најважните компоненти на системот на внатрешни финансиски контроли. Поради ова во ФЗО и пилот ЈЗУ ќе бидат ангажирани финансиски контролори. Нивните задачи ќе ги вклучуваат нормалните процедури поврзани со унапредување на процедурите на буџетскиот процес, вршење на еџ анте буџетска контрола вклучувајќи ги: контролата на преземањето на обврски, одобрување на сите трошоци базирани на веродостојна документација, авторизирање на плаќањата и контрола на финансиската компонента на набавките.

Соработката со добро обучени финансиски контролори од Министерството за финансии ќе биде клучна за унапредувањето на оваа функција во рамките на ФЗО, особено поради тоа што финансискиот контролор ќе може да предлага подобрувања во интерното буџетирање во ФЗО и во процесите за контрола на трошењето, да ги подобрува методологиите за буџетско проектирање и да ја надгледува работата на финансиските контролори кај седумте пилот установи.

Исто така, ќе биде потребно да се зајакне капацитетот и на Министерството за здравство за мониторинг врз работата на Фондот, како и на комплетниот финансиски персонал на фондот, особено во поглед на анализирањето на отстапувањата од буџетот и идентификувањето на причините за истите, при што ќе биде потребно да се изгради и капацитет за предлагање на мерки за нивно отстранување. Бидејќи Министерството за финансии во оваа област ја има потребната експертиза, ќе биде потребно Секторот за буџет и фондови при Министерството за финансии да организира специјални обуки за финансискиот персонал на ФЗО, како и на персоналот од здравствените установи, за буџетирање и буџетска анализа.

Во 2006 година, сите здравствените установи ќе треба да започнат со месечно и квартално известу-

Соработката со добро обучени финансиски контролори од Министерството за финансии ќе биде клучна за унапредувањето на оваа функција во рамките на ФЗО, особено поради тоа што финансискиот контролор ќе може да предлага подобрувања во интерното буџетирање во ФЗО и во процесите за контрола на трошењето, да ги подобрува методологиите за буџетско проектирање и да ја надгледува работата на финансиските контролори кај седумте пилот установи.

тот на ФЗО преку нормалниот буџетски процес, базирана на преспикувањето на проекциите на приходите подготвени од страна на ФЗО и тоа на: (1) приходите од придонесите од плати; (2) трансферите од Агенцијата за вработување на РМ (здравствено осигурување за невработените лица); (3) трансферите од Фондот за пензиско и инвалидско осигурување (здравствено осигурување за пензионерите) (4) приходите од партиципацијата и (5) другите извори на средства согласно закон. Оваа проекција на приходите ќе ја одреди соодветната рамка на трошоците. Потоа, Комисијата за буџет ќе ја одреди буџетската алокација од оваа рамка на седумте пилот установи. Со тек на време, алоцирањето на буџетираните средства ќе биде унапредено преку користење на индикаторите за успешност на ЈЗУ и на деталните извештаи за фактички извршените трошоци, како и

вање во истиот формат како и седумте пилот ЈЗУ, што за ФЗО ќе значи консолидирање на извештаи од повеќе од 100 здравствени установи. Досегашниот мануелен систем на консолидација и анализа нема да може да биде доволно ефикасен, со оглед на обемот на податоци кои ќе се доставуваат месечно, па поради тоа ФЗО ќе треба да осигура дека информациската технологија која ќе ја користи ќе биде способна да го издржи товарот.

Една од можностите е ФЗО да ја испита можноста и да побара од здравствените установи да ги шифрираат трансакциите (налозите за плаќања) со соодветните конта при самото нивно поднесување на банките за извршување, по што банките би можеле да ги процесираат овие трансакции и да обезбедуваат детални месечни и квартални извештаи кои ќе ги користат и здравствените установи и фондот.

Функцијата на внатрешната ревизија во ФЗО е во почетна фаза на развојот и истата ќе треба значително да се зајакне. Задачите на единицата за внатрешна ревизија ќе вклучуваат: подготовка на годишен план за ревизија во консултација со менаџментот на ФЗО и УО; следење на меѓународните стандарди за внатрешна ревизија согласно Законот за внатрешна ревизија; да врши ревизии на точноста и веродостојноста на финансиските и оперативните извештаи подготвени од страна на здравствените установи; подготовка на извештаи за извршените ревизии за менаџментот и УО на ФЗО и да дава препораки за зајакнување на интерните контроли. Внатрешната ревизија е потребно да одговара директно на УО на ФЗО. Министерството за финансии постојано ќе дава поддршка на функцијата за внатрешна ревизија кај ФЗО.

Развивањето на индикатори (мерки) за успешност или перформанси ќе бидат важна алатка за контрола на управувањето со здравствените установи. Без овие нефинансиски мерки ФЗО нема да биде во можност да ја оцени релативната ефикасност и ефективност на индивидуалните здравствените установи и да донесува рационални одлуки за алоцирање на средства на истите.

Постојат многу можни индикатори за успешност кои се меѓународно прифатени. Во Република Македонија овие индикатори треба да се сведат на минимум, со цел да се овозможи на здравствените установи и на ФЗО да се обучат како да ги користат овие индикатори во буџетската анализа и во контролата на перформансите. Со Акциониот план за ФЗО се предложени индикатори кои се однесуваат на следниве области:

- Стапки на прием и повторен прием на пациенти
- Просечно времетраење на болнички престој
- Стапки на болнички упати

Освен тоа, ќе се воведат и анкета за проверка на задоволството од квалитетот на пациентите во поединечните ЗУ, што ќе се спроведува на периодична база од страна на Министерството за здравство, користејќи меѓународни норми и техники на анкетирање.

За да се воспостави веродостоен систем за мерење на успешноста треба да се земат предвид голем број на фактори: податоците мора да доаѓаат од извор кој може да биде проверен во врска со интегритет и точноста на податоците, треба да постои формален систем за нивно прибирање и известување, кој би можел да се провери со друг познат извор; треба да постои систем на следење и евидентирање на сите промени на податоците во системот. На почетокот не ќе биде можно да се исполнат сите овие услови. Сепак, со текот на времето системите треба да бидат во состојба да ги исполнат вообичаените барања за ревизија.

Развивањето на индикатори (мерки) за успешност или перформанси ќе бидат важна алатка за контрола на управувањето со здравствените установи. Без овие нефинансиски мерки ФЗО нема да биде во можност да ја оцени релативната ефикасност и ефективност на индивидуалните здравствените установи и да донесува рационални одлуки за алоцирање на средства на истите

Наместо заклучок

Донесувањето на Акциониот план за реформи во здравството и неговата имплементација, а особено во делот на финансискиот менаџмент ќе бидат вклучени како задолжителни елементи во аранжманите кои Република Македонија се очекува да ги склучи со Светската банка и Меѓународниот монетарен фонд, а кои ќе ги опфаќаат програмските цели и структурните реформи кои Владата ќе ги спроведува во наредните три години. Со започнатите реформи во здравството Република Македонија ќе испрати уште еден позитивен сигнал на меѓународната јавност и донаторската заедница за сериозноста во остварувањето на еден од најважните приоритети – приклучување кон големото европско семејство.

Управување со јавен долг - нов предизвик за Македонија

Управувањето со јавниот долг значи обезбедување на средства за извршување на Буџетот на државата и тоа на начин кој што одговара на прудентно ниво на ризик со најниски можни трошоци на среден и долг рок

Маја Парнаријева

Маја Парнаријева е родена во 1976 год. Дипломирала во 2000 год на Економскиот факултет во Скопје на насока финансии и банкарство. Во моментов е на постдипломски студии од областа на Монетарна економија на Економскиот факултет во Скопје. Во Министерството за финансии е од август, 2000 год. До март, 2005 год работи во Секторот за финансиски систем, каде и ја врши функцијата раководител на сектор во периодот од 2002–2004 год. Претходно работела во Министерството за развој во областа на евро-интеграциите. Од декември 2004 год врши функција –проект координатор за развој на функцијата за управување со долг, а од март 2005 год е раководител на новоформирираниот Сектор за управување со јавен долг. Има посетувано бројни курсеви и семинари од областа на банкарството, пазарот на капитал, финансиските ризици, европската интеграција, управувањето со јавниот долг, корпоративното управување, проект менаџментот, финансиските пазари, односи со јавност, пензиските реформи. Беше стипендист на Француската Влада за обука за државни службеници и на George Town University за пазарот на капитал и управувањето со ризици. Има положено брокерски испит. Зборува одлично англиски јазик и солидно германски и француски јазик.

Што претставува јавниот долг и неговото управување?

Портфолиото на јавниот долг е најголемото портфолио во една држава и најчесто го опфаќа долгот на: централната влада; локалната власт и долг на останатиот јавен сектор. При тоа, во земјите од ЕУ најбитна категорија, согласно Мастришките критериуми е долгот на општата влада (general government debt), што подразбира активно управување со долгот на целиот јавен сектор во државата.

Управувањето со јавниот долг значи обезбедување на средства за извршување на буџетот на државата и тоа на начин кој што одговара на прудентно ниво на ризик со најниски можни трошоци на среден и долг рок. Следствено, од исклучително значење е вос-

поставувањето и спроведувањето на стратегија за управување на долгот на државата, за да се реализира примарната цел – обезбедување потребни средства за фискалната политика (имајќи ги во предвид таргетите поврзани со трошоците и ризиците), но и да се исполнат други цели на управувањето со јавен долг. Како дополнителна цел на управувањето со јавниот долг во најголемиот број на развиени земји и земји во транзиција се споменува развојот и одржувањето на ефикасен и ликвиден домашен пазар на државни хартии од вредност. Имено, за да се обезбеди постојан и сигурен извор за финансирање на буџетските потреби неопходно е домашниот финансиски пазар да биде развиен. На тој начин, се покриваат потребите на буџетот без влијание врз каматните стапки и без предизвику-

“Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставува ставовите на Министерството за финансии”

вање на crowding out ефектот, односно ефектот на истиснување на другите сектори за сметка на државната потрошувачка, а при тоа се зголемува бројот на инвеститори и се креира референтна крива на приноси за целата економија.

Секоја држава мора да има стратегија за управување со јавен долг, во која се уредуваат прашањата околу односот меѓу задолжувањето на краток наспроти на долг рок; односот меѓу домашното и надворешното задолжување; временската динамика на операциите за задолжување; структурата на инструментите за позајмување и нивното учество во вкупното задолжување.

Зошто е потребно јавниот долг да се управува?

Покрај потребите за креирање на дополнителни извори на финансирање на буџетот и управувањето со ризиците, јавниот долг треба да се управува и за да се минимизира неговата чувствителност од макроекономските и пазарните случувања. Во текот на на 90-тите години управувањето со јавен долг доби на значење и тоа како посебна политика (одвоена од монетарната и фискалната) со свои цели. Должничките кризи во 80-тите и 90-тите години предизвикаа меѓу другото државите да воведат еден повнимателен и интегриран приод кон јавниот долг. Врз основа на искуството со должничките кризи, во голем број на земји управувањето со долг значително се промени во изминативе 15-тина години. Имено, од една обична оперативна рамка на фискалната и монетарната политика, управувањето со јавен долг стана активност со сопствени цели за управување на портфолиото од аспект на трошоците и ризиците, координирајќи ги своите активности со останатите клучни политики. Како потврда на променетиот однос кон прашањето и третманот на јавниот долг е и воведувањето на критериуми за нивото на јавниот долг (60% долг/БДП) и на дефицитот (3% дефицит/ БДП) согласно Мاستришкиот договор во 1992 година за еврозоната.

Од поширок макроекономски контекст, државата, односно владата, е неопходно да обезбеди дека и нивото и стапката на пораст на нејзиниот долг се одржливи на среден и долг рок, како и дека можат да бидат сервисирани при различни услови. Оттука, управувачите со јавниот долг, заедно со спроведувачите на фискалната и монетарната политика, се грижат задолженоста на јавниот сектор да биде во насока на нејзина одржливост, како и политиката да

биде кредибилитетна, со цел да се спречи било какво прекумерно задолжување.¹ При тоа, управувањето со долгот влијае врз структурата на долгот, а со тоа и врз нивото на изложеност на макроекономски и пазарни ризици.

Истовремено, менаџерите на јавниот долг е потребно да воочат на фискалните власти какво влијание имаат барањата за финансирање на државата и нивото на долгот врз трошоците за задолжување.² Генерално замена големината на долгот е резултат на фискалната политика и дефицитите.

Секоја влада се соочува со избор околу политиката на задолжување; нејзината толеранција кон ризикот; дилемата за кој дел од државниот биланс управувачите со долгот да бидат одговорни; како да се управува со потенцијалните обврски (пред сè, со гаранциите); и како да се воспостави прудентно раководење со управувањето на јавниот долг.

Во последниве години, композицијата на јавниот долг и прашањето околу начинот на кој што таа влијае врз реструктурирање на долгот во случај на поголеми финансиски потреси, станува централна тема за дебатирање. Прво поради промената на односот на ММФ кон проблемите поврзани околу јавниот долг. Второ, поради потребата во некои земји од реструктурирање на нивниот јавен долг и комуникација со приваните кредитори. Така, различни експерти препорачуваат повеќе механизми за реструктурирање на јавниот долг. Генерален заклучок е дека начинот на кој е структуриран долгот на државите, ја прави постапката за негово реструктурирање исклучително тешка и макотрпна и затоа основен предуслов за успешно спроведување на оваа активност е постоење на интервенција од страна на државата, односно од страна на јавниот сектор, преку постоење и функционирање на организациона единица задолжена за управување со јавниот долг.

Постојат бројни причини за креирање на долг од страна на државата. Имено, владите можат да одлучат да се задолжуваат, а со тоа и да акумулираат долг, за да финансираат одредена потрошувачка (односно инвестиција) која придонесува за постигнување на пошироки економски или социјални цели. Така на пример, преку финансирање на јавна инвестиција (инфраструктура), може да се зголеми стап-

1) Одржливоста на долгот се следи преку голем број на индикатори, а најосновни се: односот меѓу долгот на јавниот сектор и трошоците за негово сервисирање; односот меѓу јавниот долг и БДП; и односот меѓу јавниот долг и даночните приходи на државата.

2) Прекумерното ниво на долг што резултира во повисоки каматни стапки, може да има спротивен, инверзен ефект врз реалниот аутпут.

ката на поврат на приватниот капитал или да се обезбеди нешто што приватниот сектор поради постоење на екстерналии не би го креирал. Исто така, доколку владата сака да финансира одредена потреба (па дури и во екстремни случаи како што е природна несреќа), а при тоа да не ги зголеми даноците, може да се одлучи да се задолжи. Сепак, постојат и негативни ефекти врз економската активност од постоење на голем јавен долг, бидејќи бара поголемо оданочување за да се финансира јавниот долг, и врши притисок врз реалните каматни стапки, истиснувајќи ги на тој начин приватните инвестиции. Следствено, сè што е погоре кажано, уште еднаш ја потенцира важноста и сериозноста на прашањето околу јавниот долг и неговото ефикасно управување.

Квалитетното управување со јавниот долг може да ги намали потенцијалните и финансиски ризици преку неговата улога на катализатор за развојот на финансиските пазари и нивното продлабочување.

Предизвици поврзани со управување со јавниот долг?

Секоја влада се соочува со избор околу политика-та на задолжување; нејзината толеранција кон ризикот; дилемата за кој дел од државниот биланс управувачите со долгот да бидат одговорни; како да се управува со потенцијалните обврски (пред сè, со гаранциите); и како да се воспостави прудентно раководење со управувањето на јавниот долг. За повеќето од овие прашања постои растечка конвергенција во глобалната заедница на управувачите со долгот, пред сè околу дефинирањето што точно претставува прудентна политика за управување со јавниот долг, која овозможува намалување на изложеноста на државата кон финансиските шокови. Тука би ги вклучила: а) јасно дефинирани цели на управувањето со јавен долг; б) мерење на ризиците наспроти трошоците; в) одделеност и координација меѓу целите и одговорностите на монетарната, фискалната и политиката за управување со долгот; г) лимитирање на зголемувањето на долгот; д) потребата од внимателно управување со рефинансирани-ките и пазарните ризици и каматните трошоци од постоење на долг; е) потреба од развој на солидна институционална структура и политики за намалување на оперативните ризици, вклучувајќи и јасно делегирање на одговорности и придружни овластувања меѓу сите институции кои се вклучени во управувањето со јавниот долг; и е) потребата од внима-

телно идентификување и управување со ризикот поврзан со потенцијалните обврски (односно гаранциите), кои постои веројатност во одреден момент да станат долг.

Ризици при управувањето со јавниот долг

Обемот и комплексноста на должничкото портфолио на државите, исто така, може да генерира значителен ризик за билансите на владата, како и за финансиската стабилност на земјата. Затоа, многу битно е јавниот сектор да применува прудентна политика на управување со ризиците, бидејќи таа директно влијае и врз управувањето со ризиците на останатите сектори во економијата.

Основни ризици при управување со портфолиото на јавен долг се: пазарниот ризик (ризикот од промени на цените); ризикот за рефинансирање (можност трошокот да биде поголем при повторното финансирање на долгот што доспева); ликвидниот ризик (ризик од појава на проблем со ликвидност во целата економија); кредитниот ризик (ризикот на државата како должник, но и ризикот на инвеститорите во државни инструменти да не ги исполнат своите обврски); ризикот при порамнување (ризикот инвеститорот да не плати) и оперативниот ризик (ризик од појава на грешки на различно ниво на извршување на трансакцијата; недостиг на внатрешна контрола; ризик од правен аспект и сл).

Квалитетна структура на долгот им овозможува на државите да ја намалат својата изложеност врз каматниот, девизниот и другите ризици. Понекогаш овие ризици можат да бидат намалени преку продолжување на рочноста на задолжувањето (плаќајќи повисоки трошоци за сервисирање), преку прилагодување на износот, рочноста и композицијата на девизните резерви и преку ревидирање на критериумите и постојните аранжмани за потенцијалните обврски.

Проблемите поврзани со управувањето со јавен долг често се појавуваат поради недостатокот на внимание од страна на политичарите (policy makers) врз користа од постоење на прудентна стратегија за управување со долгот и трошоците од слабото управување со макроекономијата и високото ниво на долгот. Исто така, несоодветни фискални, монетарни или политики на девизен режим генерираат несигурност на финансиските пазари од аспект на идните приноси од инструментите деноминирани во домашна валута, а со тоа и поттикнувајќи ги инвеститорите да бараат повисоки премии за ризик. Од тие причини, во земјите во развој и во транзиција

често се случува инвеститорите да се воздржуваат од долгорочно пласирање на своите средства во државни инструменти, со што се успорува развојот на домашните финансиски пазари, а со тоа сериозно се наштетува врз напорите на управувачите со долгот да ја заштитат државата од прекумерен рефинансирачки ризик и ризик од девизниот курс. За намалување на ризикот од вакви појави и развој на домашните финансиски пазари потребно е државата да има историја на добро имплементирање на макроекономските политики, како и адекватна техничка инфраструктура (централен депозитар, финансиски институции и сл.)

Историски гледано, скромно-развиеното портфолио на јавен долг од аспект на структурата (рочност, валута, каматни стапки) и постоењето на високи потенцијални обврски се битни фактори за појава или поттикнување на финансиски кризи во многу земји. На пример, кризи често се појавуваа поради прекумерното фокусирање од страна на владите на можните заштеди од аспект на трошоците, а поврзани со голем износ на краткорочен долг или долг со флукуирачка каматна стапка. Овие политики ги изложуваат владите на промените на пазарните услови, вклучувајќи ги и промените во довербата и кредитбилитетот на државата во случај кога овие долгови повторно треба да бидат финансирани. Долгот во странска валута, исто така, наметнува одредени ризици. Така, прекумерното задолжување во странска валута може да предизвика притисоци на девизниот курс или на монетарните движења или пак и на двете политики доколку инвеститорите не сакаат да го рефинансираат тој долг. Воедно, преку намалување на можноста управувањето со државното портфолио да предизвикува нестабилност за приватниот сектор, државите можат да станат помалку подложни на потенцијалените и финансиските ризици.

Граници на управувањето со јавниот долг

Сепак, постојат лимити што може да овозможи прудентното управување со долгот. Успешното управување со долгот не може автоматски да ја замени потребата од прудентно управување со фискалната и монетарната политика. Доколку поставеноста на макроекономската политика е слаба, успешното управување со јавниот долг не може да ја спречи појавата од финансиски кризи. Сепак, квалитетното управување со јавниот долг може да ги намали потенцијалните и финансиски ризици преку неговата улога на катализатор за развојот на финансиските пазари и нивното продлабочување. Можноста од предизвикување на деструкции со трајни последи-

ци во домашната економија, поради домашни или меѓународни шокови, е поголема во мали земји и во земји во развој. Ова од причина, што нивните економии се помалку диверзифицирани, имаат помало ниво на домашно штедење во однос на БДП, и имаат послабо развиени финансиски пазари. Без разлика дали финансиските шокови се иницирани од домашниот банкарски пазар или од глобалните финансиски потреси, прудентното управување со јавниот долг заедно со квалитетни макроекономски и регулаторни политики, се основа за намалување на човечките и производствените трошоци на економијата кои се на удар од такви шокови.

Земјите во развој е препорачливо да имаат ниско (одржливо) ниво на задолженост од околу 25% од БДП, кое зависи од фискалните перформанси и капацитетот на секоја економија. Искуството покажува дека кога задолженоста го надминува нивото од 50% од БДП, генерално анализирајќи оваа група на земји не успева во обезбедување на фискална одржливост на долгот.

Предуслови за ефикасно управување со јавниот долг?

Факт е дека се потребни години за креирање на капацитет за солидно управување со јавен долг. Тука допринесуваат и други фактори како: големината на економијата; ограничувањата на пазарот на капитал; степеност на развиеност на финансиските пазари; девизниот режим; квалитетот на макроекономската, фискалната и регулаторната политика; ефективност на системот на управување со буџетот; институционалниот капацитет за дизајнирање и имплементирање на реформи; и рејтингот на државата. Предуслов за ефикасно позајмување и управување со јавниот долг претставува постоење на јасна и транспарентна макроекономска рамка со владина определба за обезбедување на долгорочен одржлив економски развој и раст на јавниот долг, преку транспарентен однос кон сите пазарни учесници.

Управувањето со јавниот долг во денешно време е неопходност за функционирање на секоја држава, а особено поради сè побрзата интеграција во меѓународните текови на капиталот и видната конкуренција меѓу земјите кои имаат слични кредитни рејтинзи и развојни политики за привлекување на поголем број на инвеститори под поволни услови, односно пониски каматни трошоци.

Ефикасното управување со јавен долг овозможува стабилен пристап до финансиските пазари и инвеститори со што се постигнува непречено рефинансирање на долгот што доспева, како и структура на долгот со трошоци за сервисирање на долг рок на одржливо ниво за буџетот.

Јавниот долг и земјите во развој

Потенцијалниот ризик поврзан со високото ниво на јавен долг претставува веќе подолго време преокупација на спроведувачите на економската политика во целиот свет. Индустриските земји се загрижени дека ќе биде потребно да ја зацврстат фис-

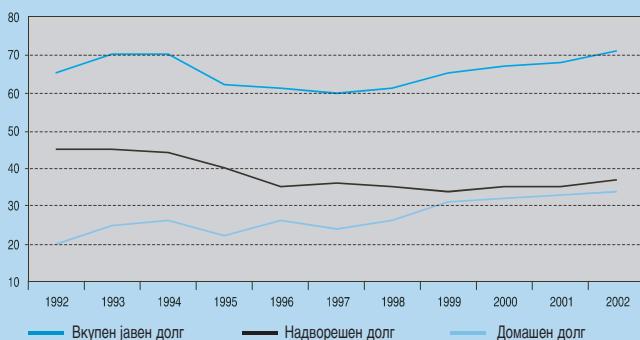
нава деценија движењата на јавниот долг повторно го актуализираа прашање за висината на долгот особено во земјите во развој и земјите во транзиција (график бр. 1 и график бр. 2). Бројни и многу скапи се должничките кризи кај овие земји во последните години (Аргентина, Еквадор, Пакистан, Русија, Украина, Уругвај, Турција).

И покрај поволните движења на меѓународниот пазар на капитал, потребно е земјите во развој да посветат огромно внимание околу јавниот долг и неговото управување.

Кое ниво на јавен долг е превисок и кои мерки од страна на владите се потребни за да обезбедат дека нивниот долг е одржлив, се две прашања околу кои во последниов период многу се дебатира и анализира. Иновативните аспекти на анализата вклучуваат истражувања како фискалните политики во земјите во развој реагираат на јавниот долг и импликации врз одржливоста на јавниот долг од наследната чувствителност и ранливост на овие земји и нивните пазари.

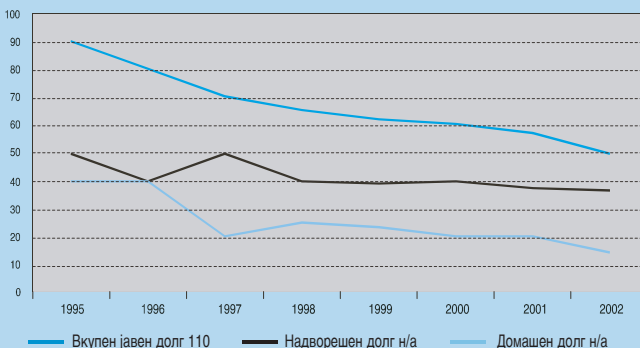
За многу земји во развој високото ниво на јавен долг претставува причина за грижа. На ниво околу 70% од БДП, јавниот долг во овие земји го надминува нивото на задолженост на индустриските земји. Ваквата состојба го зголемува ризикот од финансиски кризи во некои земји, но и наметнува трошоци врз економиите преку одржување на трошоците за

Јавниот долг во земјите во развој (како процент од БДП)

Извор: ММФ

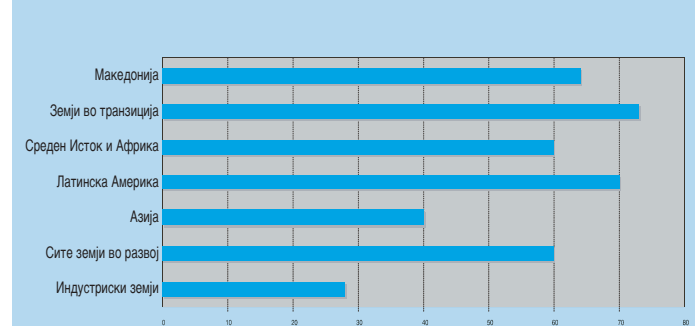
Јавниот долг во земјите во транзиција (како % од БДП)

Извор: ММФ

калната позиција, а и да го намалат јавниот долг, со цел да се подготват за притисокот и товарот врз владините буџети во иднина поради стареењето на популацијата. За земјите во развој, високото ниво на јавен долг има видливи последици на краток рок врз перформансите на економијата. Имено, должничките кризи и долгите периоди за закрепнување на економијата после кризите се дел од историјата на голем број од овие земји. Во првата половина на 90-тите години на минатиот век нивото на јавен долг во многу земји бележи намалување. Сепак, во послед-

Надворешниот јавен долг (како % од вкупниот јавен долг)

Извор: ММФ, НБРМ и Министерство за финансии

позајмување на високо ниво, обесхрабрувајќи ги приватните инвестиции и организувајќи ја фискалната политика. Пониските нивоа на јавен долг би овозможиле владите да водат циклична фискална политика за постигнување на економска стабилност.

За разлика од индустриските земји, кои за да обезбедат одржливост на долгот, во одредени периоди постигнуваа и суфицити во нивните буџети, земјите во развој, пред сè поради несигурната приходна страна во буџетите и послабата контрола врз буџетската потрошувачка, имаат проблем да обез-

бедат заштеди во буџетот за предвремени отплати на долговите.

Од тие причини земјите во развој е препорачливо да имаат ниско (одржливо) ниво на задолженост од околу 25% од БДП, кое зависи од фискалните перформанси и капацитетот на секоја економија. Искуството покажува дека кога задолженоста го надминува нивото од 50% од БДП, генерално анализирајќи оваа група на земји не успева во обезбедување на фискална одржливост на долгот.³

Што можат спроведувачите на економската политика да направат за да го намалат јавниот долг и да се заштитат себеси од ризиците кои ги носи високото ниво на јавен долг? Потребни се сеопфатни и континуирани реформи:

- Даночни реформи и реформи кај буџетската потрошувачка

Потребни се реформи за зајцврстување и проширување на даночната база со цел владата да има повисоки и помалку варијабилни приходи. Ефективните даночни стапки во земјите во развој се релативно ниски, што укажува дека даночната евазија и слабата даночната администрација се сериозни прашања на кои им е потребно големо внимание.

- Подобрување на кредибилитетот на фискалната политика

Владата е потребно да демонстрира дека товарот по основ на долгот може да се управува и е одржлив и дека тенденцијата е таа состојба да не се промени. Градењето на кредибилитет не бара само имплементација на ефикасни фискални реформи, туку и поставување и почитување на лимитите за пораст на сите форми на јавен долг во државата.

- Мерки за намалување на изложеноста кон промени на девизниот курс и каматните стапки

Имајќи ја во предвид структурата на јавниот долг повеќето земји во развој се високо изложени на каматните ризици и ризиците на девизните курсеви. Потребно е намалување на домашниот долг во странска валута, како и избегнување на емисија на краткорочни долгови.

- Спроведување на структурни реформи за стимулирање на екосомскиот раст

Историски гледано секој обид за намалување на јавниот долг е неуспешен доколку паралелно не се обезбедува и економски раст. Во тој контекст, исклучително битно е и спроведувањето на сеопфатни структурни реформи во државата (зацврстување на институциите; реформи во корпоративниот и финан-

сискиот сектор, либерализација на трговијата, привлекување на странски инвестиции).

- Заштита од ризиците кај потенцијалните и имплицитните обврски

Владите задолжително треба да вложуваат дополнителни напори за минимизирање на ризиците кои постојат поради т.н. потенцијални обврски (гаранциите). Ова се однесува не само на земји со високо ниво на долгот, туку и на оние кои моментно имаат релативно низок јавен долг, бидејќи потенцијалните и имплицитни обврски многу лесно можат да ја отежнат или оневозможат одржливоста на долгот.

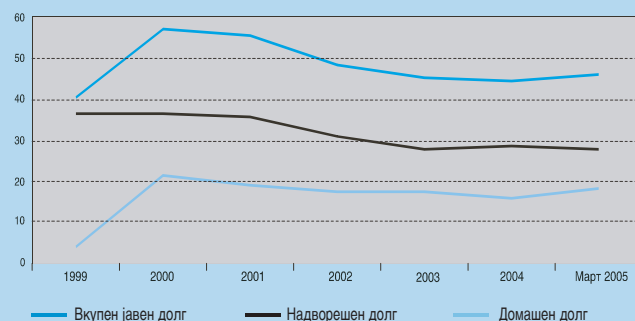
- Механизми за реструктуирање на јавниот долг

Задолжително е секоја земја да ги зајакне механизмите за реструктуирање на јавниот долг, со цел да се минимизираат трошоците и нарушувањата кај сите инволвирани страни.

Управувањето со јавниот долг и Македонија

Од март 2005 година во рамките на Министерството за финансии започна да функционира Секторот за управување со јавен долг. Главниот мотив за воспоставување на нова организациона единица во министерството претставуваше новиот предизвик со кој во моментот се соочува Република Македонија. Иако, податоците за вкупниот јавен долг (График бр.

Вкупен јавен долг на Македонија (како % од БДП)

Извор: ММФ и НБРМ

4) укажуваат дека Македонија според меѓународните стандарди за дефинирање на степенот на задолженост спаѓа во помалку задолжена земја.

Сепак, постепено се намалуваат изворите од каде што може Македонија да позајмува под исклучително поволни услови (попознати како ИДА услови) и на тој начин ефтино да ја финансира буџетската потрошувачка. Во моментот, Македонија се наоѓа во рас-

3) Овие лимити не се разликуваат многу од студиите за надворешниот долг во земјите во развој. Пр. ММФ(2002) – лимит од 40% од БДП, Manasse, Roubini i Schimmler (2003); лимит од 50% од БДП за земјите без должнички кризи, и лимит 15–30% од БДП за оние земји кај кои постојано се јавуваат должнички кризи Реинхарт, Рогофф и Савастано (2003).

чекор меѓу потребите од една страна и желбите и реалноста од друга страна. Воедно, постои постојана и растечка потреба од обезбедување на нови средства за финансирање на Буџетот на Република Македонија. Сè додека не се развие домашниот пазар на државни хартии од вредност, задолжувањето на државата мора да биде комбинација од кредити и хартии од вредност од домашен и странски пазар. Имајќи во предвид дека за Македонија се ограничени можностите за позајмување по т.н. непазарни, односно концесиони услуги, од приоритено значење за Министерството за финансии е воспоставување на ефикасна рамка за успешно задолжување под пазарни, односно неконцесиони услуги. Следствено, започнување на било какви активности по-

рочноста на долгот; реструктурирање на постоечкиот долг; креирање на централизирана евиденција на јавниот долг; донесување и спроведување на Закон за јавен долг и Стратегија за управување со јавен долг; ефикасно управување со долгот; утврдување и почитување на лимити за задолжување; управување со потенцијалните обврски (гаранциите); изготвување на анализа за одржливост на долгот и подредување на останатите политики во насока на успешно управување со долгот.

Користена литература:

1. The management of Government Debt, Simon Gray, Bank of England, 1996
2. Guidelines for Public Debt Management, accompanying documents and selected case studies, IMF & WE, 2003
3. Public Debt Management, Stanislava Zadavec. MA, Ministry of finance of Slovenia, 2004
4. Fiscal policy, government debt and economic performance, Willi Leibfritz, Deborah Roseveare and Paul van den Noord, OECD, WP No 144, 1994
5. Public Debt in Emerging markets, World economic outlook, IMF September, 2003
6. Assessing Fiscal Sustainability Under Uncertainty, Barnhill Jr. Theodore M., and George Kopits, IMF WP 03/79
7. Стратегија за управување со јавен долг, м-р Зоран Ставрски, Министерство за финансии, 2001 год
8. Стратегија развој на пазарот на државни хартии од вредност, Министерство за финансии, 2003 год.

Податоците за вкупниот јавен долг укажуваат дека Македонија според меѓународните стандарди за дефинирање на степенот на задолженост спаѓа во помалку задолжена земја.

врзани со управувањето со јавниот долг бара креирање на амбициозен и квалитетен кадар на државни службеници за управување со долгот со познавања и од областа на финансиските пазари и инструменти и од областа на буџетските процеси.

Пред Министерството за финансии претстојат бројни предизвици и активности: брз и постојан развој на домашниот пазар на државни хартии од вредност; привлекување на домашни и странски инвеститори во државните хартии од вредност; излез на меѓународните пазари на капитал; продолжување на

Природата на ММФ и улогата на програмите за поддршка низ призмата на соработката со Република Македонија

Република Македонија ќе ја продолжи соработката со ММФ преку склучување на нов аранжман. Предвидено е истиот да преставува продолжување на реформите отпочнати со претходниот Стенд бај аранжман, да покрива период од 3 години и да биде со изразена структурна компонента

Радица Коцева

Радица Коцева е помошник на раководителот на Секторот за меѓународни финансии при Министерството за финансии. Дипломирала на Економскиот факултет во Скопје во 1998 година. Од мај 1999 година се вработува во Министерството за финансии, како самостоен советник во Секторот за меѓународни финансии. По една година, работи како Раководител на одделение, а од јануари 2002 како помошник на раководител на сектор. Учесувала на повеќе семинари и обуки од областа на меѓународните финансии и односи со меѓународните институции. Одлично го владее англискиот јазик.

Што претставува Меѓународниот монетарен фонд?

Основањето на „Бретонвудскиот режим“ ги надмина повеќето неуспешни обиди за воспоставување на меѓународно договорени принципи и конвенции кои ќе ги водат економските односи меѓу политички независните земји.

Основната идеја која го одбележа основањето на Меѓународниот монетарен фонд (ММФ), беше убедувањето дека промоцијата на меѓународната монетарна соработка ќе биде најдоброто средство за унапредување на голем број други економски цели кои се од суштинско значење за благосостојбата на земјите членки.

Во таа насока, од основањето па досега, дејствувањето на ММФ е насочено кон промовирање на слободната размена во меѓународната трговија која за возврат треба да помогне во постигнување на високо ниво на вработеност и реален приход. Во исто време, ММФ е тука да им обезбеди финансиски средства на земјите кои се соочуваат со платно – билансни проблеми, овозможувајќи да извршат корективни мерки за намалување на траењето на надворешната нерамнотежа.

Основните функции на ММФ кои преставуваат комбинација која произлегува од целите за кои што е основана, се следните:

а) **Регулаторна функција** со која ММФ има формална надлежност над мерките кои имаат ограничувачки ефект на плаќањата и трансферите на тековните меѓународни трансакции;

б) **Консултативна функција** преку која ММФ редовно ги следи економските и финансиските развојни текови на земјите-членки и нивните политики, најчесто преку т.н. Член IV Консултации кои во определени временски интервали на билатерална основа се водат со земјите-членки;

в) **Обезбедување на финансиски средства** на земјите членки на временска основа, што

секогаш во себе вклучува т.н администрирање на условеноста (conditionality), односно своевидно разбирање помеѓу ММФ и земјата која што бара финансиски средства, за политиките кои ќе се имплементираат во насока на поддршка на ефектите кои треба да се постигнат со имплементацијата на програмите за поддршка на ММФ, и

г) **Обезбедување на техничка помош**, која иако не е централна функција сепак мошне значајна од аспект на тоа што кај најголем број земји во развој спроведувањето на одделни реформи секогаш е пропратено со потребата за обезбедување на техничка помош која ќе им помогне во спроведувањето на реформите.

„Аранжман“ и „Програма“ – Аранжманот или финансискиот пакет, преставува одлука на ММФ со која на земјата членка ѝ се ставаат на располагање девизни средства или СДР (специјални права на влечење) под определени услови во текот на определен период.

Условите дефинирани во една програма преставуваат врска меѓу одобрувањето на користење на финансиски средства и имплементирањето на определени аспекти од утврдената програма на економски политики. Следењето на исполнувањето на условите се врши преку поставување на таргети кои можат да бидат квантитативни (пр. лимит на дефицитот на централната влада) или структурни (пр. воведување на системот на ДДВ)

Земјите-членки формално бараат аранжман од Фондот преку т.н „Писмо на намери“ (Letter of Intent - „LOI“). Овој документ ја опишува економската програма која земјата треба да ја имплементира во рамките на аранжманот и која ќе биде поддржана со финансиските средства. Писмото на намери може да биде пропратено и со подетален Меморандум за економски и финансиски политики (Memorandum of Economic and Financial Policies - „MEFP“), и Технички меморандум за разбирање (Technical Memorandum of Understanding - „TMU“). Преставниците на ММФ во соработка со властите заеднички го подготвуваат текстот на овие документи.

Условите во програмите за поддршка на ММФ

Условите дефинирани во една програма преставуваат врска меѓу одобрувањето на користење на финансиски средства и имплементирање на определени аспекти од утврдената програма на економски политики, од страна на властите. Следењето на исполну-

вањето на условите се врши преку поставување на таргети кои можат да бидат а) **квантитативни** (пр. лимит на дефицитот на централната влада) или **структурни** (пр. воведување на системот на ДДВ).

Вообичаено условеноста е така дизајнирана што вклучува мерки кои се однесуваат на различни политики кои се критични за остварувањето на целите на програмата и кои би биле предупредувачки сигнал доколку програмата е „of track (надвор од договореното)“.

Инструменти преку кои ММФ го врши следењето на програмата

а) **Претходни акции** (prior actions). Тие преставуваат специфични мерки кои се поставуваат како предуслов за одобрување на аранжманот, предуслов за успешно комплетирање на ревидирањето на програмите за поддршка на ММФ или предуслов за одобрување на отстапување по некој од утврдените критериуми за извршување кои се критични за успешноста на програмата;

б) **Критериуми за извршување** (performance criteria). Нивното исполнување преставува формален предуслов за користење на средства од аранжманот или продолжување на програмата. Критериумите за извршување може да бидат дефинирани како структурни критериуми за извршување или квантитативни критериуми за извршување. Истите најчесто преставуваат своевидна квантификација на основните цели кои се предвидени да се постигнат со програмата за поддршка и кои се под контрола на властите (на пр. управување со девизните резерви, монетарната политика, фискалната политика, надворешниот долг, и структурни реформи онаму каде што нивната имплементација е од големо значење за успешна имплементација на програмата).

в) **Индикативните таргети** (indicative targets). Индикативните таргети се варијабли кои не може да се формулираат како критериуми за извршување заради неизвесноста во економските трендови. Истите не се формален предуслов за продолжување на програмата;

г) **Структурни бенчмаркови** (structural benchmarks). Овие бенчмаркови се договорени помеѓу властите и ММФ, но не преставуваат формален предуслов за продолжување на програмата.

Во рамките на секоја програма се предвидува едно или неколку ревидирања на програмата (program review), зависно од времетраењето на програмата. Ревидирањето обезбедува рамка за утврдување дали имплементацијата на програмата е согласно де-

финираното и дали се потребни нејзини модифицирања. Ревидирањето треба да го утврди и целокупниот прогрес кон постигнување на целите на програмата и направеното макро-економско прилагодување. Позитивното завршување на една оценка овозможува користење на финансиски средства од аранжманот согласно утврдената динамика на повлекување.

Што е улогата на програмите за поддршка на ММФ?

Имплементацијата на програмите за поддршка од страна на ММФ обезбедуваат побрзо прилагодување кај земјите во развој (според некои дури и пребр-

зо) од она што би се остварило во нивно отсуство, кое вообичаено се постигнува преку монетарно затегнување, кратења во трошоците или зголемување на даночните стапки.

При оценката на ефектите од имплементацијата на програмите за поддршка на ММФ, значаен аспект е контролата на политичката економија и потешкотии во квантифицирањето на ефектите од поставените услови.

Влијанието на програмите за поддршка на ММФ статистички секогаш не е толку значително, иако кај најголем број земји имаме драстично подобрување на фискалната рамнотеженост. Ова пред сè се должи на различната палета на програми што се имплементира кај различни земји.

Вид на аранжман	Временски период кој го покрива	Износ на одобрени средства (во милиони СДР)	Цели постигнати со аранжманот
Аранжман за потпомагање на системската трансформација Systematic Transformation Facility (STF)	1994–1995 г.	28,4	- Аранжманот ја потпомогна стабилизационата програма на Владата на РМ и реформски политики во текот на 1994 и 1995 година. - Монетарната политика беше рефокусирана на контролирање на инфлацијата, - Фискална консолидација овозможи намалување на генералниот владин дефицит од 11,1% од БДП во 1993 година на 2,6% од БДП во 1994 година.
Stand-by Аранжман (СБА)	1995–1996 г (13-месечен)	22,3	- Продолжување на активностите преземени со STF аранжманот во поглед на воспоставување и одржување на макроекономската стабилност проследена со сè подлабоки структурни реформи, - Програмата беше успешно спроведена и се постигна значителен степен на финансиска стабилност, со намалување на инфлацијата на ниво на развиените индустриски земји.
Кредит за засилено структурно прилагодување Enhance Structural Adjustment Facility (ESAF)	одобрен 1997 г. прекинат мај 1999 г.	54,56 (од кои повлечени само 27)	- ЕСАФ аранжманот беше поддршка на Програмата за економски реформи во Република Македонија за периодот 1997–1999 г. - Целта на програмата беше: 1/ постигнување на одржлив раст; 2/ намалување на невработеноста и сиромаштијата; 3/ понатамошно реструктурирање на економијата во рамките на пазарните принципи и 4/ обезбедување на стабилно финансиско окружување. - Новото економско окружување по Косовската криза не создаваше амбиент за исполнување на обврските превземени со аранжманот, па затоа се наметна потребата да се разгледа можноста за склучување на нов аранжман со Фондот.
Кредит за компензаторно финансирање и финансирање на трошоци од непредвидени ризици – Compensatory and Contingency Financing Facility (CCFF)	1999 г.	13,78	- ММФ констатираше дека како резултат на Косовската криза во Република Македонија дојде до силен пад на извозот, намалување на целокупната економска активност, зголемување на веќе високата стапка на невработеност и високи трошоци поврзани со бегалците кои имаа силен негативен ефект врз буџетот и платниот биланс на земјата. - Целта на Аранжманот беше да се намалат негативните импликации од привремениот кусок во заработката од извозот на стоки и услуги, како резултат од ефектите од кризата во Косово.

Аранжман за намалување на сиромаштијата и олеснување на растот (ПРГФ)/Проширен заем на фондот (ЕФФ)	Одобрен 2000 г. Прекинат во 2001 г.	10,3 (ПРГФ) 24.1 (ЕФФ)	- Аранжманот предвидуваше македонската економија да оствари висок раст, ниска инфлација, балансиран буџет, одржлив дефицит на тековната сметка на платниот биланс и да ги заокружи реформите во нефинансискиот сектор. - По нападите во февруари, земјата западна во сериозна безбедносна криза која генерираше контракција на домашната и екстерната побарувачка, пад на економската активност, зголемени буџетски трошоци за одбраната на земјата (околу 5,4% од БДП), раст на дефицитот на тековната сметка и забавување на процесот на решавање на претпријатијата–загубари. - Во такви услови, зацртаните таргети беа неосвојливи, а прекилот на аранжманот неминовен.
Програма за следење на економските и финансиски политики – Staff Monitored Program	01.01. – 30.06.2002 г.	Следење на економската програма без финансиска поддршка	Во рамките на Програмата беа поставени следните квантитативни таргети: - Плафон на нето домашните средства на банкарскиот систем; - Плафон на нето домашните кредити на општата државна власт од банкарскиот систем; - Плафон на трансферите и нето позајмувањето од буџетот на централната влада на вонбуџетските фондови; - Плафон на нов неконцесионален среднорочен и долгорочен надворешен долг договорен или гарантиран од јавниот сектор; - Акумулација на неплатени домашни обврски на централната влада; - Акумулација на неплатени надворешни обврски; - Плафон на масата на плати во централниот буџет; - Плафон на издатоците за лични примања финансирани од сопствените приходи на буџетските корисници; - Минимум за буџетскиот дефицит на централната државна власт; - Минимум за буџетскиот дефицит на општата државна власт;
Stand-by Аранжман (СБА)	2003–2004 г. (16–месечен)	20	Програмата е фокусирана на враќање: - одржлива среднорочна фискална и надворешна позиција, - одржување на де факто фиксен девизен курс и - повторно активирање на економскиот пораст на цврста основа, по економското забавување и зголемувањата на трошењето поврзано со безбедносната криза.

Земјите кои имаат структурни програми, најчесто се посиромашни земји кои што се изложени повеќе на надворешни шокови, со длабока неурамнотеженост и проблематичен тек на економските реформи.

Досегашните аранжмани на Република Македонија со ММФ

Со Одлука на Бордот на директори на ММФ на 14 декември 1992 година, Република Македонија го наследи членството во ММФ од поранешната СФРЈ, а од 21 април 1993 година членството стана ефективно.

Поинтензивната соработка со ММФ започна на почетокот на 1994 година, со цел поддршка на имплементирањето на програмата на Владата на Република Македонија за макроекономска стабилизација и побрза транзиција кон пазарна економија. Досегашната соработка на Република Македонија со ММФ се состои од неколку склучени аранжмани и ед-

на програма за следење на економските и финансиски политики:

Ex-post проценка (Ex-post assesment) во Република Македонија. Ex-post проценката преставува анализа која треба да ги утврди економските проблеми со кои што се соочува една земја и да обезбеди реална оценка на напредокот кој е направен за периодот на имплементација на програмите за поддршка на ММФ во земјата. Резултатите од експост проценката преставуваат основа за дискусија за понатамошното ангажирање на ММФ во земјата и за видот на аранжманот кој следува имајќи ги во предвид целите кои се очекува да бидат постигнати.

За содржината на извештајот од Ex-post проценката секогаш се разговара со властите пред истиот да биде презентираан пред Бордот на директори на ММФ и пред да се донесе формална одлука за препораките околу следниот аранжман и отпочнување на преговори за нов аранжман.

Заедно со Второто ревидирање на програмата во рамките на Стенд бај аранжманот, во август 2004 година, пред Бордот на директори на ММФ беше презентиран и Извештајот од „Ex-post проценката“. Бордот на директори на ММФ го поздравил успешното завршување на Програмата и успешното имплементирање на добра фискална и монетарна политика. Во однос на можна нова програма беше заклучено дека истата треба да биде силна, структурно ориентирана програма со изразита структурна условеност. Според препораките на Бордот на директори, структурната условеност би требало да биде насочена кон реформи во судството, зголемување на флексибилноста на пазарот на работна сила во насока на намалување на високата стапка на невработеност, подобрување на управувањето со Фондот за здравствено осигурување и обезбедување на здрава фискална позиција која ќе го амортизира притисокот од имплементирањето на фискалната децентрализација.

Идните перспективи на соработката на Република Македонија со ММФ

Република Македонија ќе ја продолжи соработката со ММФ преку склучување на нов аранжман. Преговорите за новиот аранжман се веќе отпочнати. Предвидено е истиот да преставува продолжување на реформите отпочнати со претходниот Стенд бај аранжман. Постои согласност од двете страни, новиот аранжман да покрива период од 3 години и да биде со изразена структурна компонента. Размислувањата се да се имплементира Стенд-бај аранжман, кој по првата година од имплементацијата, односно по 2005 година ќе премине во т.н. „precautionary-SBA“ или „претпазлив СБА“, во рамките на кој нема да постои финансиска поддршка од ММФ, туку само имплементирање на усогласена Програма за економски и финансиски политики. Имено, согласно проекциите, по 2005 година веројатно нема да има потреба од натамошно повлекување на средства од ММФ како финансиска поддршка на платниот биланс, поради планираната продажба на ЕСМ и очекуваниот прилив на девизни средства, кои ќе ја дадат потребната поддршка за девизните резерви на НБРМ и врамнотежување на платниот биланс на Република Македонија.

Во досегашните разговори веќе е дефинирана макроекономската рамка за 2005 година:

- стапката на пораст на БДП во 2005 година изнесува 3.8%;
- стапка на инфлација од 1.2%;

- дефицит на општата влада од 2.3%, (во што се вклучува дефицитот на Централниот Буџет од 1%, дефицитот на Фондот за магистрални и регионални патишта од 0.2% и дефицит од 1.1% кои произлегува од надворешно финансираните проекти во јавниот сектор);
- нивото на девизни резерви на НБРМ во 2005 година да остане на 3.2 месечен увоз, со тенденција во наредните години да го достигне 4 месечното покривање на увозот;
- првичната проекција на платно-билансниот гап во 2005 година, кој ќе треба да се затвори со надворешно финансирање изнесува 30 милиони долари.

Структурните реформски зафати кои ќе бидат вклучени во Аранжманот ќе бидат насочени кон следните области:

- Понатамошно зголемување на флексибилноста на пазарот на трудот преку промени на законската регулатива кои се однесуваат на елиминирање на пречките кои влијаат на намалување на флексибилноста;

Имплементацијата на програмите за поддршка од страна на ММФ обезбедуваат побрзо прилагодување кај земјите во развој (според некои дури и пребрзо) од она што би се остварило во нивно отсуство, кое вообичаено се постигнува преку монетарно затегнување, кратења во трошоците или зголемување на даночните стапки

- Подобрување на бизнис опкружувањето преку имплементација на мерки кои ќе придонесат за: а/ намалување на пречките за инвестирање, б/ воведување на едношалтерски систем за регистрација на фирмите, в/ измени на законот за стечај во насока на скратување на траењето на стечајната постапка и појаснување на улогата на стечајни управници и утврдување на критериумите за нивниот избор итн;
- Зајакнување на управувањето во јавниот сектор преку рационализација и реорганизација на клучните министерства (согласно препораките на ДФИД техничката мисија), подобрување на управувањето со државниот имот (развој на стратегија за управување со преостанатите јавни претпријатија и утврдување на временска рамка за приватизација на претпријатијата веќе идентификувани за продажба – Македонски Шуми, МРТВ, ПУИК) итн.;

- Реформи во фискалниот сектор преку зајакнување на буџетското планирање и извршување со донесување на Нов системски закон за буџет, зајакнување на буџетското управување во клучните министерства, подобрување на администрирањето на даночните и социјалните придонеси преку мерки кои се однесуваат на Управата за јавни при-

на управувањето со јавниот долг преку формирање на сектор за управување со јавниот долг во Министерството за финансии и подготовка на стратегија за управување со јавниот долг;

- Реформи во секторот здравство преку преземање мерки за: 1/ зголемување на фискалната транспарентност на работењето на Фондот за здравство и финансиско консолидирање на Фондот преку воведување на процедури за буџетирање и финансиско планирање на јавните здравствени организации, 2/ подобрување на управувањето со ФЗО преку реструктурирање на Управниот одбор на ФЗО и утврдување на критериуми за избор на членови на управниот одбор;
- Реформи во финансискиот сектор преку зајакнување на улогата на НБРМ во имплементирањето на монетарната политика, зајакнување на банкарскиот сектор, управување со девизните резерви, развој на секундарен пазар на државни записи,
- Реформи во судскиот систем кои предвидуваат активности насочени кон подобрување на ефикасноста на работењето на судовите преку измени на законската регулатива во начинот на избор, номинирање и унапредување на судиите и обвинителите.

Поинтензивната соработка со ММФ започна на почетокот на 1994 година, со цел поддршка на имплементирањето на програмата на Владата на Република Македонија за макроекономска стабилизација и побрза транзиција кон пазарна економија. Досегашната соработка на Република Македонија со ММФ се состои од неколку склучени аранжмани и една програма за следење на економските и финансиски политики

ди, Пензискиот фонд и Фондот за здравствено осигурување, развивање на стратегија за даноците со која ќе се утврди начин за надминување на опаѓачкиот тренд на приходите заради либерализацијата на трговијата, зајакнување на капацитетот

Значењето на новата базелска спогодба за капиталот - Базел 2

Новата методологија за пресметка на адекватноста на капиталот на банките во светот е настан кој, несомнено, игра огромна улога во современото перципирање и управување со ризици во банкарското работење, а во светскиот финансиски печат добива етикета на "настан на деценијата во меѓународниот финансиски систем".

Анета Тричковска и

Анета Тричковска е вработена како референт за кредитен ризик во Секторот за управување со ризици и планирање во Комерцијална банка АД Скопје од Ноември 2003 година. Дипломирала на отсекот за менаџмент на Економскиот факултет во Скопје во 2000 година. Од 2001 до 2002 година посетувала постдипломски студии по внатрешна ревизија и менаџмент на City University Business School во Лондон. Учествовала на повеќе семинари од областа на финансискиот менаџмент и управувањето со ризици.

Тема која се наоѓа во центарот на вниманието на светските банкарски кругови и финансиски институции во последните неколку години е воведувањето на Новата Базелска Спогодба за Капиталот од 26 Јуни 2004 година. Новата методологија за пресметка на адекватноста на капиталот на банките во светот е настан кој, несомнено, игра огромна улога во современото перципирање и управување со ризици во банкарското работење, а во светскиот финансиски печат добива етикета на „настан на деценијата во меѓународниот финансиски систем“.

Примената на Базел 2 ќе започне од крајот на 2006 година, а примената на напредните пристапи за мерење на ризиците се одложува за крајот на 2007 година. Иако неговата примена не е задолжителна, правната рамка за регулирање на адекватноста на капиталот во ЕУ во голема мерка се заснова на Базелските стандарди, па и еквивалентната директива на ЕУ – Capital Adequacy Directive - CAD3 во голема мерка ќе биде усогласена со Базел 2. Додека Базел 2 се однесува на меѓународно активните банки, ЦАДЗ ќе се применува на сите кредитни институции и инвестициски друштва во ЕУ.

Што всушност претставува Базел 2?

Базел 2, како што популарно се нарекува Новата Базелска Спогодба за Капиталот претставува ревидирање на првата Базелска Спогодба од 1988 година, издадена од страна на Базелскиот Комитет при Банката за Интернационални Порамнувања во Базел, Швајцарија со која се утврдува методологијата за пресметка на адекватноста на капиталот на банките, односно на капиталната позиција на банките во однос на ризиците во нивното работење. Првата Базелската Спогодба имаше за цел да ја зголеми стабилноста на финансиските системи, ги постави основите на еден универзален систем на ме-

рење на капиталот на банките и претставуваше чекор напред кон поголема рамноправност во пазарната борба на банките. Иако Базел 1 во голема мера ги постигна целите за кои беше воведен, а пред се глобална имплементација на унифицирани капитални правила, како концепт имаше повеќе недостатоци, кои Базел 2 треба да ги отстрани, а се однесуваат на следното:

- 1. Минимални капитални барања
- 2. Надзор над адекватноста на капиталот
- 3. Пазарна дисциплина

Трите столба на Базел 2 се комплементарни и секој од нив е битен за остварување на крајната цел на Спогодбата – подобрување на квалитетот на систе-

Пондери на ризик за државни институции и банки

Вид на побарување		AAA до AA-	A+ до A-	BBB+ до BBB-	BB+ до B-	Под B-	Нема рејтинг
Државни институции		0%	20%	50%	100%	150%	100%
	Опција 1	20%	50%	100%	100%	150%	100%
Банки	Опција 2	20%	50%	50%	100%	150%	50%
	Опција 2 кратк. побар.	20%	20%	20%	50%	150%	20%

Пондери на ризик за побарувања од трговски друштва и население

Вид на побарување		AAA до AA-	A+ до A-	BBB+ до BB-	Под BB-	Нема рејтинг
Трговски друштва		20%	50%	100%	150%	100%
Население		75%				
Побарувања осигурени со залог на станбен објект		35%				
Побарувања осигурени со залог на комерцијална недвижност		100%				
		Според националното дискреционо право може да се примени и пондер на ризик 50% ако се задоволат одредени критериуми				

- адекватноста на капиталот во Базел 1 не се проценува во однос на реалниот ризичен профил на банката (постои ограничена диференцијација на кредитниот ризик, оперативниот ризик не е опфатен)
- проценката на ризикот на земја не е вклучена;
 - не постои мотив за усовршување на техниките за управување со ризици;
 - дава можност за регулаторна арбитража по пат на секјуритизација.

Базел 2 се заснова на флексибилност и софистицирани пристапи за мерење на кредитниот и оперативниот ризик и се базира на 3 основни столба:

мите за управување со ризици на микро ниво, и обезбедување на финансиска стабилност на макро ниво.

I. Столб 1 - минимални капитални барања

Стапката на адекватност на капиталот се пресметува како однос на гарантниот капитал на банката и ризично пондерираната актива (РПА), како во Базел 1, така и во Базел 2. Она што е променето во однос на Базел 1 е начинот на пресметка на кредитниот ризик и воведувањето на експлицитен третман на оперативниот ризик. При тоа, Спогодбата не пропишува единствен начин на управување со ризици за сите банки, туку воведува таканаречен „мени“ пристап, како во однос на кредитниот, така и во однос на оперативниот ризик, односно нуди повеќе пристапи од кои банките може да го изберат оној за кој сметаат дека е најадекватен. Така, за пресметка на кредитниот ризик Базел 2 нуди избор меѓу 2 пристапи: стандардизиран пристап и пристап на интерно рангирање, кој се дели на основен и напреден.

Лила Димитровска

Лила Димитровска е вработена како референт во Секторот за управување со ризици и планирање во Комерцијална банка А.Д. Скопје. Дипломирала на Економскиот факултет во Прилеп на насоката Маркетинг-менаџмент. Запишана е на постдипломски студии на насоката менаџмент на Економскиот факултет во Скопје. Има учествувало на повеќе семинари од областа на менаџментот и банкарството.

1. Стандардизиран пристап (Standardised Approach)

Овој пристап е најблизок до Базел 1 по тоа што на побарувањата на банките им се доделуваат пропишани пондери на ризици во зависност од карактеристиките на побарувањето и надворешниот кредитен рејтинг на должникот. Доколку тој нема кредитен рејтинг, неговите побарувања се пондерираат со 100%, како и досега.

2. Пристап на интерно рангирање (Internal Ratings Based Approach-IRB)

Главна новост со која се карактеризира Базел 2 е овој пристап, чија цел е поттикнување на банките за понатамошни вложувања во развивање на интерни методи за мерење на ризиците. За секоја група на побарувања битно е да се одредат следните три клучни елементи:

1. Компоненти на ризик (се одредуваат интерно или ги задава супервизорот)

- Веројатност дека должникот нема уредно да ги исполни своите обврски (Probability of default - PD)
- Загуба во моментот на настанување на неуредност во извршување на обврските (Loss given default - LGD)
- Изложеност во моментот на настанување на неуредност во извршување на обврските (Exposure at default - EAD)
- Ефективно доспевање (effective maturity - M)

2. Функции на пондерот на ризик – претставуваат средство со кое компонентите на ризик за одредено побарување се трансформираат во пондерирана актива и потоа во капитални барања.

3. Минимални барања – минимални стандарди кои банките мора да ги исполнат ако сакаат да го применуваат ИРБ пристапот.

ИРБ пристапот може да биде основен или напреден во зависност од тоа дали компонентите на ризик ги одредува банката по сопствени проценки или ги специфицира супервизорот. За примена на ИРБ методот потребна е дозвола од супервизорот на банката, при што за стекнување на истата потребно е да се исполнат строги квалитативни и квантитативни барања.

Новата Базелска Спогодба за прв пат пропишува и пресметка на капитални барања за заштита на банките од оперативен ризик, кој се дефинира како ри-

зик од загуба, која може да настане поради неадекватни или погрешни интерни процеси, луѓе или системи, или од надворешни настани, при што со оваа дефиниција се опфаќа правниот ризик, но не и стратешкиот и репутациониот ризик. Во таа насока Базел 2 предлага 3 методи и тоа:

а/ Основно-индикаторски пристап (Basic indicator approach) – Банките кои ќе се определат за овој пристап треба да издвојат капитал за заштита од оперативен ризик во висина од 15% од тригодишниот просек на нето оперативниот приход на банката. Како наједноставен метод воедно е и најмалку прецизен, а е проблематичен во однос на тоа што според него оперативниот ризик на банката се зголемува со зголемувањето на нејзините приходи, односно банките со исти приходи имаат ист оперативен ризик, иако може да се наоѓаат во различна фаза од развојот.

Базел 2, како што популарно се нарекува Новата Базелска Спогодба за Капиталот претставува ревидирање на првата Базелска Спогодба од 1988 година, издадена од страна на Базелскиот Комитет при Банката за Интернационални Порамнувања во Базел, Швајцарија со која се утврдува методологијата за пресметка на адекватноста на капиталот на банките, односно на капиталната позиција на банките во однос на ризиците во нивното работење.

б/ Стандардизиран пристап (Standardised approach) – Кај овој пристап капиталните барања се пресметуваат така што вкупните активности на банката се делат на 8 деловни линии. Потоа нето оперативниот приход на секоја деловна линија се множи со бета факторот пропишан за секоја деловна линија. Вкупното капитално барање за банката се пресметува како збир на поединечните капитални барања за осумте деловни линии. За примена на овој метод, банката мора да исполнува строги минимални квалитативни барања.

в/ Метод на напредното мерење (Advanced measurement approach) – Овој пристап им дозволува на банките да применуваат свој пристап на оценување на нивната изложеност на оперативен ризик доколку тој е доволно разбирлив и систематичен. Ова е најскап, но и најдобар пристап на мерење на оперативниот ризик. Основни три елементи на овој пристап се: собирање на интерни податоци за загуби, употреба на екстерни податоци за мерење и сценарио анализа.

II. Столб 2 - Надзор над адекватноста на капиталот

Вториот столб се однесува на односот на банките со регулаторите и нивната улога, подразбира поголема стручност и едуцираност на регулаторите, а се заснова на четири клучни начела:

1. Банките треба да имаат воспоставени процедури на мерење на адекватноста на капиталот во однос на ризиците на кои се изложени, како и стратегија за одржување на потребното ниво на капитал.
2. Супервизорите треба да ги оценуваат интерните системи и стратегијата на банките за управување со капиталот, како и нивната способност за следење и почитување на регулаторните капитални показатели.
3. Супервизорите очекуваат банките да работат над минималните пропишани капитални показатели, а треба да имаат и можност за давање на налог на банките да одржат ниво на капитал над пропишаните минимални вредности.

За пресметка на кредитниот ризик Базел 2 нуди избор меѓу 2 пристапи: стандардизирани пристап и пристап на интерно рангирање, кој се дели на основен и напреден.

4. Супервизорите би требало да делуваат превентивно, да спречуваат негативни трендови во адекватноста на капиталот на одделни банки и да делуваат брзо и да влијаат врз реструктурирањето со потешкотии во работењето.

III. Столб 3 - Пазарна дисциплина

Целта на овој столб е да овозможи потпора за првите два столба. Во таа насока, Базелскиот Одбор дефинира низа барања за објавување на податоци во врска со нивото на примена на Базел 2 во банката, висината и структурата на капиталот, ризичната изложеност, како и процесите на управување со ризици и проценување на адекватноста на капиталот. При тоа податоците кои ги надминуваат сметководствените објавувања во согласност на меѓународните сметководствени стандарди, банките имаат обврска да и ги презентираат на јавноста на некој друг начин, на пример, интернет страници и други медиу-

ми. За исполнување на овие барања банките треба да донесат формална политика на објавување на податоци која мора да биде одобрена од страна на Управниот одбор и која ќе ги утврди пристапите кои банката ќе ги користи при одлучување кои податоци ќе ги објавува, а кои не.

Каде е Македонија во однос на Базел 2?

Во однос на сложеноста во примената, нивото на техничка и друга подготовка потребна за воведување, не само на банките, туку и на НБРМ, во Македонија денес најприфатливи за примена се наједноставните пристапи, односно стандардизираниот пристап за кредитен и основно-индикаторскиот пристап за оперативен ризик. Во прилог на ова говори и заклучокот од испитувањето на консултантската куќа КПМГ на 294 финансиски институции во 38 земји во периодот Октомври – Ноември 2003 година, според кој за банките кои работат на регионален или национален пазар најсоодветен е стандардизираниот пристап за кредитен ризик. Користите кои произлегуваат од користењето на напреднатите методи нема да може да ги компензираат високите трошоци потребни за нивно имплементирање.¹

Адекватноста на капиталот во Македонија се третира со Законот за Банки според кој „банката мора да обезбеди адекватно ниво на капитал во зависност од видот и обемот на финансиски активности и висината на ризиците кои произлегуваат од тие активности“, при што банките се должни да ја одржуваат стапката на адекватност на капиталот на ниво не помало од 8% (Сл.весник на РМ, бр.63/2000 и 37/2002). Овој законски минимум од 8% е во согласност со минималниот утврден со Базелските стандарди за утврдување на адекватноста на капиталот.

Од друга страна, според Одлука на НБРМ за класификација на активните билансни и вонбилансни побарувања на банките според нивната ризичност, банките ги класифицираат своите побарувања во 5 ризични категории и тоа: А, Б, В, Г и Д и за секоја издвојуваат соодветна резервација 0% (2%), 10%, 25%, 50% и 100% респективно. Треба да се истакне дека од аспект на пресметување на адекватноста на капиталот оваа класификација не игра никаква улога, бидејќи според пропишаната методологија за утврдување на ризично пондерираната актива побарувањата се групираат по книговодствени групи, а не по поединечни комитенти. На пример, побарување од комитент класифициран во ризична категорија А, за кој не се издвојува резервација, во ризично

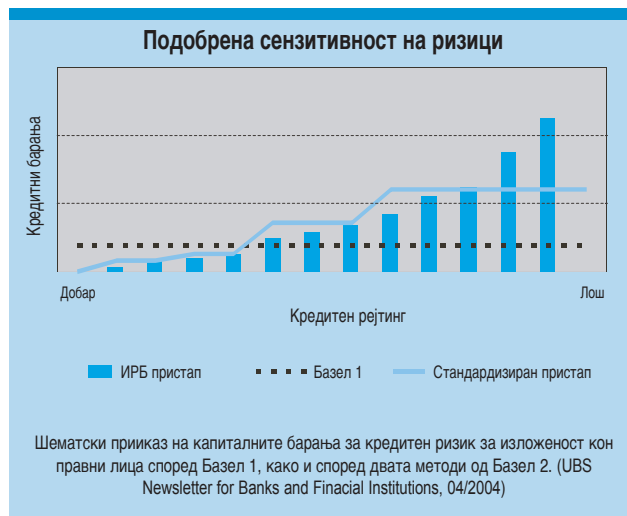
¹) Credit Risk International, May 2004

пондерираната актива ќе учествува со пондер 100%, исто како и комитент класифициран во ризична категорија Д, за кој се издвојува 100% резервација. Со ова, всушност, се оптоваруваат нискоризичните комитенти на банките за сметка на високоризичните, бидејќи капиталните обврски за нискоризичните комитенти се всушност над економски потребните, додека за високоризичните може да бидат под реалната економска обврска, што всушност е и еден од главните недостатоци на Базел 1.

Стандардизираниот пристап го елиминира овој недостаток преку воведување на пондери за ризик во зависност од кредитниот рејтинг на комитентите, во што се состои и неговата главна предност во однос на постојната методологија. Меѓутоа, непостоењето на кредитни рејтинзи на претпријатијата во Македонија, како и отсуството на домашна компанија за изработка на кредитни рејтинзи и, воопшто, ниското ниво на разбирање на нивната важност ги ограничува поволностите на овој пристап за македонските банки, поради тоа што побарувањата од домашни правни лица и натаму ќе се пондерираат

рувањата од населението, на пример на кредитите целосно покриени со хипотека, при што постои можност и за користење на 35% пондер за овие побарувања, доколку супервизорите се осигураат дека се исполнети строги сигурносни критериуми. Во постојната регулатива во РМ за пресметка на РПА, за овие побарувања се користи пондер 100%, што значи дека новиот пристап би овозможил значително ослободување на капитал. Сепак, употребата на 35% пондер е сведена само на оние кредити кои се обезбедени со хипотека на објект, кој се користи или ќе биде користен за живеење, а не и за кредитите обезбедени со комерцијални објекти, што наметнува потреба од беспрекорна електронска евиденција за видот на објекти под хипотека, како и за нивната намена, што засега не постои.

Диференцирањето на комитентите според кредитниот рејтинг всушност ќе претставува нивно диференцирање според степенот на ризичност на нивните побарувања и според капиталните обврски кои тие ги создаваат за банката. Ова од своја страна ќе отвори можност за поповолен третман на ниско-

100% како и досега. Исто така, употребата на стандардизираниот пристап ќе значи и зголемени капитални барања за побарувања од домашни банки, кои досега се пондерираа со 20%, а поради отсуството на кредитен рејтинг ќе поминат во ризична категорија со пондер 100%. Пресметка на капитални барања во зависност од кредитниот рејтинг може единствено да се направи кај побарувањата од странски банки, кон кои македонските банки имаат висока изложеност, но со оглед на фактот дека тие во моментот носат пондер 20%, новата методологија нема да има големо влијание врз намалување на капиталните издвојувања.

Од друга страна, употребата на стандардизираниот пристап овозможува поповолен третман на побарувањата од населението, на пример на кредитите

Новата Базелска Спогодба за прв пат пропишува и пресметка на капитални барања за заштита на банките од оперативен ризик, кој се дефинира како ризик од загуба, која може да настане поради неадекватни или погрешни интерни процеси, луѓе или системи, или од надворешни настани, при што со оваа дефиниција се опфаќа правниот ризик, но не и стратегискиот и репутациониот ризик

ризичните комитенти на банките во однос на каматните стапки.

Во однос на пазарните ризици Базел 2 не предвидува промени, меѓутоа регулативата во РМ ги регулира само делумно, ??? што банките во Македонија денес немаат капитални издвојувања за пазарни ризици, освен за девизен ризик, преку додавање на отворената девизна позиција на ризично пондерираната актива. Исто така, постојната методологија за класификација на активата на банките ги вклучува и корпоративните акции со кои располагаат банките, со што всушност се врши заштита од кредитен ризик, кој како ризик од неможност за наплата на побарување, реално не постои кај акциите, бидејќи не станува збор за должнички хартии од вредност, а воопшто не постои заштита од ценовен ризик, кој го носат хартиите од вредност.

Потребни се, исто така, модификации на постојната регулатива и за имплементирање на останатите два столба од Базел 2.

Така на пример, вториот столб освен што ја нагласува улогата на супервизорите, ги третира и оние ризици кои не се опфатени со првиот столб како на пример ликвидносниот, стратегискиот и репутациониот ризик.

Во однос на третиот столб, банките во Македонија објавуваат годишни извештаи, во кои се објаснуваат нивните цели и политики. Извештаите за гарантниот капитал на банките, како и пресметка на адекват-

Во Македонија денес најприфатливи за примена се наједноставните пристапи, односно стандардизираниот пристап за кредитен и основно-индикаторскиот пристап за оперативен ризик.

носта на капиталот се изработуваат на тромесечна основа за НБРМ, која потоа објавува комбинирани податоци за капиталот на банките и неговата адекватност на ниво на банкарски систем, но не и за секоја банка поединечно. Исто така, банките објавуваат информации од тековното работење на своите веб страници. Сепак, изостануваат податоци за адекватноста на капиталот за секоја банка поединечно, како и за методите за управување со ризици кои се користат во одделни банки, што оди само во корист на банките со пониско ниво на управување со ризици и, секако, не мотивира за усовршување во таа насока. Зголемената транспарентност, која треба да се постигне со Базел 2, ќе овозможи јасно издвојување и наградување на оние банки кои инвестираат во системи за управување со ризици.

Примената на Базел 2 претставува предизвик не само за банките од регионот, туку и за големите светски банки. Сепак, според Financial World (Јуни 2004) во Источна Европа постојат неколку дополнителни проблеми кои ги ограничуваат банките од регионот во извлекување на целосна корист од имплементацијата на Базел 2:

1. Некои од потребните историски податоци не може да се добијат бидејќи новите информациони системи на банките не постоеле во тоа време, најголем дел од банките имаат неодамнешни искуства со своите комитенти, а и кредитниот пазар не е развиен до нивото на кое се наоѓа на Запад.

2. Постои потенцијална опасност од недостаток на доволно квалификувани банкарски супервизори кои би ја следеле проценката на банките.

3. Постои занчителен обем на податоци, кои сеуште се обработуваат мануелно, а исто така проблем претставува и високото ниво на бирократија.

Дополнителен проблем во Македонија во однос на базите на податоци, со кои треба да располагаат банките, би претставувала и честата промена на законската регулатива од областа на банкарското работење, поради што и оние историски податоци кои се на располагање се меѓусебно неспоредливи.

Република Македонија не е обврзана да ја применува Новата Базелска Спогодба се додека не стане членка на Европската Унија. Меѓутоа, анализите покажуваат дека се очекува националните банки на земјите од Централна и Источна Европа, кои не се членки на ЕУ да остварат одреден степен на усогласеност со Базел 2, иако официјално не се обврзани да го сторат тоа и тоа од повеќе причини:

- финансиските пазари неизбежно ќе ги „наградат“ владите и финансиските институции во земјите кои ќе го применуваат Базел 2,
- за финансиските институции од земјите кои не се усогласени со Базелските стандарди ќе биде тешко да тргуваат во клучните финансиски центри како Лондон и Њујорк,
- регулаторите во овие земји може да немаат друг избор освен да се усогласат,
- земјите кои нема да се усогласат може да бидат дискриминирани на неколку начини. На пример, кредитните програми на ММФ и Светската Банка се отворени само за земји кои ќе се усогласат со интернационалните регулаторни стандарди.²

Исто така, банките кај кои како доминантни сопственици се јавуваат банки од земји членки на ЕУ може да сметаат дека е неопходно и нивните подружници да се усогласат со Базел 2. Така на пример, Raiffeisen Zentralbank Österreich (РЗБ) работи на создавање на услови за употреба на ИРБ методот во сите 5 нејзини подружници во Источна и Централна Европа. Во ваков случај, заради задржување на конкурентноста, и останатите банки би можеле да го следат нивниот пример.

Од тие причини, сосема е извесно дека темата за Базел 2 во Македонија несомнено ќе дојде на дневен ред. Меѓутоа, идејата и целите на Базел 2 не се да се изврши присилена имплементација. Базелскиот Комитет советува пронаоѓање на адекватна избалансираност помеѓу имплементацијата на Базел 2

2) Credit Risk International, May 2004

и останатите супервизорски приоритети. Усогласувањето со Базел 2 треба да биде засновано на солидна инфраструктура и да овозможи подобро управување со ризици, адекватност на капиталот, пазарна дисциплина и финансиска стабилност.

Новата Спогодба ќе го трансформира не само начинот на кој банките го контролираат ризикот, но и начинот на кој ќе реагираат на него во одредувањето на цените, одобрување на кредитите, дизајнот на производите и други клучни деловни аспекти.

Базел 2 нуди пониски капитални барања во замена за поефективни системи за управување со ризици. Предностите од посензитивните системи за управување со капиталот, мерење на перформансите и донесување на одлуки се повеќе, почнувајќи од почувствително одредување на цените на комитентите и подобрен пазарен кредибилитет до диференцирање на банките со напредни системи за управување со ризици. Сепак, главна придобивка од имплементацијата на Базел 2 не е намалувањето на капиталните барања, туку самите инвестиции во системи за управување со ризици, кои ќе им овозможат на банките подобра алокација на капиталот.

За обезбедување на сигурност дека инвестициите за имплементација на Базел 2 ќе донесат вистински придобивки потребно е да се процени постојната правна инфраструктура, човечките ресурси, начинот на објавување на податоци и статусот на корпора-

тивното управување. Битно е да се преземат напори за запознавање со суштината на концептот, што тој значи, какви можности нуди и во замена за што ги нуди. Во интерес на банките, регулаторите и целиот финансиски систем е да се спроведат испитувања на пулсот на банките, како што тоа се прави во земјите од регионот, како на пример во Хрватска, и да се направат анализи на подготвеноста на банките за примена на Базел 2, за потешкотиите за негово имплементирање, начините на кои тие може да се решат, како и за неговите импликации врз сите делови од работењето, почнувајќи од структурата на пазар-

Диференцирањето на комитентите според кредитниот рејтинг всушност ќе претставува нивно диференцирање според степенот на ризичност на нивните побарувања и според капиталните обврски кои тие ги создаваат за банката. Ова од своја страна ќе отвори можност за поповолен третман на нискоризичните комитенти на банките во однос на каматните стапки.

рот и конкурентноста, преку ценовните политики и дизајнот на производите до репутацијата на банките.

ПОДГОТВУВА И ИЗДАВА

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

ул. „Даме Груев“ 14, 1000 Скопје,
Тел: (389) 02 117 288, Факс: (389) 02 117 280
Интернет адреса: <http://www.finance.gov.mk>

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

М-р Никола Поповски

**ЗАМЕНИК
ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК**

Дејан Рунтевски
dejan.runtevski@finance.gov.mk

РЕДАКЦИСКИ ОДБОР

Снежана Делевска
Љупка Миндошева

ТЕХНИЧКИ СОРАБОТНИК

Ѓултен Далиповска

ПЕЧАТИ

Винсент Графика, Скопје

ТИРАЖ

500 примероци

ПРЕВОД

Жана Шокаровска
Маја Петровска

**ПРИ КОРИСТЕЊЕТО НА ПОДАТОЦИТЕ ОД ОВАА ПУБЛИКАЦИЈА,
ГИ МОЛИМЕ КОРИСНИЦИТЕ ЗАДОЛЖИТЕЛНО ДА ГО НАВЕДАТ ИЗВОРОТ**

ISSN 1409 - 9209
Билт. Минист. Финанс.
02/2005